

บัณฑิตที่แท้จริง

อนรา มลีลา

ISBN 974-340-557-7

บัณฑิตที่แท้จริง

อมรา มลีลา

คำนำ

หนังสือ บัณฑิตที่แท้จริง ได้ตีพิมพ์ครั้งแรก เป็นฉบับ ส.ค.ส. ๒๕๓๑ จัดพิมพ์โดยกลุ่มพุทธธรรม มศว ประสานมิตร โดย อาจารย์อารี สุทธิพันธุ์ และอาจารย์เกริก ยูนิพันธุ์ ช่วยออกแบบปก คุณ วิไลดา ณ ระนอง และคุณนิตยา หวังพิทักษ์วงศ์ ช่วยถอดเทปคำบรรยายครั้งที่ ๑ ซึ่งบรรยายให้แก่ อาจารย์และนิสิต มศว ประสานมิตร เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๒๘

ต่อมา อาจารย์สุเมธตา พรหมบุญ ได้จัดให้ ไปบรรยายในชุดบัณฑิตที่แท้จริงนี้อีก ๒ ครั้ง ก่อน สิ้นปีการศึกษาปีนั้น หลายท่านเห็นว่า น่าจะถอด คำบรรยายเหล่านั้น รวบรวมนำมาพิมพ์ไว้กับครั้งแรกเป็นชุดเพื่อให้ได้ประโยชน์เต็มตามการบรรยาย จึงมีผู้อาสาถอดเทปเพิ่มเติมให้ และจัดพิมพ์ต้นฉบับ ดำเนินการจัดพิมพ์ครั้งนี้ขึ้น ดังที่ท่านได้เห็น ณ บัดนี้

ขออานิสงส์ที่พึงบังเกิดจากหนังสือเล่มนี้ เป็น พลวปัจจัยให้แก่ละท่านที่มีส่วนร่วมสร้างกุศลจรรยา

นี้ บริบูรณ์ด้วยสติสัมปชัญญะ ปัญญา เพื่อปรับ
อินทรีย์ ๕ ของตนให้แข็งแกร่งพอจะทำหน้าที่ความ
รับผิดชอบ ทั้งทางโลกและทางธรรม ให้ลุล่วงไปอย่าง
ดี จนใจของท่านวิมุตติจากพันธะ เครื่องร้อยรัด
ผูกมัดที่เกี่ยวเกาะ เหนี่ยวรั้ง ผูกมัดพันธนาการท่าน
ไว้โดยสิ้นเชิง ลุสุขอันเกษม

อมรา มลิสลา

๒๗ มิถุนายน ๒๕๓๒

๙๔ ซอยศรีบำเพ็ญ

ทุ่งมหาเมฆ กทม. ๑๐๑๒๐

สารบัญ

	หน้า
บันทึกที่แท้จริง ๑ : สติ	๑
๒๑ สิงหาคม ๒๕๒๘	
บันทึกที่แท้จริง ๒ : หน้าที่ความรับผิดชอบ	๔๓
๒๕ กันยายน ๒๕๒๘	
บันทึกที่แท้จริง ๓ : อินทรีย์ ๕	๗๙
๒๙ มกราคม ๒๕๒๘	

บัณฑิตที่แท้จริง ๑ : สติ

ณ กลุ่มพุทธธรรม

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๒๘

ท่านประธาน ท่านอาจารย์ ท่านนักศึกษา และท่าน
ผู้มีเกียรติ

การคุยกันในวันนี้ มิได้หมายความว่าพวก
ท่านทั้งหลายไม่เป็นบัณฑิตกัน เพียงแต่ท่าน
ประธานติงว่า หากระบุหัวข้อเป็นเรื่องของธรรมแล้ว
หลายท่านจะหมดความสนใจ มีปฏิกริยาต่อต้านหรือ
เตรียม่วงนอนตั้งแต่เริ่มฟังเลยก็ได้ จึงเสี่ยงไปใช้
หัวข้อที่จะคุยกันว่า **บัณฑิตที่แท้จริง**

โดยรากศัพท์ **บัณฑิต** หมายถึงผู้ทรงความรู้ ผู้
มีปัญญา

ถ้าพิจารณาทางโลก การเป็นผู้ทรงความรู้ มี
ปัญญานั้น อาจวัดกันได้ตามวุฒิเป็น ๓ ระดับ คือ
สอบผ่านระดับปริญญาขั้นต้น เรียก **บัณฑิต** ระดับ
ถัดไป เลื่อนเป็น **มหาบัณฑิต** และระดับสูงสุดเป็น

คุณฐิติบัณฑิต

แต่ถ้าพิจารณาทางธรรม ความรู้และปัญญา นั้นเป็นนามธรรม ไม่สามารถใช้รูปธรรมใดๆ มาเป็นมาตรวัด และเทียบชั้นความสามารถกันได้ ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง ท่านจึงจำกัดความหมายของ *บัณฑิต* ว่า เป็นผู้ที่มีสัมมาทิฐิ รู้จักโลกนอกและโลกใน คือกายและใจของตน ตามความเป็นจริง สามารถบริหารชีวิต หรือนำเวลาในชีวิตมาใช้ให้เกิดคุณค่าสูงสุด ในการเปลี่ยนแปลงปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้สิ้นไป

พระพุทธองค์ตรัสว่า *คนโดยมากปล่อยกาลเวลาให้กินชีวิตของตนไปโดยเปล่าประโยชน์*

เหตุใด กาลเวลาจึงกินชีวิตเราไปโดยเปล่าประโยชน์?

ท่านอธิบายว่า เมื่อใดก็ตามที่เราไม่เอาสติไว้กับใจของเรา กาลเวลาจะกินชีวิตไปอย่างเปล่าประโยชน์ เพราะอะไรก็ตาม ที่เรานึกว่าเราลืมตาทำอยู่ ถ้าไม่มีสติ ถึงจะลืมตาอยู่ ก็มีคุณค่าเหมือนหลับตา เพราะเราไม่ระลึกถึงว่าตัวเองกำลังทำอะไรลงไป

ดิฉันเคยนึกสงสัย คนบางคนพูดกัน พอพูดเสร็จ คล้อยหลังไป ก็บอกหน้าตาเฉยว่า ไม่ได้พูดอย่างนั้น ทำให้งงว่า เอ๊ะ ท่านเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ เหตุใดจึงบั่นหน้าเป็นตัวอย่างนั้น จึงคอยจับสังเกตต่อไป... ต่อไป... ก็พบว่า จริงๆ แล้ว ท่านไม่ได้บั่นหน้าเป็นตัวอย่าง แต่เวลาที่ไม่มีสติอยู่กับใจ เราจำไม่ได้ว่าเราพูดอะไรออกไปบ้าง

เป็นต้นว่า เรากำลังคุยกับเพื่อน เกิดมีคนมาขัดจังหวะ เรานึกว่าเราฟังสิ่งที่เขาพูดขัดเข้ามาอยู่ แต่ความจริงเรายังสนใจเรื่องที่พูดติดพันกับเพื่อน เขาขอนัดกับเราว่า ขอจองวันเสาร์ เราพยักหน้ารับ ขณะที่ปากก็พูดกับเพื่อนที่ยังติดพันอยู่ว่า นี่นะ วันพุธนะ เราจะจัดการให้เสร็จเรียบร้อย

ครั้นเพื่อนไปแล้ว ในใจเราจำไม่ได้ว่า เรื่องจริงที่คนผู้นั้นนัดเป็นวันพุธ หรือวันเสาร์กันแน่ เราพยายามนึกปะติดปะต่อเรื่องราวที่ผ่านมาไป... อ้อ เขาขอจองวันพุธนะ เราก็จดลงในสมุดนัดหมายว่า วันพุธ ทั้งที่ความจริง เขาพูดกับเรา และเราพยักหน้ารับนั้นคือวันเสาร์ แต่ไปวันพุธถัดไป ลองคิดดูก็แล้วกันว่า ความเสียหายจะเพียงไหน

นี่เป็นแค่ตัวอย่างปลีกย่อยนิดๆ หน่อยๆ เพื่อให้
ให้ฉุ่กคิด แล้วเอาสติมาคอยจับดูใจของตน แล้วจะ
พบด้วยความตกใจว่า เกือบทั้งวันใน ๒๔ ชั่วโมง
เราทำอย่างนี้กับตัวเองตลอดเวลา

พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ว่า ทุกอย่างที่เกิดขึ้น
กับชีวิตเรา เป็นผลมาจากการกระทำของเราเองทั้ง
สิ้น สิ่งใดที่กระทำลงไป จะเป็นความคิดในใจ หรือ
คำที่พูดออกมาเป็นวาจา หรือการกระทำด้วยกายก็
ตาม เปรียบเหมือนเมล็ดพันธุ์ที่เราหว่านลงไป
ในใจของเราเองตลอดเวลา เมื่อหว่านลงไปแล้ว เมล็ด
เหล่านี้ก็ให้ผล คืองอกเป็นต้นชนิดนั้นๆ ขึ้นมา
กล่าวคือ บังเกิดเป็นสิ่งที่เราพบในชีวิต

เหตุใดเราจึงเรียนหนังสือไม่ได้ดี ก็เพราะ
เวลาครูสอน เรามัวไปคิดเรื่องโน้นเรื่องนี้ หรือแอบ
เล่นกับเพื่อน เสียงพูดของครูจึงไม่ได้เข้าไปในสมอง
ของเรา แล้วเราก็คิดเอาเองว่า ครูพูดอย่างนั้น
อย่างนี้ แต่จริงๆ ครูพูดอีกอย่างหนึ่ง

ถึงเวลาสอบ เราเอาเรื่องที่เราคิดตบลงไป ครู
ก็ให้คะแนนศูนย์ เพราะไม่ใช่สิ่งที่ครูสอน เราก็
น้อยใจว่า เราตั้งใจดีแล้ว ทำไมครูจึงลำเอียง ให้

คะแนนเราเป็นศูนย์ เริ่มต้นนั้น เราผิดเพียงหนึ่ง
กระทง เพราะไม่ตั้งใจ

แต่ถ้าไม่มองตามความเป็นจริง เราก็คิดเอา
เองตามความเคยชินอีก เป็นความผิดครั้งที่สองว่า
เราตั้งใจเรียนแล้ว แต่ครูลำเอียง ความเห็นผิดเพิ่ม
เป็นสองแล้ว

ถ้ายังไม่มีสติถูกคิดได้ เราก็ตั้งหน้าตั้งตา
หวานแต่เมล็ดไม่ดีๆ ลงไป ด้วยการพูดต่อๆ ไปว่า
ครูคนนี้ไม่ดีเลย ไม่ยุติธรรม ลำเอียง ครูจะทำอะไร
ครูอาจเรียกเราไปลงโทษ หรือลงความเห็น ว่า เรา
เป็นคนไม่ดีที่เกินการเยียววยาแก้ไข ความผิดก็เพิ่ม
เป็นครั้งที่สาม ที่สี่ ต่อไปเรื่อยๆ

ทำให้เห็นได้ว่า เมื่อสติไม่อยู่กับใจ และไม่
ย้อนมองที่ผิดของตัวเอง เราจะทำให้ตัวเองยิ่งทรุด
โทรมหนักเข้าไปหนักเข้าไป เรา นึก ว่าเราแก้ปัญหา
แต่แท้ที่จริง เรากลับก่อปัญหาใหม่เพิ่มทับถมขึ้นอีก
เรื่อยๆ

ท่านจึงเตือนว่า ประการที่หนึ่ง คอยเอาสติ
จับดูใจของตนว่า จิตคิดอะไรอยู่ สิ่งที่คิดนั้นมี
ประโยชน์หรือไม่ ประการถัดไป ก่อนจะคิดอะไร

นึกถามตัวเองว่า สิ่งที่เกิดขึ้น คิดแล้วทำให้เราดี หรือ
ผู้ที่มาเกี่ยวข้องกับดี มีประโยชน์หรือไม่ เรียกว่าถ้า
คิดแล้วไม่ดี เราต้องรีบแก้ที่ตัวเรา ไม่คอยให้ผู้อื่น
มาแก้ เพราะถ้าผู้อื่นมาดึงหรือตำหนิ เราก็เกิดทิว
ติงต้อถือรั้น หาทางหลีกเลี่ยงต่อไปอีก

เหมือนกับเรื่องที่ท่านอาจารย์เล่า ถ้าไปถาม
นักโทษว่า เหตุใดคุณจึงมาอยู่ในคุก นักโทษทุกคน
จะตอบว่า เขากล่าวหาว่า ผมทำอย่างนั้น อย่างนั้น
ไม่มีใครเลยที่จะบอกว่า เพราะผมทำอย่างนั้น อย่าง
นั้น

ทุกคนจะบอกว่า เขากล่าวหาว่า

ใจที่คิดว่า เขากล่าวหาว่า นั้น แปลว่า การ
ที่ฉันอดทน ยอมถูกขังอยู่ในคุก ฉันไม่ได้ทำผิดนะ
ผู้พิพากษาตัดสินเอาเอง กล่าวหาเอาตามอำเภอ
ใจ ฉันเป็นคนธรรมดา ธรรมดา ไม่มีกำลังจะไป
ต่อต้านคำกล่าวหาของเขาได้ จึงไม่สามารถต่อสู้
เพื่อความยุติธรรมของตัวเอง

เริ่มต้นด้วยความเห็นผิด เฟ่งโทษใส่ผู้อื่น
เป็นเหตุให้สนิมในใจเกิดขึ้น แล้วแตกกิ่งใบเป็นความ
ขมขื่น ความคั่งแค้น เกิดความรู้สึกว่า โลกนี้ไม่ยุติ-

ธรรมกับเราเลย

แต่ถ้าเราได้สติ นึกคิดออกมาว่า อ้อ ที่เราถูกจับมาเข้าคุก เพราะเราไปทำผิด การทำผิดแล้วถูกลงโทษ เป็นของดีกับตัวเรา เพราะจะช่วยให้เราจดจำ ไม่ทำผิดเช่นนี้อีก ถ้าไม่ถูกลงโทษอย่างนี้ เรานึกว่าจำได้แล้ว แต่ประเดี๋ยวก็เผลอทำผิดเช่นนี้อีก พอทำผิดซ้ำครั้งที่สอง ครั้งที่สาม เกิดเป็นความเคยชิน หรือที่เรียกว่า *ฮาจิณกรรม* ขึ้น ก็ไม่ดีแก่ตัวเอง

ถ้าระลึกได้แบบนี้ เราจะเกิดความ ตั้งใจ มุ่งมั่น ปลุกฝังให้เป็นอุปนิสัยขึ้น ต่อไปเมื่อจะทำอะไรที่ไม่รอบคอบ สติจะเตือนขึ้น เอ... ถ้าทำอย่างนั้นจะดีแน่หรือ เกิดการไตร่ตรอง ถ้ารู้ไม่แน่ชัด ก็ขวนขวายแสวงหาที่ๆ แน่ใจว่าเป็นที่พึง ช่วยแยกแยะให้เห็นว่า ถูก ผิด ควรทำหรือไม่ควรทำ เราก็จะเป็นคนที่แสวงหาความรู้ ความถูกต้อง ให้องกงามขึ้นในใจ ไม่ใช่คิดเอาเอง หรือไปปรึกษาหารือเพื่อนที่แนะนำผิดๆ ครั้นเราเข้าที่คับขัน เพื่อนเหล่านั้นก็ไม่ได้มาทุกข์กับเราด้วย เขาจะแก้ต่างว่า เราเป็นผู้ทำไปเอง เมื่อทำแล้วต้องรับโทษ ก็รับไปคนเดียวสิ

เหมือนอย่างกับเด็กนักเรียนที่โรงเรียนมัธยม
แห่งหนึ่ง มีปัญหา ครูแนะนำให้ผู้ปกครองพาไป
ปรึกษาจิตแพทย์ อันที่จริงเด็กไม่ถึงกับมีปัญหา
เพียงแต่เป็นเด็กช่างสงสัย เป็นต้นว่า ครูสอนว่า
สมัยเมื่อโลกเริ่มเกิดใหม่ๆ กระทบของเพชรมีใบใหญ่โต
มาก ครั้นอยู่ไป... อยู่ไป... กระทบของเพชรก็ใบเล็กลง
โดยลำดับ

เด็กเกิดสงสัยว่า ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น เพราะ
มีความคิดว่า สมัยเริ่มต้น บรรยากาศยังไม่อุดม
สมบูรณ์ โลกขาดแคลน อะไรต่างๆ ควรอยู่กันด้วย
ความยากลำบาก ครั้นโลกพัฒนาไป พัฒนาไป เกิด
ความเจริญทางเทคโนโลยีและอื่นๆ มากขึ้น ความ
เจริญเหล่านี้ควรช่วยให้พืช เช่น กระทบของเพชร
เจริญดีขึ้น ต้นและใบก็ควรใหญ่ขึ้น ไม่ใช่เล็กลง จึง
ถามครูว่า ตนมีความเห็นเช่นนี้ ทำไมคำสอนของ
ครูจึงตรงกันข้าม

ความสงสัยทำนองนี้ของแอกคงมีมาก ครูที่
ตะขิดตะขวงใจในการจะกล่าวกับศิษย์ว่า *ไม่รู้สิ* หรือ
เอ... เรามาช่วยกันคิดหาเหตุผลดูซิ เลยลงความ
เห็นว่า เด็กคนนี้มีปัญหา ดื้อดึง คอยตั้งคำถาม

ทำให้เพื่อนฝูงเสียเวลาเรียน

เมื่อครูบักใจเชื่ออย่างนี้แล้ว พอมีความผิด
อะไรเกิดขึ้น แก่จะถูกเพ่งโทษว่า ผิด ทุกครั้งไป

ครั้งที่เกิดเหตุนี้ อยู่ดีๆ เพื่อนเกิดเอาลูก
ฟุตบอลเข้าไปปาลเล่นในห้องเรียน โดยปาลใส่ผาห้อง
ซึ่งเป็นไม้อัด ระหว่างที่ปากันไปปากันมา จนไม้อัด
เกือบทะลุอยู่แล้ว แก่ก็เดินผ่านมา เพื่อนๆ จึงร้อง
เรียกให้มาร่วมวงด้วย แก่ขัดเพื่อนไม่ได้ เข้าไปปาล
กับเขา พอปากันครั้งเดียว แจ็คพอด ผาทะลุเป็นรูไป
เลย

พอดิครูผ่านมาเห็นเข้า เลยลงความเห็นว่
แก่เป็นหัวโจก ชักพาเพื่อนทั้งหลายให้เอาฟุตบอล
มาปาลไม้อัดจนผาทะลุ จากความผิดนี้ แก่จะต้องรับ
ผิดชอบจ่ายค่าซ่อมผาที่ชำรุดนี้ทั้งหมด แก่ประท้วง
ว่าไม่ยุติธรรม เพราะแก่เพิ่งปาลหนนี้เป็นหนแรก
ขณะที่คนอื่นๆ ปากันไม่ทราบก็สิบครั้ง

ครูก็ไม่ฟัง เรียกผู้ปกครองมาพบ พร้อมทั้ง
แนะนำให้พาแก่ไปปรึกษาจิตแพทย์

เด็กรู้สึกคับแค้นใจมาก เพราะฝังใจว่า ผู้ที่
ไปพบจิตแพทย์คือคนบ้า แก่กลายเป็นเด็กไม่ปกติ

ไปแล้ว แก่เกิดความรู้สึกว่ ทั้งครู ทั้งผู้ปกครอง
คนทุกคนเป็นศัตรูหมด เพราะเรื่องเพียงแค่นี้ พุด
กันตึ่ๆ ไม่ได้ ไม่มีใครเลยที่จะฟังความเห็นของแก
ทุกคนบักใจว่สิ่งทีแกพุดผิดต้งนั้น

ในสภาพจิตใจเช่นนี้ ก็ไม่มีทางทีจะพุดกันได้
ขึ้นพุดต่อไป คำพุดก็ผ่านเข้าหูซ้ายแล้วทะลุออกหู
ขวา เพราะใจมันปิดเสียแล้ว ไม่ยอมรับเหตุผล
อะไรต้งสิ้น

คุณหมอจึงปล่อยให้เด็กระบายปัญหาและ
ความนึกคิดทีอัดอั้นอยู่ในใจออกมา พร้อมทั้งฝึกให้
เด็กรู้จักพุดเล่าให้ผู้ปกครองทราบเมื่อมีปัญหา

อันทีจริง เด็กคนนี้เป็นเพียงเด็กทีช่างสงสัย
มากเกินธรรมดาเท่านั้นเอง

โดยปกติ คนไทยเรามักสอนกันว่ ผู้ใหญ่พุด
อะไร เด็กต้องเชื่อฟัง โดยไม่มีข้อสงสัย จิตใจของ
เด็กคนนี้จะตรงกันข้าม คือเต็มไปดว้ความสงสัย ซึ่ง
บางครั้งก็เกินจำเป็น

เป็นต้นว่ เวลาแกไ้ เจ็บคอขึ้นมา แกจะ
ถามว่ เพราะอะไรจึงเจ็บคอ ครันเราตอบว่ คง
เพราะไวรัส แกก็ซ้กต่อเหมือนลองภูมิเราว่ ู้ได้

อย่างไร ในเมื่อไม่ได้เอาอะไรไปตรวจสักหน่อย
ทำไมไม่คิดว่าเป็นเชื้อแบคทีเรียบ้างเล่า เอ๊ะ มันจะ
อักเสบอยู่แคในคอตามอาการแสดง หรือลุกลามลง
ไปถึงหลอดลม ถึงปอดกันแล้ว กล่าวคือ แกจะมีข้อ
สงสัยที่ไม่รู้จบ

เราอธิบายให้แก่ฟังว่า การมีข้อสงสัยนั้นเป็น
สิ่งปกติ แต่ถ้าช่างสงสัยมากเกินไป จนผิดกาลเทศะ
ก็กลายเป็นผลเสียได้ ดังตัวอย่างเช่น มีชายคนหนึ่ง
ถูกลูกศรอาบยาพิษ อาการกำลังสาหัส ญาติพี่น้อง
ไปตามหมอมอบให้มาช่วยผ่าลูกศรออก และให้ยาถอน
พิษเพื่อรักษาชายนั้น

หมอมารถึงแล้ว แทนที่จะรีบผ่าเอาลูกศรออก
กลับซักคนไข้ว่า ใครเป็นผู้ยิงลูกศรนี้ ไม้เนื้อลูกศร
เป็นไม้ชนิดไหน ช่างเหลาหัวลูกศรป้านหรือแหลม
อะไรทำนองนี้ไปเรื่อยๆ คนไข้จะรอดหรือจะตาย

เด็กตอบว่า คนไข้ตาย

เราก็อึ้งแงให้แก่เห็นว่า นี่ก็ทำนองเดียวกัน
ของบางอย่าง ความสงสัยในแง่มุมต่างๆ มีประโยชน์
จริง แต่ไม่ใช่จังหวะนั้น เพราะผิดกาลเทศะ ถ้า
ปล่อยใจให้มัวไปครุ่นคิดสงสัยอยู่เช่นนั้น เราก็อผลอ

ไม่แก้ปัญหาเฉพาะหน้า ทำให้สูญเสียประโยชน์ที่ควรจะได้รับ หรือกลายเป็นความเสียหายมหาศาลขึ้นได้ เราจึงต้องกรองเอาแต่ที่จำเป็นก่อน

เช่นในกรณีนี้ จำเป็นต้องเอาลูกศรออก แล้วให้ยาถอนพิษ เมื่อคนไข้อาการทุเลาลงแล้ว จะชักไซ้รเพื่อศึกษาให้ละเอียดถี่ถ้วนอย่างไร ก็เป็นสิทธิของเรา

ถ้ารู้จักฝึกวิธีคิดให้รอบคอบ ก็อาจค้นพบสิ่งแปลกใหม่ ที่มีประโยชน์ได้ แต่หลักมีว่า *กระทำสิ่งที่* เป็นหน้าที่ *ความรับผิดชอบ ให้เรียบร้อยเสียก่อน*

เมื่อชี้แจงแล้วก็ถามเด็กว่า เห็นด้วยหรือไม่ เด็กตอบว่า เห็นด้วย จึงอธิบายต่อไปว่า การยึดว่าทุกสิ่ง เป็นต้นว่าตัวแกและเพื่อนๆ ต้องเสมอหน้ากัน ย่อมเป็นไปได้ เป็นต้นว่า นิ้วห้านิ้วของเรา ยังไม่เท่ากัน แม้ใจเราก็ไม่เที่ยงธรรม ถ้าใครมาตั้งคำถามว่านิ้วไหนสำคัญ เราอาจตอบไปว่านิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้เท่านั้นที่สำคัญ ดี มีประโยชน์ เพราะใช้หยิบจับอะไรได้ แต่ถ้าสังเกตให้รอบคอบ จะพบว่าบางครั้งมีสิ่งของหล่นลงไปในที่แคบๆ ซึ่งทั้งนิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้สอดลงไปไม่ได้ ต้องใช้นิ้วก้อย

แทน ในกรณีนี้นิ้วก้อยก็มีประโยชน์ เมื่อเป็นเช่นนั้น การจะฝังใจว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งดี มีความสำคัญตลอดกาล ย่อมไม่ถูกต้อง

ดังนั้น เราต้องช่วยกันพิสูจน์ให้ครูเห็นว่า เราก็ไม่ได้เสียหายไร้ประโยชน์หมดทุกกรณี ที่แล้วมา บังเอิญครูเห็นเราครั้งใด ก็เห็นแต่ในสถานการณ์ที่เป็นสภาพติดลบทุกครั้ง

แต่ต่อไป เราจะตั้งใจ ตั้งสติ ประพฤติตน ให้อุฏกกาลเทศะ ให้การกระทำเป็นเครื่องพิสูจน์แทน คำพูด ดังคำกล่าวที่ว่า *กาลเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์บุคคล*

คำพูด คำอธิบายเพียงอย่างเดียว ไม่มีน้ำหนักพอจะเปลี่ยนความเชื่อที่ฝังอยู่ในใจของผู้ใดได้ แต่ถ้าเรากระทำให้เขาเห็นด้วยตา เป็นหลักฐาน ประจักษ์ชัดเจนด้วยของจริงแล้ว เขาย่อมเปลี่ยนใจเชื่อเราได้

แต่นั้นมา แกก็ค่อยปรับวิธีคิดและพฤติกรรม จนสามารถเรียนหนังสือได้เป็นอย่างดี และเข้ากับ ครูได้อย่างสนิทใจ นิสัยช่างสงสัยก็เป็นเครื่องจูงใจ ให้แกค้นคว้า เสาะหาคำตอบจากแหล่งที่เหมาะสม

มาเป็นเครื่องประดับสติปัญญา ทำให้ตัวเองมีความรอบรู้กว้างขวาง เป็นประโยชน์แก่ตนสืบไป แทนที่จะไปเข้าสี่กั๊กมครู ให้เกิดความเข้าใจผิด เฟ่งโทษว่าแกเป็นเด็กไม่มีสัมมาคารวะ แก่น เหลือขอ

เพราะครูก็ไม่ใช่จะรอบรู้หมดไปเสียทุกอย่าง ครูก็ยังเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยโลกเช่นกัน หรือครูบางคนก็ไปเรียนภาคค่ำเพื่อเพิ่มวิทยฐานะให้ตนเอง

เมื่อลูกศิษย์สงสัยในสิ่งที่ตนก็ไม่แน่ใจ ไม่ทราบคำตอบ สัญชาตญาณของการป้องกันตัว ทำให้ระแวงว่า เอ... นี่เขาจะเหยี่ยวเรา ก่อวินาศกรรม ฉีกหน้ากันหรืออย่างไร

ถ้าเข้าใจซึ่งถึงจิตใจของแต่ละฝ่ายว่า ต่างก็บริสุทธิ์ใจต่อกัน แทนการคิดระแวงว่า ใครก็ตามที่มีข้อขัดแย้ง แปลว่าไม่ใช่พรรคใช้พวกของเรา อาจเกิดเหตุผลแตกต่างว่าคนในโลกนี้ล้วนมีจริตต่าง ๆ กัน

หรือจะอุปมาว่าเราเป็นนก ไปพบคนที่ เป็นนกเหมือนกันเข้า พุดอะไรนิดเดียวก็รู้เรื่องกันแล้ว เพราะต่างก็บินเป็นเหมือน ๆ กัน แต่บางคนเป็นเต่า

รู้จักแต่คลานไป หรือเป็นหอยทาก ต้องปล่อยเมือก
หล่อลื่นทางที่จะไปเสียก่อน จึงเคลื่อนไปบนเมือก
อย่างช้าๆ เราซึ่งเป็นนกจะไปโกรธหอยทากว่าไม่
รู้จักบิน มัวยืดยาดชักช้าอยู่ก็ไม่ถูก เพราะสุดสติ
กำลังความสามารถของหอยทาก จะเข้าใจและไปได้
ในอัตราแค่นั้นเอง ไม่ใช่หอยทากแก้ง ใจของเราที่
เที่ยงธรรม มีเหตุผลเป็นหลัก

สิ่งใดก็ตาม หากจะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์
เต็มที่ เราต้องศึกษาจนรู้ธรรมชาติของสิ่งนั้นแจ้งชัด
เสียก่อน เป็นต้นว่า จะสั่งสอนศิษย์ให้ได้ผล ก็ต้อง
เฝ้าดูจนรู้จักจริตนิสัยที่แท้จริงเสียก่อน มีเพื่อน ก็
ต้องแยกให้ออกว่าเพื่อนเป็นนก เป็นหอยทาก เป็น
เต่า หรือเป็นปลา เพื่อจะได้ปฏิบัติต่อเขาถูกต้อง
เมื่อเข้าใจเช่นนี้ โอกาสอยู่กันอย่างราบรื่นก็มากขึ้น
หนทางปรับความเข้าใจกันก็มากขึ้น

ปกติ คนเรามักคิดว่าคนอื่นก็เป็นอย่างเรา
เป็นต้นว่า เราไม่เคยพูดความจริงกับใครเลย เมื่อ
ถามอะไรใครแล้ว คำตอบของเขาไม่ตรงกับความ
คาดคิดในใจของเรา ปฏิบัติแรกคือปักใจว่าเขาโกหก

เพราะอะไร?

เพราะเอาตัวเองเป็นไม้วัด ตัวเองไม่เคยพูด
จริงกับใครเลย ก็สรุปว่าทุกคนเป็นอย่างตน ฝ่าย
ตรงข้ามเมื่อถูกตั้งข้อหาว่าโกหก เขาไม่ทันตั้งสติ
เพราะพูดความสัตย์ความจริงอยู่แท้ๆ กลับถูกกล่าว
หาว่าโกหก เท่ากับตบหน้า สบประมาทกันอย่างแรง
ถ้าเป็นคนขี่โมโหโทโส ก็ทะเลาะกันจนสัมพันธ์ไมตรี
ขาด ต่อไปมีธุระอะไรก็พูดไหว้วานกันไม่ได้ มีการ
งานเกี่ยวเนื่องกัน ก็ไม่ปรึกษาหารือกัน เป็นการ
บั่นทอนประสิทธิผลของตน โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

ครั้งหนึ่ง วัดที่ดิฉันไปปฏิบัติภาวนามิงาน
ด้วยความเคยชินที่ตนเองเคยเป็นเหรียญกเมื่อสมัย
เป็นนักเรียนมา จึงกราบเรียนคุณแม่ซีให้ทำบัญชีค่า
ใช้จ่าย และรวบรวมใบเสร็จต่างๆ ไว้เป็นหลักฐาน
เพื่อป้องกันความยุ่งยากและปัญหาที่อาจเกิดขึ้นภาย
หลัง

ท่านโกรธดิฉันเป็นفينเป็นไฟ ประทับว่า ถ้า
ท่านจิตใจสงบปรก คืดคดโกงปัจจัยที่ญาติโยมบริจาค
ท่านคงอยู่เป็นซีเช่นนี้ไม่ได้ อย่างน้อยศีลของท่านก็
บริสุทธิ์ ละเอียดกว่าศีลของฆราวาสเช่นเราเรา

การที่ดิฉันคิดระแวงล่วงเกินท่านเช่นนั้น ดิฉันตก
นรกอเวจีไม่รู้ตัว

ดิฉันนึกไม่ออกว่า ที่พูดออกไปนั้นมีตรงไหน
ที่ไปจบบ้างล่วงเกินท่าน

ตกเย็น มีกิจที่ต้องพบกับพระ ซึ่งก่อนบวช
ท่านจบปริญญามาจากต่างประเทศ จึงปรารภเรื่องนี้
ขึ้น เพราะทราบว่าท่านได้รับมอบหมายให้ดูบัญชี
ฝ่ายสงฆ์ ท่านตอบว่า ท่านเองก็โดนทำนองเดียว
กัน เลยนึกคิดได้ว่า สิ่งใดก็ตามที่เป็นของธรรมดา
สามัญ ความเคยชิน หรืออุปนิสัยแล้ว เราเลยเผลอ
คิดเอาว่าทุกคนก็เป็นเหมือนเราด้วย

เราลืมไปว่า พระและแม่ชีที่ท่านเป็นชาวบ้าน
มา ท่านไม่เคยทำบัญชี ท่านไม่เข้าใจว่า การทำ
บัญชีเป็นสิ่งธรรมดาสากล มิใช่ทำเพื่อประจานผู้
เกี่ยวข้องว่ามีเจตนาทุจริต เจตนาบริสุทธิ์ของเราจึง
เข้าทำนองทำคุณบูชาโทษ โปรดสัตว์ได้บาป

ถ้าจะเอาความเคยชินมาเป็นมาตรฐาน ให้
ระวังกาลเทศะ ดังคำของท่านผู้รู้ที่ว่า ความจริงเป็น
สิ่งไม่ตายก็จริง แต่ถ้าผิดกาลเทศะ คนพูดนั้นแหละ
จะตาย และเมื่อคนพูดตาย พระพุทธเจ้าไม่ทรง

สรรเสริญว่า การพูดความจริงในกรณีนั้นเป็นสิ่งดี เพราะพุทธะ คือ ผู้มีปัญญา หรือบัณฑิต ย่อมต้อง รู้กาลควร กาลไม่ควร

ตัวเองก็เคยเป็นประเภทอะไรเป็นความถูกต้องความจริงแล้ว ต้องพูด ถึงพูดแล้วจะตายก็ไม่ว่า ขอเพียงให้ได้พูดเป็นพอใจ

ท่านอาจารย์สิงห์ทองเคยสอนว่า บัณฑิตต้อง รู้จักประมาณกำลังของตนว่า เมื่อใดจะรบ เมื่อใดจะหลบ ไม่ใช่พอใครมาทำ ทั้งๆ ที่ตัวเองไม่มีกำลังต่อสู้เขา ก็ยังเดินแผนอกหราไปให้เขายิงจนตายเปล่า ผู้มีปัญญาต้องรู้กำลังของตน หลีกเว้นจากอันตราย ออกมาก่อน

การหลบไม่ได้แปลว่าเราไม่มีศักดิ์ศรี หากเราเป็นคนสำรวม รู้ประมาณกำลังของตนว่า ตอนนี้อย่างน้อยยอมแพ้อะไร เราก็มาศึกษาหาความรู้ หรือ ชุ่มซ้อมให้มีพลังกำลังมากขึ้นเสียก่อน จึงไปขึ้นเวทีกับเขา ไม่อย่างนั้น เราเข้าใจว่า ถ้าเขาทำแล้ว เราไม่รับทำ เป็นการเสียศักดิ์ศรี ไม่สมกับเป็นศิษย์มีครูบาอาจารย์ ไม่ใช่ การทำเช่นนั้นเป็นความไม่มีสติ ไม่เป็นบัณฑิต แต่เป็นพาลชนคือผู้เบาปัญญา

พระพุทธรองค์ตรัสไว้ว่า คนพาล คือผู้ที่แบก
ภาระที่ยังมาไม่ถึง แต่ไม่แบกภาระที่กำลังเป็นอยู่
ขณะเดี๋ยวนี

เหตุใดจึงเป็นอย่างนั้น

ถ้าจะอุปมาก็ได้ดังนี้ อาทิตย์หน้าเราจะสอบ
เราก็ควรดูหนังสือ ทบทวนบทเรียนของเรา ถ้าเรา
เบาปัญญา ไม่แบกภาระที่เป็นอยู่ เห็นผิดเป็นชอบ
ว่าต้องซ่อมเซียร์กีพาซึ่งจะแข่งเดือนหน้า เตรียม
กิจกรรมสำหรับไปค่ายตอนปิดภาค ต้องทำนั้นทำนี่
ซึ่งยังไม่จำเป็น เพื่อนคนไหนไม่มาทำด้วยก็ขุ่นเคือง
เห็นไปว่า เขาไม่มีน้ำใจ ไซ้ไม่ได้ ต้องลงโทษ หรือ
คว่ำบาตรออกไปจากหมู่คณะ ซึ่งไม่ถูก

ถ้าเราเป็นบัณฑิต เราย่อมแบกภาระที่กำลัง
เป็นอยู่ขณะเดี๋ยวนี ก่อน ไม่ไปแบกภาระที่ยังมาไม่ถึง
ต้องรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควรทำ อะไรเป็นสิ่งที่ละไว้ก่อน
ได้ ถ้าคอยถ้ามตัวเองอย่างนี้ จะพบว่าสิ่งที่เรา
ทำมีประสิทธิภาพขึ้นมาก

กิเลสเป็นของแปลก เพราะมันมักแทรกซึม
เข้ามาบ่อนทำลายโดยไม่ทันรู้ตัว

อย่างตัวดิฉันเอง สมัยเรียนหนังสืออยู่ ถ้าวันจันทร์จะสอบ วันเสาร์วันอาทิตย์ก่อนสอบเป็นต้องอยากไปดูหนัง จนไม่เป็นอันดูหนังสือ หรือมีคณะนั้นก็อยากทำกิจกรรมอื่นที่ไม่ใช่วิชาที่ต้องท่องเพื่อเตรียมตัวสอบ ขนาดที่ถ้าไม่ได้ทำจะขาดใจตาย

ครั้งถึงเวลาสอบเข้าจริงๆ อ่านข้อสอบตรงนั้นก็นึกว่า เรารู้นะ ตรงนี้ก็รู้อีกนั่นแหละ แต่ทำไมถึงติดอยู่แค่ริมฝีปาก คิดเท่าไรก็คิดไม่ออก จนกระทั่งพอครึ่งหมดเวลา เอากระดาษไปส่งครู พอเดินออกจากห้องสอบ ปรากฏว่าที่ติดอยู่แค่ริมฝีปาก หลังไหลออกมาเป็นสายเลย

เพราะอะไร? เพราะระหว่างทำข้อสอบ ใจของเราเป็นกังวล จิตไร้สำนึกรู้ผิดว่าไม่ได้ทำภาระของตนเต็มที่ จึงขาดสมาธิ ของที่เคยรู้ เคยทำได้นั้นก็ไม่ออก เพราะใจมีแต่ความไม่แน่ใจ ไม่มั่นใจ เป็นกังวลอยู่ เลยระลึกไม่ออกมาสักที เหมือนเรามองหาสิ่งของที่ตกลงไปในบ่อน้ำ แต่ตัวเองเป่าผิวน้ำให้เป็นระลอกอยู่ตลอดเวลา ทำให้มองเท่าไรๆ ก็ไม่เห็น มองเห็นแต่ระลอกพริ้วเต็มไปหมด

ครั้นหมดเวลาสอบ ใจที่กังวลวุ่นวายก็สงบ เพราะอย่างไร ก็ทำไม่ได้แล้ว ไม่ต้องนึกแล้ว เดินไปรับประทานข้าวตามสบายๆ คราวนี้ลมสงบแล้ว ผิวน้ำเรียบ ใจของเรานิ่ง หมดกังวล ไม่ได้อยากมอง มันก็เห็นเอง ไร้อภัย อยู่ตรงนั้นเองแหละ มันเป็นทำนองนี้

เพราะฉะนั้น ไม่มีใครหรือทำให้เราเดือดร้อน หรือทำให้เราแพ้ผู้อื่น เราทำตัวเราเองทั้งนั้น

ถ้าคอยเตือนตัวเองไว้อย่างนี้ เราจะพบว่า ไม่ว่าจะทำอะไร จะเขียนหนังสือ ทำการงานอะไร หรือคิดอะไร มันจะมีประสิทธิภาพขึ้นทั้งนั้น ทั้งที่เราก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงอะไรเลย เพียงแต่คอยเอาสติดูใจของเราไว้ว่า สิ่งที่ทำถูกกาลเทศะหรือเปล่า ยับยั้งผิใจของตนไว้ เมื่อบอกกับตัวเองว่าเหตุผลที่ถูกต้องควรเป็นอย่างไร แล้วผิใจตัวเองให้กระทำตามสิ่งที่ถูกต้องควรนั้น เพราะถ้าเราไม่ฝึกผิใจตัวเองไว้ ใจของเราจะเหมือนน้ำที่ท่าบร้าว

ใจมีธรรมชาติเหมือนน้ำ ถ้าเราไม่ได้เอาน้ำใส่ไว้ในแก้ว เป็นต้นว่า ดินันท์หลงไปบนโต๊ะ น้ำจะไหลไปทั่วสารทิศ ครั้นกระหาย อยากรดื่มน้ำ ดินัน

แน่ๆ แกตอบว่า ถ้าคุณหมอรับรองไม่ได้ว่าลูกผม
จะรอด เรื่องอะไรผมจะอนุญาตให้หมอมาปาดคอ
ลูกผมเล่น

เราจะเจาะคอ เพื่อสอดหลอดโลหะเข้าไปใน
หลอดลม ให้เด็กหายใจได้โดยสะดวก แกกลับว่าไป
ปาดคอลูกแก ให้ฟังหวาดเสียวเล่น แล้วก็คุกคาม
ต่อไปว่า ว่าไงละ ลูกผม ผมก็รัก ว่าพลงก็ขยับป็น
ไปพลง

ใจดิฉันค่อยๆ หล่นไปที่ข้อเท้า แต่ก็ใจดีสู้เสือ
อธิบายจนเป็นอันเข้าใจว่า ถ้าไม่เจาะคอ เด็กต้อง
ตายแน่ เพราะโรคคอตีบเกิดจากแผ่นเยื่อมาอุด
หลอดลม จนอากาศไม่สามารถผ่านเข้าไปสู่ปอดได้
ก็เป็นอันตกลง รู้เรื่องกัน แกยอมเซ็นอนุญาตให้
ผ่าตัดอย่างเสียไม่ได้ พร้อมกับสรุปว่า เมื่อคุณหมอ
เสียเวลาอธิบายอย่างนั้น ก็ตั้งใจอนุญาต แต่ถ้าลูก
ผมตาย...คุณหมอตาย

ว่าแล้วแกก็นั่งเฝ้าอยู่หน้าห้องผ่าตัดพร้อมทั้ง
ป็น และมีพี่น้องผู้ชายอีก ๔-๕ คนนั่งอยู่ด้วย

ตัวเองเวลาเจาะคอที่ไรก็เคยมีรุ่นพี่คุมเป็น
กำลังใจ ครั้งนี้ต้องแสดงโดยลำพัง มีหน้าซ้ำ พยาบาล

ที่ช่วยเพียงจบมาจากพิษณุโลก กระซิบบว่าไม่เคยช่วย
ผ้าคอตีบมาก่อนเลย บรูซพยาบาลก็ขวัญบิน ตั้งแต่
เห็นท่าทางผู้ใหญ่บ้านชูเชิญเราว่า ถ้าลูกผมตาย...
คุณหมอตาย ตัวเราและลูกทีมแต่ละคน ล้วนอยู่ใน
สภาพขาดกำลังใจพอๆ กัน

ดิฉันพยายามยิ้มปลอมใจ ทั้งๆ ที่ใจตัวเอง
สั้นไปหมด เมื่อผ้าเข้าไปจนเจาะหลอดลมได้แล้ว
จะเปิดเครื่องดูดเสมหะเพื่อดูดแผ่นเยื่อที่อุดหลอดลม
ออก ด้วยความที่กลัวจนประสาทเสีย แทนที่บรูซ
พยาบาลจะต่อสายสำหรับดูดเสมหะเข้าเครื่อง กลับ
สลับหัว คือต่อเข้ากับท่อที่ปลายจุ่มน้ำแทน พอเปิด
เครื่อง แทนที่เครื่องจะดูดแผ่นเยื่อและเสมหะออก
ไป กลับพ่นน้ำจากขวดลงไปในหลอดลมเด็ก ดิฉัน
หันไปบอกบรูซพยาบาลให้เปลี่ยนต่อใหม่ แต่ปรากฏ
ว่าบรูซพยาบาลเป็นลม ทરุดลงไปกองอยู่ที่พื้นแล้ว

ดิฉันไม่รู้จะทำอย่างไร จะเอามือตัวเองไป
จัดการเปลี่ยนก็ไม่ได้ เพราะจะแปดเปื้อน ทำให้แผล
ผ่าตัดของคนไข้ติดเชื้อ ก็นั่งจ้องอยู่ พยาบาลที่ช่วย
เหงื่อซึมเต็มหน้า ดิฉันมองไปรอบๆ เพื่อคิดหาทาง
แก้ ก็เห็นผ้ากอสบนถาด เลยขยู่ผ้ากอสขึ้นมา ใจ

คิดว่าคงพอแก้ขัด ชับน้ำออกมาได้บ้าง อาราม
ว่าอุ่นหรือร้อน มือก็เลยกระแทกโครมลงไป เกิดผล
มหัศจรรย์ เด็กไออย่างรุนแรง เป็นผลให้ทั้งน้ำและ
ทั้งแผ่นเยื่อเสมหะและอะไรๆ ที่เราจะดูต ฟุ้งกระเด็น
ออกมาหมด เปื่อนกระจกแว่นตาของดิฉันจนมอง
อะไรไม่เห็น แต่เด็กหายใจเบาสบายอย่างปกติ ทำให้
ทุกคนพลอยรอดตายอย่างปาฏิหาริย์ ไม่ใช่รอด
เพราะเราเก่ง

เมื่อเสร็จจากห้องผ่าตัดออกมา พ่อและอาจ
ดีใจกันมาก แต่เราสามคนหมดแรง รู้สึกอยากล้ม
แผ่ลงตรงนั้น ลึนเรียวลึนแรง เหมือนไปทำงาน
หนักเกินกำลัง จนหัวใจเต้นไม่ไหว

ในชีวิตของคนเรา ถ้าไม่มีสติอยู่กับตัว เรื่อง
ไม่น่าจะเป็นเรื่องก็เป็นเรื่อง เเคราะห์ดีที่ความซุ่มซำม
ทำให้เด็กไอออกมา ถ้าเด็กไม่ไอ ก็คงไม่เหลือมาอยู่
ตรงนี้หรอก เพราะถูกพ่อของเด็กยิงทิ้งไปแล้ว

จากเหตุการณ์ครั้งนั้น ทำให้ได้คิดว่า ชีวิต
คนเราต้องมีสติ มิฉะนั้นจะคุ้มตัวไม่รอด

ก่อนหน้านี้ก็คิดว่า ชีวิตหมอที่ผ่านเหตุ
ฉุกฉินต่างๆ มา เป็นการฝึกสติให้เราอย่างดี จนกระ

ทั้งหลงเข้าใจว่าตัวเองมีสติเพียงพอแล้ว ระหว่าง
ไปเรียนต่อที่เมืองนอก ก็เกิดเหตุการณ์ให้ได้ว่า
สติของเรายังอ่อนหัดอยู่นั่นเอง ต้องเพียรฝึกฝน
ต่อไป

กล่าวคือ คราวหนึ่ง อาสาขับรถพาเพื่อนไป
สอบปากเปล่าเพื่อเป็นผู้เชี่ยวชาญโรคสุตินิกิเวช โดย
ขับจากเมืองที่เราอยู่ ข้ามไปเมืองที่เป็นสถานที่สอบ
ซึ่งห่างกันประมาณห้าหรือยี่ไมล์ ระหว่างขับไป
บนซูเปอร์ไฮเวย์ตามสบายๆ ก็รู้สึกว่ รถของเรา
หลุดเข้าไปในหมอกควันทึบ เหมือนควันเวลาเผา
กามมะพร้าว ทำให้มองอะไรไม่เห็น เหมือนกับว่า
ตาบอดโดยกะทันหัน

ความเคยชินทำให้ปล่อยคันเร่ง ชะลอรถลง
และคิดว่าควรหักเข้าจอดบนไหล่ทางก่อน เพราะไม่
รู้ว่าทางข้างหน้าเป็นอย่างไรบ้าง ขณะที่ชะลอรถ
เข้าไหล่ทาง ก็รู้สึกว่ ในหมอกควันมีแสงโลหะที่ถูก
แดดสะท้อนมากระทบตาแวบหนึ่ง สัญชาตญาณ
บอกว่ กั้นชนรถขวางอยู่ข้างหน้า ก็พยายามหักพวง
มาล้ยหลบเต็มที แต่ไม่พ้น บังโคลนหน้าของรถเรา
ไปติดมุกกันชนรถคันนั้น หยุดแป้กอยู่

พร้อมๆ กันนั้นก็ได้ยินเสียงรถเสียดข้างรถ เราไปอย่างสูสี พร้อมกับเสียงโลหะกระทบกัน กิ่ง...กิ่ง...กิ่ง รถคันที่เล่นตามมา ผ่านเราไปชนคันที่เห็นข้างหน้า แล้วรถคันอื่นๆ ที่ตามมาก็ชนกันต่อ เป็นทอดๆ อีกรวมทั้งหมด ๘ คัน

ตัวแทนบริษัทประกันภัยที่มาสัมภาษณ์ถามว่า เมื่อหูเราได้ยินเสียง กิ่ง...กิ่ง... นั้น เสียงกิ่งดังจากข้างหลังก่อน หรือจากข้างหน้าก่อน เพราะรถคันที่เฉียดเราไปยืนยันว่าเขาหยุดรถก่อนที่จะชนรถคันหน้าที่ขวางทางอยู่ แต่แรงจากรถข้างหลังที่มาชนรถเขาทำให้รถเคลื่อนไปชนรถคันหน้า ซึ่งถ้าเป็นความจริง บริษัทประกันของเขาไม่ต้องจ่ายค่าเสียหายให้รถคันหน้า เพราะตกเป็นภาระของรถคันถัดไปที่มาชนท้ายรถเขา

ดิฉันพยายามระลึกทบทวนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ระลึกคร่าวๆ ก็แยกมิได้ว่า กิ่งข้างหน้าก่อน หรือข้างหลังก่อน ก็ตอบเขาไปตามจริงว่าไม่ทราบ

เมื่อผ่านพ้นเหตุการณ์ตอนนั้นมาแล้ว ก็ยอมรับกับตัวเองว่า ที่เคยคิดว่าตัวเองมีสติเพียงพอ นั้น ความจริงยังใช้ไม่ได้ ยังไม่พอ เพราะจริงๆ แล้ว

อย่าว่าแต่กิ่งข้างหน้าหรือกิ่งข้างหลังเลย ความรู้สึก
ขณะไต่ยีนสองสามกิ่งแรก แยกแยะระยะทางไม่ได้
ด้วยซ้ำไป เพียงแต่นับจำนวนได้ถูกต้องเท่านั้น

ความรู้สึกนี้ซ่องตดอยู่ในใจ ให้ฉันรู้ว่า ทำ
อย่างไรเราจึงจะฝึกสติ ให้ถึงขั้นที่รักษาตัวรอด
ปลอดภัยได้

เมื่อไปปฏิบัติ ท่านอาจารย์ก็เริ่มจุ่มเลย ว่า
โลกนี้คือโรงบ่มบ้า พวกที่รำเรียนมีวิชาความรู้เป็น
ต็อกเตอร์ทั้งหลายนั้นแหละ ตัวบ้าทั้งนั้น ฟังท่าน
แล้ว ก็สะดุ้งขึ้นมาในใจว่า ท่านปรามาสว่าเราบ้า
แต่ลึกลงไปในใจแท้ๆ ก็ยอมรับว่าจริง เพราะ
ประสบการณ์ต่างๆ ที่ผ่านมา ล้วนเป็นเครื่องยืนยัน

ครั้นอยู่นานไป นานไป ก็เห็นว่า จิตที่ได้ฝึก
เต็มที่แล้ว จะมีสติรักษา ให้สามารถแยกสิ่งต่างๆ
ตามทีเห็น เท่าทันอาการทั้งหลายตามเป็นจริง ถ้า
หากเพียรฝึกต่อไป เราก็สามารถรู้ได้ เพราะจิตเป็น
สิ่งที่ไวเหลือประมาณ ไวยิ่งกว่าการเคลื่อนไหวของแสง

เราทราบกันว่า สรรพสิ่งต่างๆ ในโลก แสง
สว่างเคลื่อนเร็วที่สุด ไม่มีอะไรเคลื่อนเร็วยิ่งกว่าแสง
เมื่อไหร่ก็ตามที่เราสามารถหาวัตถุที่พาเราเคลื่อนไป

แล้วเลยหยิบใส่ปากเสียบหน้อย หรือเดินไปถูระ ผ่าน
เพื่อนที่กำลังจับกลุ่มกินอะไรกันอยู่ เขาเชิญชวน
ให้กินกันหน้อย อ้อม...ปฏิเสธเขาไม่ได้ เลยต้องกิน
เอาใจเขา

ชีวิตของเรา เป็นอย่างนี้กับเรื่องของกาย
เรื่องของใจ ก็ไม่แตกต่างกัน มันอ้อมไม่เป็น อยู่หนึ่ง
ไม่เป็น ประเดี๋ยวก็ปรุงคิดขึ้นมา ถ้าไม่มีเรื่องจาก
ภายนอกให้ปรุง เราก็คิดขึ้นจากสัญญาเก่าๆ ที่จดจำ
ไว้ หรือจิตสังขารของเราปรุงคิดขึ้นเอง เป็นอาหาร
ว่างของใจ พาให้อร่อยเพลิดเพลินไปเรื่อยๆ

ใจก็ชอบอาหารรสชาติโลดโผน เหมือนกับ
กายเหมือนกัน กล่าวคือ ความคิดที่เป็นกุศล เป็น
ของที่ดีๆ นั้น คิดแล้วไม่ทำให้ตื่นเต้น คิดแล้วจิตไม่
เป็นรส ก็เลยไม่ค่อยชอบ กลับไปชอบคิดในทาง
ระวางสงสัยให้ร้ายผู้อื่น นั้นเขานินทาเรานีนา...
หรือว่า ดูลิ เขาอิจฉา แกล้งเราซัดๆ จิตคิดขึ้น
เมื่อไร ล้วนแต่ทำให้ตัวเองขาดทุนทุกที

ท่านจึงสอนว่า ถ้าไม่ค่อยให้มีสติเท่าทัน จับ
ใจของตนไว้ แต่ละเวลานาทีที่ล่องไปทุกวันๆ เรา
ก่อนนี้สิ้นพันตัวให้กับตัวเองอยู่ตลอดเวลา เราจึง

ทุกซออยู่อย่างนี้ ทุกซอจนไม่มีทางเงยหน้าอ้าปาก

ท่าอย่างไรเราจึงจะตระหนักถึงความจริงข้อนี้
ท่านอาจารย์เปรียบเทียบกิเลสที่ดึงใจให้ปรุงคิด
กับสติ โดยสมมติให้เป็นหมาไล่เนื้อ ๒ ตัว เพราะ
กิเลสเคยฉุดลากใจ ให้ปรุงแต่ง นึกคิดตามอำนาจ
ของมันตลอดมา มันจึงว่องไวปราดเปรียวกว่าสติ
ครั้งแรกทั้งสองตัวก็หมอบอยู่เคียงกัน สติเฝ้ากิเลส
ไม่คลาดสายตา เฝ้าไป...เฝ้าไป...ซังกว่ง เลยเปลอ
งีบไปประเดี๋ยวหนึ่ง กิเลสก็ฉุดใจและกายของเราไป
ก่อวินาศกรรมรอบเมือง จนเหนื่อยล้า ก็กลับมา
นอนพักที่เดิม สติเพิ่งแย้มตาขึ้นมอง เออ...ใช้ได้
ยังอยู่เรียบร้อยดี แล้วก็ผลอยงีบไปอีก

ครั้งผลของวินาศกรรมที่ไปก่อไว้ปรากฏขึ้น
ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหาย ได้แก่ความไม่ได้ตั้งใจ
ต่างๆ นานาที่เราประสบ สติก็เถียง...อะไรกัน ฉัน
เฝ้าอยู่ไม่คลาดสายตา กิเลสไม่ได้กระดุกกระดิกไป
ไหนเลย ไม่ยอม...ใส่ไคล้กันซัดๆ

ท่านอาจารย์สอนไว้ว่า ขณะที่ไม่มีสติ ถึง
ล้มตาดันอยู่ ก็เหมือนคนละเมอ ลุกเดินไปโน่นมา
นี่ พอตื่นขึ้นก็จำไม่ได้ เวลาที่เราเปลอสติ แล้วทำ

อะไรเสียหายลงไป พอเขามาจับใหม่ เราจะ
ยืนยันว่า... เปล่า ฉันไม่ได้ทำ อย่ามาใส่ไคล้กันนะ...
มันเป็นอย่างนี้ ท่านจึงบอกว่า ถ้าใจของเราเห็น
ชัดอย่างนี้ อะไรเกิดขึ้นกับชีวิตของเรา พอจะอำปาก
เถียงว่า ไม่ใช่ ให้ปิดปากเสีย แล้วยอมรับ เราก็
นั่งเลงเก่าเหมือนกัน ใครจะมาเรียกค่าเสียหายเท่าไร
เท่าไร เราก็ยอมชดใช้ทั้งนั้น

เมื่อทำใจให้ยอมรับได้แล้ว ความคิดอกุศลที่
จะเกิดตามมา ก็หยุดได้ ดับได้ สติสัมปชัญญะค่อย
กลับมาอยู่กับใจ ทำให้ใจทั้งใจรวมเพ่งอยู่กับปัญหา
ที่เกิดขึ้น หยิบยกข้อดี ข้อเสียขึ้นมาพิจารณา หา
ลู่ทางแก้ไข ให้สถานการณ์กลับเป็นปกติ หรือใกล้
เคียงกับปกติ ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ทำให้เรา
สามารถรักษาตัวรอดปลอดภัยอยู่ได้

เหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเหมือน
หินให้เรานำมาใช้ลับสติปัญญาของเราให้คมกล้า
ขึ้นโดยลำดับ จนสามารถเห็นเหตุผลที่จะนำมาแก้
ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้

ถ้าขาดสติ เราจะแก้ปัญหามาโดยใช้อารมณ์
ทำให้ปัญหายิ่งทรุดหนักลง เหมือนนิทานเรื่องลิง

ช่วยลิง ครั้งหนึ่ง มีสวนแห่งหนึ่ง อุดมสมบูรณ์ไปด้วยผลไม้ นานาชนิด ลิงฝูงหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่แถบนั้นพากันเข้าไปหากินในสวนนี้เสมอๆ เจ้าของจึงคิดหาทางดักจับหัวหน้าฝูง โดยทำกระดานกลพาดไปตรงปากทางที่ฝูงลิงได้กิ่งไม้ลงมา เมื่อหัวหน้าฝูงได้ไปชนเข้า แผ่นกระดานก็ตกลงมาทับตัวมัน ไม่สามารถตื่นหลุดได้

พวกลูกฝูงเห็นเข้าก็ตกใจ ส่งเสียงถามเป็นอย่างไรบ้างกันแข็งแะ หัวหน้าถูกกระดานทับจนหมดเรี่ยวหมดแรง ไม่มีเสียงจะตอบ ลูกฝูงก็เข้าใจว่าไม่ได้ยิน จึงพากันลงมาใกล้ๆ บางตัวก็เหยียบขึ้นไปบนแผ่นกระดาน ขย่มไปขย่มมา พร้อมกับถามเป็นไงบ้าง... เป็นไงบ้าง... ต่างตัวต่างก็ช่วยกัน

ผลที่สุด หัวหน้าฝูงตาย เพราะนอกจากน้ำหนักกระดานแล้ว ยังมีน้ำหนักตัวของพวกลูกฝูงที่วิ่งขย่มอยู่บนแผ่นกระดาน ด้วยความเป็นห่วงเป็นใยเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

พวกเรา ก็แก้ปัญหาทำนองเดียวกับลิงช่วยลิง ยิ่งแก้ก็ยิ่งทรุดโทรม ทำอย่างไรเราจึงจะฝึกตัวเองให้เอาสติปัญญามาใช้โดยเต็มความสามารถ เห็น

ลู่ทางแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ เฝ้าไตร่ตรองอย่างนี้
อยู่เรื่อย ๆ ครั้งแรก ๆ ยังแก้ไม่ได้ เพราะปัญญา
ไม่มี สติยังขาด ๆ หลุด ๆ

ทำนองเดียวกับเรื่องของตัวเองที่เรียนให้ทราบ
เมื่อเจาะคอคนไข้ แทนที่จะดูดแผ่นเยื่อและเสมหะ
ออก กลับพ่นน้ำจากขวด ลงไปในหลอดลมเด็ก
ถ้าเรามีสติ บอกตัวเองว่า สิ่งที่ทำนั้นมาจากเจตนา
สุจริต เราไม่หวั่นกลัว ไม่หดหู่ท้อถอย ใจจะค่อย
ตั้งมั่น เห็นเหตุผลขึ้นมา ปัญญาเกิด เห็นเท่าทัน
ปัญหา ทำให้เราไม่ถึงขั้นคับขันอัปจน สติจะมาคุ้ม
ครองเราเร็วขึ้น เร็วขึ้น จนเราสามารถป้องกันเหตุ
ร้ายได้

เมื่อใจเริ่มกระเพื่อมปรุงคิดในทางไม่ดี สติที่
ตามรู้เท่าทัน จะหยุดความคิดนั้นได้ เหมือนอย่าง
กับพรายน้ำ เริ่มต้นเกิดที่ก้นบ่อ ครั้งแรกเราไม่ทัน
รู้สึก ขณะที่พรายน้ำเริ่มไหวตัวผุดขึ้นที่ก้นบ่อ เรา
ต้องคอยจนกระทั่งมันกระเพื่อมขึ้นมาที่ผิวน้ำ แล้ว
แผ่กระจายเป็นระลอกไปกระทบฝั่ง เราจึงรู้ว่า... อ้อ...
วินาศกรรมเกิดเสร็จเรียบร้อยไปแล้ว เพราะผลของ

มันคือระลอกที่ไปกระทบเขาตลิ่งให้ร่วงพังลงมา

ฝึกไป ฝึกไป สติไวขึ้น ถ้าใจเริ่มไหวตัว จะคิดอะไร สติรู้ทันแล้ว ความคิดก็ดับ เหมือนคนใช้หอบหืดบางคน ที่อาการเกิดเพราะความชื้น พออากาศครึ้มฟ้าครึ้มฝน เขารีบกินยาขยายหลอดลมป้องกันเอาไว้ เขาก็ไม่จับหืด แต่บางคนชะล่าใจ ถึงครึ้มฟ้าครึ้มฝน เตียวอาจมีลมมาพัดเมฆไปทางอื่น เราอาจไม่จับหืดก็ได้ อย่าเพิ่งกินยาเลย เอาตั้งรอไว้ก่อนเถอะ อีกประเดี๋ยวเตียวตัวเองก็จับหืด และเมื่อเริ่มอาการแล้วไม่ใช่ว่ากินยาเข้าไปตอนนั้นอาการจะหยุด มันก็ยังหอบหืดของมันไปเรื่อยๆ ดีไม่ดีต้องไปให้ออกซิเจน

คนไข้ที่เป็นหืดจะรู้ว่า การป้องกันเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง และถ้าเราสามารถระวัง ให้ระยะเวลาที่ไม่จับหืดต่อเนื่องกันได้ยาวนาน ยาวขึ้น ถ้าคนไข้ยังเด็กอยู่ อาการอาจหายขาดได้

ใจของเราก็ทำนองเดียวกัน ถ้าสามารถฝึกให้มีสติคอยระวัง ให้เราไม่คิดชั่ว ไม่พูดชั่ว ไม่กระทำชั่ว ต่อเนื่องกันได้บ่อยๆ เข้า ก็เกิดเป็นอุปนิสัยที่ดี ทำให้ที่เคยโมโหหงุดหงิด ประทุษร้าย ระแวงสงสัย

ผู้อื่น เปลี่ยนเป็นคิดในทางที่เป็นกุศล เมตตา อภัย
ต่อกัน

มีอะไรเกิดขึ้น แทนที่จะคิดว่าเขาแกล้งเรา ก็
คิดว่า เขาไม่ตั้งใจหรอก ถ้าพิสูจน์ได้ว่าเขาตั้งใจ ก็
คิดแก้ให้เขาว่า เขารู้เท่าไม่ถึงการณ์ อภัยเสียเถอะ
จะได้จบหมดกันไป ใจก็เยือกเย็น ถ้าฝ่ายตรงข้าม
ใจคิดไม่งาม เขาก็จะค่อยรู้สึกตัวว่า เราทำเขา เขา
ก็อภัย ไม่โกรธตอบ แล้วเราไม่ละอายบ้างหรือ

ไม่มีวิธีสอนใดจะสัมฤทธิ์ผลดีไปกว่าการเอา
ตัวของเราปฏิบัติเป็นแบบอย่าง การสอนด้วยปาก
อย่างเดียวมักไม่ได้ผล ดังภาษิตที่ว่า สิบปากว่าไม่
เท่าตาเห็น สิบตาเห็นไม่เท่าลงมือกระทำ

ครูสอนจริยธรรมนักเรียนว่า อย่ากินเหล้า
เหล้าเป็นของไม่ดี แต่ครูเองยังกินเหล้า อย่าสูบบุหรี่
จะทำให้เป็นมะเร็ง แต่ครูสูบ หรือเราสอนคนอื่นว่า
อย่าโกรธ การโกรธเป็นของไม่ดี ทั้งๆ ที่เรายัง
โกรธหน้าดำตาแดง ก็ไม่มีใครเชื่อเรา แต่ถ้าเรา
บอก การโกรธเป็นของไม่ดี และเราระงับความ
โกรธได้ ผู้ที่เห็นย่อมคล้อยตาม เพราะได้เห็นประ-
จักษ์กับตาแล้วว่า เราฝึกตัวเราได้ดังคำที่สอนผู้อื่น

เมื่อพวกเพียรฝึกฝนตนเองไป วันละเล็กน้อย ผลที่สุด อุปนิสัยไม่ดี ไม่ดี ที่คิดอยากแก้ไข ก็จะสามารถเปลี่ยนให้กลายเป็นดีขึ้นมาได้ เมื่อใดที่ทำได้อย่างนี้ เราก็เริ่มเป็นบัณฑิต เพราะอะไร? เพราะบัณฑิตคือผู้มีปัญญา เมื่อมีปัญญาก็รู้ วิชา วิชาในที่นี้ไม่ได้หมายถึงวิชาทางโลกเฉยๆ หากเป็นวิชาที่ทำให้จิตใจของเราสะอาด หหมดจด จากเครื่องเศร้าหมองคือกิเลสทั้งหลายทั้งปวง ทำให้จิตใจของเรายกระดับขึ้น จากการเป็นมนุษย์เพียงร่างกาย มาเป็นมนุษย์ที่กายก็เป็นมนุษย์ ใจก็เป็นมนุษย์ หรือเรียกว่า มนุสมนุสโส

เมื่อฝึกต่อไป ใจก็ยกระดับขึ้นอีก จากการเป็นมนุษย์ที่มีศีลธรรมประจำใจ ดำรงตนอยู่ในเหตุในผลแล้ว ยังมีความละเอียด สะดุ้ง เกรงต่อบาป เป็น มนุสเทโว

จิตที่ฝึกปฏิบัติไม่ทอดหย่อน ย่อมมีสติปัญญา คมกล้าขึ้นโดยลำดับ จนกระทั่งเห็นสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นตามสภาพเป็นจริง เพิกความสำคัญผิด ยึดมั่นถือมั่น ในตนในตัวเอง เป็นอย่างนั้น เป็นอย่างนี้ เห็นสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย รวมทั้งตัวเอง มีสภาพเสมอ

กัน คือล้วนทุกข์ลำบาก ถูกคุกคามด้วยความเกิดความแก่ ความเจ็บ และมีความตายเป็นที่สุด คอยอยู่ด้วยกันทั้งนั้น หมดความขบงใจสงสัยในพระพุทธรเจ้า ในพระธรรมคำสอนของท่านว่า จะนำมรรค ผล อันเป็นความผาสุก ตื่น รั้ เบิกบาน มาสู่จิตใจของเราได้หรือไม่ จึงตั้งอกตั้งใจฝึก เจริญสติให้อยู่กับใจ มีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น พิจารณาจนได้ปัญญาเห็นชอบแล้ว จึงตกลงใจกระทำลงไป เรียกว่าเป็นผู้ปฏิบัติจิตใจอยู่ตลอดเวลา ไม่เพียงแค่ ลูบคลำ หรือปฏิบัติพอเป็นประเพณี

ถ้าทำได้อย่างนี้ เราก็เที่ยงตรงต่อการเป็นบัณฑิตที่แท้จริง สามารถมีตนเป็นที่พึ่ง แม้ใจจะยังไม่สิ้นภพ สิ้นชาติ ยังติดวนเวียนอยู่ในสังสารวัฏ ก็มาอุบัติในภพภูมิที่มีสติ มีปัญญา พอรักษาใจ และอบรมฝึกฝนให้ละเอียดเที่ยงตรงยิ่งๆ ขึ้นไป

ชีวิตคนเรา คือ การฝึกฝน แก่ใจที่ถูกผูกมัดไว้ด้วยโลภธรรม ได้แก่ คำวิพากษ์วิจารณ์ นินทา สรรเสริญ สุข ทุกข์ มียศ เสื่อมยศ มีลาภ เสื่อมลาภ ติดข้องด้วยความยึด ความอยาก ในกามวัตถุที่มาสัมผัสทางตา หู จมูก ลิ้น กาย หรือระลึกรู้

ขึ้นจากความจำ และความคิดปรุงของใจ ที่อาลัยรัก
ชอบ หรือเกลียดชังผลักไส ให้หลุดเป็นไทแก่ตน

จิตใจที่ยังหมุ่นอยู่ในภพ คือ สังสารวัฏนี้
เปรียบเหมือนอะไรก็ตาม ที่ขว้างหลุดไปแล้ว ก็ถูก
แรงดึงดูดของโลก ดึงดูดกลับตกลงมาสู่โลกอีก
ก่อนที่มนุษย์จะส่งจรวดขึ้นไปดวงจันทร์สำเร็จ เราก็ค
ไม่เคยคิดว่าเราจะสามารถออกไปสัมผัสอวกาศได้
เพราะความจริงที่ได้เห็น ทำให้เราสิ้นสงสัยว่า ทุก
อย่างต้องถูกแรงดึงดูดของโลกดูดกลับคืนมาสู่โลก
ตลอดเวลา เมื่อเราพากเพียรคิดค้นหาเส้นทาง จน
สร้างฐานพลังที่จุดจรวดให้สามารถเคลื่อนไปด้วย
ความเร็วสูง เกินกว่าที่แรงดึงดูดของโลกจะต้านทาน
สำเร็จ จรวดก็หลุดเป็นอิสระ ไปลอยตัวในอวกาศที่
ไร้น้ำหนัก ไร้แรงต้านทานจากความดึงดูดของโลก
เคลื่อนไหวไปสู่ดวงจันทร์สำเร็จ

ใจของเราก็กำนองเดียวกัน ถ้าเมื่อไรก็ตาม
เราพากเพียรฝึกฝนสติปัญญาให้มีกำลังเข้มแข็ง
เพียงพอที่จะจุดจิตใจของตัว ให้ฝืนกิเลส จนกระทั่ง
หลุดพ้นจากแรงดึงดูดของกิเลสได้ หรือเกิดปัญญา
เห็นแจ้งตามความเป็นจริง ใจก็เพิกจากความรู้ผิดๆ

ความยึดมั่นสำคัญหมาย เป็นอิสระ หลุดเข้าไปใน
อวกาศของจิต ดังที่ท่านอาจารย์พระมหาบัวเทศน์
ไว้ในหนังสือ *อวกาศของจิตของธรรม*

ใจของเรา ก็ไปถึงที่ที่เราเป็นไทแก้ตน
ปลอดภัยจากการหลงวนเวียน ติดข้องอยู่ในสัง-
สารวัฏ

บันทึกที่แท้จริง ๒ :

หน้าที่ความรับผิดชอบ

ณ กลุ่มพุทธธรรม

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๒๘

สวัสดิ์คะท่านอาจารย์ ท่านนักศึกษาทั้งหลาย

วันนี้คงเป็นฤดูใกล้สอบ สมาชิกเลยร่อยหรอไป ทำให้ท่านประธานกลุ่มพุทธธรรมไม่สบายใจ ดิฉันเข้าใจคะ เพราะนึกถึงตัวเองสมัยจะสอบก็เหมือนกัน เลยคิดว่าเรื่องที่จะพูดกันวันนี้ คือทำอย่างไรเราจึงจะทำหน้าที่ความรับผิดชอบของเราให้ดีที่สุดได้

หน้าที่ มีความหมายลึกซึ้งแค่ไหน แล้วเราเอาอะไรมาเป็นกฎเกณฑ์ว่า แต่ละคนมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตัวแค่ไหน เหมือนอย่างกับท่านราชวรมุณีอธิบายถึงจิตใจของคนว่าหยาบละเอียดไม่เท่ากัน

คนบางคน ถ้าสิ่งที่มีมากกระทบไม่สกปรกเท่าพื้นตลาด เขาก็ยังว่าสะอาดดีอยู่ ถ้าเราไปดูว่าเขาไม่มีความรับผิดชอบในเรื่องละเอียดกว่านั้น เขาก็

มองไม่เห็น เพราะมันยังไม่สกปรกเท่าพื้นตลาด
แล้วจะ让他ไปกวาดถูได้อย่างไร

คนบางคนสะอาดกว่านั้น พอสกปรกกว่าพื้น
ห้องนี้ ก็ระคายเท้า เดินไม่ได้ ต้องกวาดแล้ว

บางคนละเอียดไปกว่านั้นอีก เพียงแค่มีขี้ฝุ่น
บนเก้าอี้ พอเอามือลูบปุ๊บ สกปรกแล้ว ต้องกวาด
ต้องเช็ด

คนบางคนละเอียดถึงขั้นว่า กระจกแว่นตามี
ขี้ฝุ่นนิดเดียวทนมองไม่ได้แล้ว

ถ้าเจ้านายหรืออาจารย์ของเราเป็นคนละเอียด
ขี้ฝุ่นบนกระจกแว่นตาก็ระคาย คัน แล้วท่านเจ้า
เจ้าไขดุว่าเรา แต่เราต้องเลอะเท้าพื้นตลาดเสียก่อน
จึงเริ่มรับผิดชอบ ก็แน่นอน เราต้องไม่เข้าใจท่าน
แล้วนึกก่อนขอว่า อาจารย์อะไรใจโหดใจหินอย่าง
นี้ เพราะเราไม่เห็นจริงๆ ว่าท่านรักท่านหวังดีกับเรา

เมื่อเด็กๆ ดิฉันเองก็เคยนึกอย่างนั้น คุณแม่
ของดิฉันท่านสุขภาพไม่ดี มีดิฉันแล้ว ท่านต้องอีก
ก็แห้ง ท้องที่ไรก็แห้ง จนใครๆ ก็ว่าสงสัยจะมีลูก
โตนเสียแล้ว แล้วคงตามใจเสียจนเสียคน

พอดิฉันจำความได้ คุณแม่จะบอกอยู่เสมอว่า ถึงมีลูกอยู่คนเดียว ถ้าทำไม่ดีก็ตัดทิ้งได้ เหมือนนิ้วมือ นิ้วไหนไม่ดีนี่ตัดทิ้งได้นะ คือท่านจะขูให้เราว่านอนสอนง่าย แต่ตอนนั้นเราไม่เข้าใจว่าท่านขูด้วยความรัก ก็นึกในใจว่า ทำไมเราถึงมีแม่ดูร้ายอย่างนี้ก็ไม่รู้ ท่านพูดคำไหนต้องเป็นคำนั้น อยู่มาต่อร่องร้องขออะไร ไม่มีทาง จนบางทีนึกน้อยใจว่าทำไมเราถึงไม่มีแม่คอยตามใจอย่างเพื่อน ๆ

พอหยุดเทอม เราอยากไปเที่ยวกับเพื่อน ท่านก็มีรายการภาคปิดเทอมให้ทำ ท่านว่า คนเราจะเป็นนายที่ตีได้ก็ต้องเป็นคนใช้ที่ดีเสียก่อน แล้วท่านก็ฝึกว่ากวาดบ้านอย่างไรจึงเรียบร้อย สะอาด ภูบ้านจะต้องถูอย่างไร ท่านไม่ได้ถูแต่พื้น ต้องถูขอบที่ติดข้างฝาทั้งหมดด้วย คือถูอย่างประณีตศิลป์ ซึ่งเราว่าสะอาดแล้ว คือใจเราหยาบเท่าพื้นตลาด บังเอิญท่านไม่ได้ ขี้ฝุ่นที่กระจกแวนตา ท่านก็คันแล้ว

เราถูของเราที่ว่าสะอาดทั้งหมดแล้ว ท่านมาถึงเอานิ้วลูบปาดไป ขี้ฝุ่นก็ฟุ้งติดนิ้วท่าน เราก็นึกขี้ฝุ่นทำไมปลิวมาเร็วเหลือเกิน ท่านสอหับว่า ดูซิถ้าเรามีสาวใช้ภูบ้านเป็นอย่างนี้ เราไปดูเขา แล้ว

เขาย้อนว่าคุณลองทำให้ดูซิ เราก็ไม่มีปัญญาทำ แล้วเราจะไปสอนใครได้

ตอนนั้นดิฉันนึกในใจ ชีวิตนี้ลำบากเหลือเกิน แต่พอโตขึ้นมา ผลของความดิบความดีจากการถูกบ่นจ้ำจี้จ้ำไช ทำให้เราที่แสนจะไม่เอาไหน คงซึมซับรับเข้าไปโดยไม่รู้ตัว ทำให้ไปอยู่ที่ไหนก็ไม่มีที่หนักอกหนักใจใคร ไปเห็นชุดต่อนอยู่เมืองนอกฝรั่งเขาดูแคลนว่า พวกเราจะเหวี่ยง ด้อยพัฒนา แล้วพวกเราก็มีนิสัยอย่างนั้นจริงๆ คือมารยาทในการใช้ห้องน้ำไม่ค่อยจะเอาไหน ทำสกปรก ทำน้ำเปียกเลอะเอาไว้ แล้วก็ไม่เช็ดกัน ซ้ำร้ายยังไม่รู้ตัวว่าเขาจับตามองอยู่

ที่นี่คุณแม่ฝึกเอาไว้ว่า ใช้ห้องน้ำเสร็จทุกครั้งต้องเช็ดให้สะอาด ไม่อย่างนั้นจะแห้งติดเป็นคราบไม่น่าดู เราก็ทำเรียบร้อย แม่บ้านโปรตปรานว่า ตั้งแต่มีต่างชาติมาเช่าบ้านอยู่ที่นี่ ไม่มีใครเลยที่จะถูกใจอย่างนี้ เราก็เริ่มเห็นผลว่า การเป็นลูกมีพ่อแม่อบรมสั่งสอนนั้นคืออย่างนี้เอง

ต่อมาๆ ก็ได้คิดมากขึ้น เพราะเป็นหมอนี่ ความละเอียดไม่เท่ากัน คนใช้เดินเข้ามา เราตรวจ

แล้วว่าต้องรับไว้ แต่เพื่อนเราตรวจว่า ไม่เป็นไร
กลับบ้านได้ กลับไปบางที่ยังไม่ทันพ้นคิณนั้น ต้อง
กลับมาอีกที เอาเข้าห้องฉุกเฉิน แล้วก็หยุดหายใจ
ไปเลย อะไรวุ่นวาย

ประสบการณ์ในชีวิต ทำให้เราได้คิดว่า ความ
ละเอียดถี่ถ้วนในการทำงานที่ได้รับมอบหมายมานี้
เป็นสิ่งที่ใครก็สอนกันไม่ได้ บอกกันไม่ได้

มีนิทานเรื่องหนึ่งเล่าถึงสมัยที่วิชาความรู้มีที่
ดักสิลาเท่านั้น ก็มีเด็กหนุ่มสองคนดันดันไปดักสิลา
เพื่อร่ำเรียนศิลปวิทยา ครูก็สอนทั้งสองคนพร้อมกัน
เท่ากัน ตลอดเวลา จนสำเร็จ ก็ประสิทธิ์ประสาทพร
ให้ทั้งสองกลับมาทำงานเจริญรุ่งเรืองโดยลำดับ

เมื่อกลับมาบ้านเมือง คนหนึ่งก็ก้าวหน้าไป
โดยลำดับ มีความสุขความเจริญ แต่อีกคนหนึ่งทำ
แล้วก็ติดขัดคับข้องไปหมด

ในที่สุดคนหลังก็เกิดความระแวงขึ้นในใจว่า
เอ อาจารย์เรานี้คงไม่ซื่อเสียแล้ว คงจะแอบสอน
อะไรเพื่อนเรา ทำให้เพื่อนเราประสบความสำเร็จ

พอความระแวงในใจพุกตัวมากขึ้น วันหนึ่งก็
ไปหาเพื่อน ชวนกลับไปถามอาจารย์ให้แน่ใจว่า ที่

อาจารย์สอนเราสองคนนี่ สอนเท่าๆ กันจริงหรือ เพื่อนก็ว่า คุณก็เห็น เวลาสอน อาจารย์ก็เรียกเราไปด้วยกันทั้งสองคน เราก็อยู่ด้วยกัน ไม่มีอะไรแอบแฝงเป็นพิเศษเลย คนแรกก็ว่า ไม่ได้ ไม่ได้ ไปให้สิ้นสงสัยเถอะ

ตกลงทั้งสองคนก็ไปหาอาจารย์ ไปถึงอาจารย์ก็ตีใจ ถามไถ่ข่าวคราวว่าเป็นอย่างไร หลังจากถามไถ่ทักทายกันแล้ว คนหลังก็เรียนให้อาจารย์ทราบถึงข้อข้องใจ อาจารย์ก็ว่า วันนั้นมันเย็นแล้ว ทั้งสองคนเดินทางมาเหนื่อย เพราะฉะนั้น ไปพักผ่อนเสียก่อน พรุ่งนี้ค่อยมาว่ากัน... แต่เดี๋ยวก่อนๆ

ว่าแล้ว อาจารย์ก็ไปหยิบหม้อดินมาสองใบ บอกว่า บังเอิญอาจารย์มีธุระจะใช้น้ำผึ้ง ขอให้ศิษย์ทั้งสองช่วยไปซื้อน้ำผึ้ง อาจารย์ต้องการให้เต็มปริ่มหม้อเลย ว่าแล้วก็ให้หม้อลูกศิษย์ไปคนละใบ

รุ่งเช้า ศิษย์ทั้งสองก็เอาหม้อดินของตัวเองคนละใบ เดินออกไปซื้อน้ำผึ้งด้วยกัน ไปซื้อที่แม่ค้าเจ้าเดียวกัน ตอนที่แม่ค้าใส่น้ำผึ้ง ก็มองเห็นว่าแม่ค้าใส่น้ำผึ้งเต็มหม้อทั้งสองหม้อเท่ากัน ก็เอามาให้อาจารย์

อาจารย์ลองเปิดหม้อของลูกศิษย์คนหลังก่อน
ปรากฏว่าน้ำผึ้งไม่เต็มหม้อ อาจารย์ก็บ่นว่า อ้าว
ไหนล่ะ บอกแล้วว่าอยากได้น้ำผึ้งเต็มหม้อ แล้ว
ทำไมจึงซื้อมาไม่เต็มหม้อ

ลูกศิษย์มองดู น้ำผึ้งไม่เต็มหม้อจริงๆ เมื่อ
ตอนที่แม่ค้าใส่ให้ มันเต็มหม้อ ถือมาก็ไม่ได้ทำหกที่
ไหน ก็บอก ตอนที่ซื้อน้ำผึ้งเต็มหม้อ เพื่อนคนแรก
ก็เป็นพยานได้

อาจารย์เปิดหม้อของคนแรก ของเขาเต็มหม้อ
ลูกศิษย์คนหลังก็สงสัยว่า ตอนที่แม่ค้าก็ใส่น้ำ
ผึ้งให้เต็มหม้อเท่าๆ กัน แล้วทำไมหม้อของเรา
เล่นกล น้ำผึ้งหายไปข้างไหน

อาจารย์ถามลูกศิษย์คนหลังว่า พอให้หม้อไป
แล้ว เอาไปทำอะไรบ้าง เขาตอบว่า เอาไปเก็บไว้
รุ่งเช้าก็หิ้วไปตลาด ชื้อน้ำผึ้ง อาจารย์ก็ถามลูก
ศิษย์คนแรกว่า แล้วเธอล่ะ เธอเอาหม้อไปทำอะไร
บ้าง

ลูกศิษย์ตอบว่า ผมสังเกตว่าหม้อใบนี้เป็น
หม้อดินและเป็นหม้อดินใหม่ที่ยังไม่ถูกใช้ ซึ่งจะดู
น้ำ ผมก็เลยเอาหม้อไปแช่น้ำไว้ทั้งคืนเพื่อให้อึดตัว

พอเอาน้ำผึ้งใส่จะได้ไม่คุดน้ำจากน้ำผึ้งเข้าไปในเนื้อ
หม้อ หลังจากที่แช่น้ำไว้ทั้งคืน พอเช้าจะออกไปตลาด
ผมก็ยกหม้อขึ้นมาเช็ดให้แห้ง แล้วเอาไป เมื่อแม่
ค้ำใส่น้ำผึ้งให้ น้ำผึ้งจึงอยู่เต็มหม้อ เพราะเนื้อหม้อ
อึมน้ำแล้ว

แต่หม้อของศิษย์อีกคนเป็นหม้อดินใหม่ที่ยัง
ไม่แช่น้ำ พอเอาน้ำผึ้งใส่เข้าไปก็ซบน้ำจากน้ำผึ้ง
ทำให้น้ำผึ้งพร่องลงไป

อาจารย์ก็ถามว่า แล้วอาจารย์เคยสอนอย่าง
นี้ให้เจ้าทั้งสองหรือเปล่า สองคนส่ายหน้าปฏิเสธทั้ง
คู่ อาจารย์ก็ถามว่า ทำไมคนแรกจึงคิดได้แบบนี้
เขาก็ตอบว่า ครั้งแรกเขาก็ไม่รู้เหมือนกัน แต่เมื่อไป
ใช้หม้อดิน เกิดปัญหาขัดข้องอย่างนี้ เขาก็คอยสังเกต
จนประสบการณ์สอนให้รู้ว่า ถ้าจะใช้หม้อดิน ต้อง
ระวังอย่างนี้จึงจะได้ผล

อาจารย์ก็บอกศิษย์ทั้งคู่ว่า นี่แหละ วิชา
ความรู้ครูสอนให้ ก็สอนได้แต่หลักใหญ่ๆ แต่ความ
ละเอียดถี่ถ้วน ความช่างสังเกต ความพินิจพิจารณา
ไตร่ตรอง ซึ่งเป็นเคล็ดลับของความสำเ็จ ไม่มีใคร
จะถ่ายทอดให้ใครได้ทุกสิ่งทุกอย่างไป

เราไม่รู้ว่่า ในชีวิตของแต่ละคนจะประสบปัญหาอะไรบ้าง ถ้าเราต้องเรียนวิธีแก้ปัญหาที่ละปัญหา ทีละปัญหา ทุกปัญหา ตายแล้วเกิดใหม่ เราก็เรียนไม่จบหรอก เพราะสอนว่าแก้อย่างนี้ บางทีไปเจอจริง ๆ กลายเป็นอย่างนั้นไป ตกหลงใช้ไม่ได้ แต่ถ้าเราได้แนวไปว่า อะไรก็ตามที่ได้รับมอบหมายมา เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของเรา เราจะพินิจพิจารณา เอาใจจด เอาใจจ่อ ตั้งใจศึกษา แล้วก็เรียนจากประสบการณ์ที่เราทำลงไป สติปัญญาของเราก็จะเพิ่มพูนขึ้นโดยลำดับ

คนทุกคน สติปัญญา มีเท่าเทียมกัน สิ่งที่เป็นใจของเรา สามารถฝึกฝนอบรมจนกลายเป็นสติปัญญา ธาตุรู้ ที่เรียกว่า พุทฺธะ สามารถรู้โลกนี้ตามสภาพเป็นจริงได้ แต่เพราะเราปล่อยให้ความกังวล ความไม่แน่ใจในตัวเอง หรือยึดอยากมากเกินไป ว่าเราจะเป็นอย่างนี้ เป็นอย่างนั้น เป็นอย่างโน้น เราไปตั้งความหวังความยึดเอาไว้มากเกินไป แล้วไปติดกับความหวังความยึดอันนั้น จนลืมพินิจพิจารณาความจริงของชีวิต

อย่างบางคน จบออกไปเป็นอาจารย์แล้ว แทนที่จะคิดตั้งใจสั่งสอนให้ลูกศิษย์มีความรู้ สมกับที่เราสอนเขา กลับไปคิดว่า ทำอย่างไรจึงจะหาเงินได้ เดือนหนึ่งสักแสนบาท ถ้าตั้งเป้าเอาไว้แบบนี้ เราก็ไม่เป็นอันคิดที่จะสอนเด็กให้มีความรู้ขึ้นมา เพราะมัวคิดว่าจะเปิดโรงเรียนกวดวิชา หรือทำอะไรก็ได้ที่เป็นเงินนอกเงยขึ้นมา

เมื่อใจเราไปยึดติดวัตถุประสงค์แล้ว ก็มองไม่เห็นว่ หน้าที่จริง ๆ ของสิ่งที่เรากระทำนั้น มีอะไรบ้าง

หมอหลายท่านไม่ทราบว่ หน้าที่ของตนคือ ดูแลคนไข้ สมัยที่ดิฉันเป็นแพทย์ฝึกหัด ถึงวันนั้น เราจะไม่ได้อยู่เวร แต่ถ้าช่วงบ่ายมีคนไข้หนักรับเข้ามาใหม่ ทั้ง ๆ ที่นัดกับเพื่อนและจองตัวหนังเอาไว้แล้ว เรายังไม่กล้าไปเลย ต้องทิ้งตัวหนัง เพราะถ้าพรุ่งนี้มาเจอคนไข้ตาย เราคงไม่สบายใจ ถ้าเราไม่ทิ้งเขาไปดูหนัง เขาอาจจะไม่ตายก็ได้ คำว่า เขาอาจจะ นี้นะ มันกัดกร่อนใจเราเสียจนกระทั่งทำให้เรามีความรู้สึกว่ เป็นหน้าที่ของเรา ไม่มีใครบังคับ แต่เรายังบังคับตัวเองให้ไม่กล้าทิ้งไป

แต่เด็กสมัยนี้ ขนาดยังไม่เป็นแพทย์ฝึกหัดเลย เป็นแค่นักเรียนแพทย์ มีคนใช้มะเร็งในเม็ดเลือด อากาศหนักมาก ทำท่าจะหยุดหายใจ บนหอผู้ป่วย คุณหมอกำลังสอดสายให้เลือดเข้าทางเส้นเลือด นักเรียนแพทย์ผู้นี้ช่วยคุณหมอปั๊มออกซิเจนให้คนไข้อยู่ ขณะกำลังซูลมุนอยู่นี้แหละ ลูกศิษย์ก็วางอะไรๆ ทั้งหมด แล้วโค้งคำนับ ซึ่ที่นาฬิกาข้อมือว่า อาจารย์ครับ สี่โมงครึ่งแล้ว วันนี้ผมไม่ได้อยู่เวร

คุณหมอดกใจจนพูดอะไรไม่ออก คุณลูกศิษย์ก็เดินออกไปอย่างนอบน้อมที่สุด โดยไม่รู้เลยว่าภารกิจของเขาเปรียบเสมือนลูกระเบิดปรมาณูตกเปรี้ยงลงมาตรงนั้น

เขาไม่รู้จริงๆ

หลังจากที่คุณหมอเยียวยาจนคนไข้ดีขึ้นแล้ว เจอกันที่ไรเธอก็เล่าถึงเรื่องนี้แหละ เล่าทุกครั้งก็โกรธทุกครั้ง ไม่เข้าใจว่าหัวใจของลูกศิษย์ทำด้วยอะไร ดิฉันบอกเธอว่า ใจของเขาน่ะ ต้องตรูทุตสกปรกเท่าพื้นตลาดเสียก่อน เขาถึงจะรู้นั้นแหละ หน้าที่ของเขาต้องเริ่มกวาด แล้วเธอจะไปหวังให้

เขาเช็ดขี้ฝุ่นบนแว่นตา เขาจะเช็ดทำไม คุณหมอก็ค่อยดีขึ้นหน่อยหนึ่ง แต่ตอนแรกเธอหัวเราะไม่ออกสำหรับว่าถ้าดิฉันพูดอย่างนี้อีก เธอจะโกรธดิฉันไปอีกคนหนึ่งด้วย

นี่แหละ เห็นใหม่ว่า ความทุกข์ ความหงุดหงิด ความไม่ได้ใจ ความท้อใจ อะไรต่อมิอะไรนี่ เป็นเพราะเราไปตั้งความหวังไว้มากเกินไป เราเอาตัวเราเป็นไม้วัด แล้วคิดเอาโดยอัตโนมัติว่าคนทุกคนนี่ต้องคิดอย่างเรา ซึ่งไม่จริงเลย คนทุกคนที่นั่งเห็นๆ กันนี้ ดังที่ดิฉันเคยอธิบายแล้วว่า คนบางคนก็เป็นนก คนบางคนก็เป็นเต่า คนบางคนก็เป็นหอยทาก แล้วจะให้ทุกคนไปด้วยอัตราเร็วเท่ากันได้ยังไง

เราเข้าใจแล้ว แต่เขายังไม่เข้าใจ เขามองไม่เห็นความสำคัญ ไม่ใช่เขาแกล้ง ไม่ใช่เขาไม่มีหัวใจ หัวใจ แต่เขาไม่เห็นว่าคุณไข้อย่างไร ก็สี่โมงครึ่งแล้ว หมดเวลาแล้ว จะเอาอะไรกันนักกันหนาละ

ถ้าจิตใจของเขาเป็นอย่างเรา ที่เห็นว่าถ้าไม่ทิ้งไปคนไข้ก็น่าจะไม่ตาย แล้วใจเขาไม่สบายถ้าคนไข้ถึงจุดอย่างนี้ เขาก็จะไม่ทิ้งไป

แต่ถ้าพรุ่งนี้เราไปบอกเขาว่า นี่นะ เพราะคุณ
ทิ้งลงไปตอนสี่โมงครึ่ง คนไข้ก็เลยตาย เขาก็ตอบ
ว่า ถึงผมอยู่ คนไข้ก็ตาย มีใครบ้างครับที่ไม่ตาย
แล้วใครจะไปเถียงเขาได้

นี่ไงที่ว่า ความรู้สึกในใจของคนนี่นะ หยาบ
ละเอียดไม่เท่ากัน

ท่านถึงได้จำแนกว่า รูปร่างเป็นมนุษย์อย่างนี้
อย่างนี้กว่าภพภูมิของใจจะเป็นมนุษย์เท่ากัน ถ้าภพ
ภูมิของใจเขายังไม่เป็นมนุษย์ ทำอย่างไรจะ让他
เห็นความละเอียด ความสลักสำคัญอย่างนี้ได้

ถ้าเราเห็นแล้วว่า ความเดือดร้อนในโลกมีมา
เพราะใจที่ต่างระดับกัน เมื่อต่างระดับกัน การทำให้
คนอื่นเดือดร้อนเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์เป็น
ของไม่ดี เราอยากปรับปรุงตัวให้ละเอียดประณีตขึ้น
มีคุณภาพขึ้น ถ้าใจของเราโน้มไปอย่างนั้น เราก็
พร้อมที่จะปรับปรุงตัวเองได้

แต่ถ้าใจของเรายังไม่รู้สึกอย่างนั้น เหมือน
อย่างกับว่า ใจของพวกคุณแต่ละคนๆ เป็นแก้ว การ
เรียนรู้ประสบการณ์ทั้งหลาย ให้สติปัญญาเพิ่มขึ้น
เปรียบเหมือนน้ำฝน เวลาฝนตกลงมา สัจธรรมใน

ชีวิตก็ปรากฏกับทุกรูปทุกนามเท่ากันแหละ . แต่ถ้าคุณคว้าแก้วของคุณเอาไว้ ต่อให้ฝนตกจนน้ำท่วมอย่างเมื่ออาทิตย์ที่แล้ว น้ำฝนก็ไม่เข้าไปในแก้วของคุณเลย

เราเราก็เหมือนกับลูกศิษย์ตักสิลารายแรก เรียนจนจบแล้วก็ไม่ได้อะไรขึ้นมาเลย เพราะไม่เคยสนใจกับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับชีวิต แล้วก็ส่งใจออกนอกไปนึกน้อยอกน้อยใจว่า ครูลำเอียง เพื่อนแอบไปเอาอกเอาใจครู แล้วครูคงแอบสอนอะไรให้เป็นพิเศษ ทำให้ใจเราเป็นสนิมมากขึ้น คุณภาพตกต่ำมากขึ้น ไปคิดระแวงคนทั้งโลก ไปเห็นโลกในแง่ไม่ดี อีกหน่อยมนุษย์สัมพันธ์ของเราก็หมดไป เพราะใครมา เราคิดไม่ดีไว้แล้ว

ตัวตนของเราที่ใหญ่ขึ้นๆ อยู่กับใครก็ไม่มีความสุข ทำงานกับใครก็เป็นตัวปัญหาเรื่อยไป เจ้านายเอ็นดูตักเตือน หรือวิพากษ์วิจารณ์ ก็ไปโกรธว่าเจ้านายจับผิด เจ้านายหาความ เจ้านายใส่ไคล้ เข้าขึ้นมาเห็นหน้าใคร ได้ยินเสียงเรียกหน่อย หน้าก็หนีบอย่างนี้เลย ตกลงสุขภาพจิตแย่ งานการไม่เป็นอันสัมพันธ์กับใครได้ ดิตขัดหยุดชะงักไปหมด

แล้วชีวิตของเราก็มีปัญหาเพิ่มขึ้นๆ โดยลำดับ

ทีนี้ ทำอย่างไรเราจึงจะวางใจเราให้เป็นปกติ ไม่เดือดร้อนในการที่ใครก็ตาม ไม่เห็นสิ่งที่เราทำว่าดีอย่างที่เราคิด เราต้องไม่ยึด อะไรก็ตาม แม้ว่าเราไตร่ตรองแล้วว่าเป็นของดีที่สุด ก็อาจเป็นไปได้ว่าเรามองแต่แง่เดียว

เหมือนอย่างนิทานตาบอดหกคนไม่รู้จักช้าง คนก็พาตาบอดหกคนนี้มาคลำช้าง แทนที่แต่ละคนๆ จะคลำไปให้ทั่วตัวช้าง คนแรกเจอเอาหูช้าง คลำดู อ้อ ช้างนี่แบนเป็นพัด ก็นึกว่า บัดโธเอ๊ย ช้างนะ เรานึกว่าตัวใหญ่ตัวโต แท้ที่จริงก็พัดอันหนึ่งเท่านั้นเอง อีกคนเดินไปเจอหางช้าง คลำ ช้างเป็นเชือกชั้ดๆ ใครว่าช้างตัวใหญ่ มีกำลังมากมาย ที่แท้ก็เหมือนเชือกเส้นเดี๋ยวนี้นี้แหละ

เราแต่ละคนๆ นี้ ให้ฉลาดเฉลียวแค่ไหนก็ตาม ในจิตใจของเรามีความรู้ไม่รอบ รู้ไม่จริง ที่ท่านเรียกว่าอวิชชาหรือโมหะ ความหลง บังอยู่ เคลือบแฝงอยู่ ทำให้เราเหมือนตาบอดหกคน อะไรก็ตามที่พ่อแม่สั่งสอนเรามา หรือเราได้ยินได้ฟังได้อ่านมา ครูสอนมา เราก็มืดว่า ช้างเป็นอย่างนี้นะ แล้วเลยเปลือ

ไปคิดว่าเรารู้จริงๆ แล้ว แต่พระพุทธเจ้าท่านไม่คิด
อย่างนั้น จากประสบการณ์ในชีวิตที่เกิดขึ้น ทำให้
ท่านรู้ว่าไม่ใช่

สมมติตาบอดสองคนเมื่อกี้ที่เราพูดถึง คน
หนึ่งไปคลำหูช้าง คนหนึ่งไปคลำหางช้าง เกิดมาเจอ
กัน บังเอิญคนที่คิดว่าช้างเป็นพืด อยากจะได้พืด ก็
บอกเพื่อนว่า

“คุณ คุณ ไปหยิบช้างให้ฉันที”

ในใจอยากได้พืด เพื่อนก็ ช้างคือเชือก ไป
หยิบเชือกมาให้ เพื่อนคนแรกก็โกรธ แน่ เราจะ
เอาพืด ไปหยิบเชือกมาให้เรา ทำไมคุณโง่เซ่ออย่าง
นี้ ก็ผมจะเอาช้าง ฝ่ายเพื่อนก็สูญเสียผลงานการ
วางมือเอาไว้ แล้วยังว่าเราโง่เซ่อ ก็ตีกันละสิ

พระพุทธเจ้าท่านผ่านภาวะอย่างนี้มาแล้ว
พอเกิดการตัดพ้อต่อว่าขึ้น แทนที่ท่านจะว่าท่านถูก
ท่านก็บอก ไหนคุณลองพาไปดูช้างของคุณซิ เราก็
ได้เรียนรู้ว่า ที่เรานึกว่าช้างเป็นพืดนะนะ บางครั้งมัน
เป็นเชือกก็ได้ ที่นี้ใครมาบอก คุณเอาช้างมาให้ที่
เราจะถามว่าคุณจะเอาช้างแบบๆ หรือเอาช้างยาวๆ

นี่แหละ ภาษาของคนเรา จริงๆ แล้วเป็น
เพียงสมมติ เราบอกว่า น้ำตาล ภาษาไทยว่าน้ำตาล
ภาษาอังกฤษก็ว่า ซุกการ์ ภาษาอื่นก็มีสำเนียงต่าง
กันไป มันก็สมมติเท่านั้นเอง ถ้าเราฟังไม่ออก เรา
ก็ไม่ว่าที่เขาคจะเอานั้นคืออะไร ทั้งๆ ที่ถ้าเขาพูด
ภาษาที่เราู้ เราก็รู้ว่าของนั้นเป็นอะไร

การที่เราไม่รู้รอบ รู้ไม่จริงนี่แหละ จึงทำให้
เกิดความขัดข้องทางเทคนิคอย่างนี้ แล้วเราไปยึด
ว่า ถ้าพูดเป็นภาษาไทยแล้วเราต้องรู้จักัน ก็ไม่จริง
พูดภาษาไทยกันอย่างนี้ พอเสียงมากกระทบหู ภูมิ
หลังหรือประสบการณ์ที่ฝังอยู่ในใจของเรา จะทำให้
เรา แปล คำนั้นออกไปต่างๆ กัน

ยกตัวอย่าง ชาวทะเลกับชาวเขา คຸຍกันว่า
แหม คุณ.. ผมไปเจอผ้าผืนหนึ่งสีฟ้า สวยเหลือเกิน
คนอยู่เขาก็เห็นผ้าในใจเป็นสีฟ้าเหมือนท้องฟ้าวันที่
สดใสที่สุด คนอยู่ทะเลก็เห็นผ้าผืนนี้สีฟ้าน้ำทะเลที่
เขาชอบ ฟ้าสองฟ้า ไม่เหมือนกันเลย แต่สองคนก็
พยักพเยิดกัน เออ ใช่ สวยจริงๆ เพราะต่างยึดอยู่
กับภาพลักษณ์ในใจของตน ที่ใจแปลความหมายไป
แล้ว คนสองคนคຸຍกันต่อไป ถ้าเราไปเห็นในใจของ

ทั้งสองคนได้ คนละเรื่องเลย

นี่แหละ เวลาเรามุ่งงานการสำคัญ ปรากฏว่า
ขณะสั่งกันแล้ว ครบๆ แต่พอทำออกมากลายเป็น
คนละเรื่องกันเลย บางทีถึงฆ่ากันตายไปเลยทั้งๆ ที่
ถูกทั้งคู่ เพราะตอนที่ครบๆ นะ เราไม่รู้ว่าคุณ
พิวเตอร์ในสมองของแต่ละคนจดข้อมูลลงไปอย่างไร
บ้าง

ถ้ามองเห็นอย่างนี้ เราจะได้รอบคอบขึ้น
แล้วคิดว่า อะไรก็ตามที่เป็นความรับผิดชอบของเรา
นี้ ทำอย่างไรเราจึงจะสื่อความหมายให้สิ่งที่เรา
ปรารถนา สื่อสารไปถึงผู้รับได้ถูกต้องเที่ยงตรงที่สุด
เท่าที่เราสามารถทำได้

ทุกวันนี้เรา พุด กันจริง แต่ไม่สามารถ สื่อ
สารความหมายไปถึงกันได้ จึงเกิดความเดือดร้อน
กันต่าง ๆ นานา บางทีเราเองก็ไม่วัดถูประสงค์ของ
สิ่งที่เราทำ เป็นต้นว่า สมัยนี้การประสานงานกันไม่
ค่อยมี คนลาดถนนก็ลาดถนนไป พอลาดถนนเสร็จ
คนวางท่อประปาก็รู้สึกว่าคุณยังไม่ได้วางท่อประปา
เลย ก็ต้องทุบถนน วางท่อประปา แล้วก็ลาดซีเมนต์
ใหม่ อ้าว โทรศัพท์ก็บอกว่า ฉันจะต้องฝังสายโทร-

ศัพท์ลงไป ทูบใหม่ นี่แหละ เราไม่มีการประสานงานกัน เราไม่คิดกันให้ดีๆ เสียก่อน ตกลงใครใคร่ทำ ทำ เสร็จแล้วผลจะและเป็นอย่างไร เราไม่รับรู้ เพราะฉะนั้น ถนนดีๆ ที่เพิ่งสร้างเสร็จ หลังจากที่ทูบไป ลาดใหม่ ทูบไป พอฝนตกเข้าก็มีสภาพเหมือนถนนเดิมที่ทรุดจนพัง หรือพังยิ่งกว่าเดิมไปอีก

ทุกวันนี้ ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตเราจะเป็นทำนองๆ นี้ เวลาทำ ก็ใครใคร่ทำอะไรก็ทำไป เราไม่รู้ไม่ชี้ แต่พอเขาทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว เราลุกขึ้นโวยวายว่าไม่ถูกๆ ร์ือทำใหม่ พอทำเสร็จ อีกคนหนึ่งโผล่มาใหม่ ไม่ถูกๆ ร์ือทำใหม่ ตกลงวนอยู่ตรงนี้ เสร็จแล้วก็ไม่ได้อะไร เด็กๆ สมัยนี้ก็ได้เห็นแต่ตัวอย่างอย่างนี้เท่านั้น แล้วก็จำไป ว่าเป็นวิธีทำงานที่ถูกต้อง

ถ้าเราดูเขาเข้า เขาก็ไม่เข้าใจว่าทำไมเราไปดูเขา เขาก็โกรธ เพราะอะไร เพราะสิ่งที่เราสอนด้วยภาคทฤษฎีเป็นอย่างหนึ่ง แต่ภาคของจริงที่เห็นดำตาเป็นอีกอย่างหนึ่ง

แล้วเราเอง เราก็มองว่าเราฉลาดล้ำลึก เรามีเครื่องผ่อนแรง มีคอมพิวเตอร์ มีอะไรต่อมีอะไร

เราไปถึงโลกพระจันทร์ได้ แต่เราก้ยังไม่รู้อยู่ที่ไหนและ
ว่า ในจิตใจของมนุษย์นี้ ทำไม่ถึงทุกข์ ทำไม่ถึง
เครียด ทำไม่ถึงไม่ได้ตั้งใจ

มันจึงเกิดอารมณ์ทั้งหลายทั้งปวงที่ทำให้เรา
ไม่เป็นสุข บางทีไม่มีใครมาทำอะไรให้สักหน่อย แต่
เรารู้สึกแข็ง กินข้าวไม่ลง นอนก็ไม่หลับ เรื่องที่ไม่
อยากจะทำก็เข้ามาวนเวียนให้คิดอยู่เรื่อย แล้วเราก้
ไม่รู้จะจัดการอย่างไรกับใจของเรา ถ้าปล่อยให้
อยู่อย่างนี้อีกต่อไป งานการที่เราทำก็เสียหายขาด
ตกบกพร่องหมด

เพราะอะไร เพราะเราไม่สามารถจะถอนใจ
จากสิ่งที่ก่อกวนอยู่ในใจ ให้ออกมารับผิดชอบกับ
งานที่กำลังทำอยู่ขณะเดี๋ยวนี เราถึงจะกะตายทำไป
เมื่อต้องชั่งกะตายทำไป ผลก็ผิดก็พลาด พอผิดพลาด
ก็มีข้อตำหนิตามมา ความแข็งในหัวใจเราก้เพิ่มขึ้น
ไปอีก เราก้ยิ่งแย่เข้าไปอีก

ปัญหาตอนแรกมีหนึ่งปัญหา ต่อไปก็กลายเป็น
เป็นปัญหายกกำลังสอง ต่อไปก็เป็นปัญหายกกำลังสี่
แล้วคราวนี้เราก้ไม่รู้จะแก้ได้อย่างไร เลยทอดอาลัย
ตายอยาก หรือไม่อย่างนั้น เราก้หนี ข้างหัวมันถอะ

ไม่คิดแล้ว ลูกเต๋าจะกลิ้งออกมาอย่างไรก็ช่างหัวมัน ไปหาหมอดูดีกว่า หมอดูว่าทำอย่างนี้ เราก็ทำตามหมอดูไป ชีวิตของเราก็กลายเป็นชีวิตที่หาหลักฐานเกณฑ์ หาสาระอะไรไม่ได้เลย

โปรดอย่าเห็นเป็นเรื่องขบขัน สมัยนี้ไม่ใช่ผู้ไม่มีความรู้ที่เชื่อเรื่องหมอดู เชื่อเรื่องไสยศาสตร์ เพื่อนดิฉันมาเล่าให้ฟังว่า ลูกสาวของเธอมีเพื่อนซึ่งเป็นลูกท่านอธิบดี มาคุยว่า คุณพ่อคุณแม่จะตัดสินใจทำอะไร ต้องให้คนประทับทรงบอกว่าทำอย่างนี้ จึงจะดี ทำอย่างนั้นจึงจะดี

ลูกท่านอธิบดีสรุปกับลูกสาวเพื่อนว่า ถ้าเราไม่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้คอยชี้แนะช่วยเหลือคุ้มครองละก็ เราไม่มีวันจะทำอะไรสำเร็จเลย

ถ้าเราปล่อยให้สติปัญญาของเราถอยไปยึดในสิ่งมงายเหล่านั้น คิดดูเถอะ อนาคตของประเทศชาติของเราจะเป็นอย่างไร และอนาคตของเราแต่ละคน แต่ละคน จะเป็นอย่างไร

พระพุทธองค์ทรงเห็นแล้วว่า จิตใจของมนุษย์เรานี้เหมือนต้นไม้ โยกโคลนหวั่นไหวไปตามความทุกข์ ความสุข หรือความเห็นของคนอื่น เสี่ยง

สรรเสริญ เสียงนินทา

แต่ละคน โปรดลองมองเข้าไปในใจของตัวเอง
มีใครบ้างที่จะบอกกับดิฉันได้ว่า ถ้าเราแน่ใจว่าสิ่งที่
เราทำถูกต้อง ใครมาวิพากษ์วิจารณ์เราก็ไม่สนใจ ใจ
ของเราไม่ขยับเขยื้อน ไม่เกิดความลังเลสงสัย มีใคร
บ้างไหมที่ยืนยันเช่นนี้กับดิฉันได้

ทุกคนจะเป็นเหมือนกัน ทั้งๆ ที่แน่ใจ มั่นใจ
นี่แหละ พอไปเห็นผู้ใกล้ชิดทำท่าพิศวงสงสัย ไม่เชื่อ
หรือวิพากษ์วิจารณ์อะไรออกมา ก็เริ่มไม่แน่ใจแล้ว
ถ้าจะเปรียบเทียบว่า เราเกิดหลงเข้าไปในโรง
พยาบาลบ้าเพียงคนเดียว แล้วไปเจอเอาคนบ้าที่ไม่
ทำอะไรตามปกติ อธิบายกับเราว่า การที่เราทำอะไร
อย่างเรานี้คือคนบ้า แต่ถ้าทำอย่างเขาจึงจะเป็นคน
ปกติ เราก็หัวงันไปเหมือนกัน เพราะทุกคนๆ
เขาทำอย่างนั้นทั้งนั้น แล้วดีไม่ดีเราก็อาจจะสงสัย
ว่า น่ากลัวเราบ้าไปแล้ว เพราะฉะนั้น เราต้อง
ปรับปรุงตัวทำตามคนบ้าทำ เพื่อว่าเราจะได้เป็นคน
ปกติ

ถ้าไม่มีสติปัญญาเพียงพอ ไม่มีความแน่ใจ
มั่นใจ ในตัวเอง สิ่งรอบล้อมตัวเรา ที่เรียกว่า โลก

ธรรม นี้นะ สามารถสั่นคลอนใจเรา ให้ลังเล แล้วก็
แกว่งตามไปได้ เหมือนกับลมพายุพัดให้คลอนแคลน
ตามไป

ถ้าเป็นอย่างนี้ เราก็ไม่มีวันจะเลี้ยงตัวเองได้
แล้วก็ไม่มีทางจะไปช่วยคนอื่นได้ เพราะเราไม่รู้แล้ว
ว่าที่เราว่า ดี ดี นี้นะ พอไปถูกวิพากษ์วิจารณ์แล้ว
เราจะสามารถยืนหยัดคงทนกับคำวิพากษ์วิจารณ์
ได้หรือเปล่า

คุณก็คงเคยประสบกับเหตุการณ์ที่กลุ่มประชุม
กันมีประชามติว่าตกลงเราจะเอาอย่างนี้แหละ ครั้น
ไปอภิปรายร่วมกัน เสียงคนอื่นเกิดไม่เห็นด้วย เพื่อน
เราก็เริ่มรวนเร ในที่สุดเหลือเราอยู่คนเดียวยืนหยัด
ต่อต้าน พอเหลือขวมาดู ปรากฏไม่มีใครสนับสนุน
เราแล้ว เราถูกลอยแพโดยไม่รู้ตัว มันจะมีประสบ
การณ์อย่างนี้บ่อยๆ

เมื่อโดนอย่างนี้เข้า ความเข้มแข็งของเราก็
หมดไป บางช่วงดิฉันเองก็เคยพบมา เคยสงสัยว่า
เอ๊ะ เราจะมานั่งดูแลคนไข้ อดตาหลับขับตานอน
ห้ามรุ่งห้ามค่ำอย่างนี้อยู่ทำไม ในเมื่อคนอื่นๆ เขาก็
ไม่เห็นสนใจ เวรของเขา เขาก็ทิ้งคนไข้ พอรุ่งเช้า

เรามาถึง ปรากฏว่าเราก็วิ่งตื่นบัดเลย แล้วเรื่องอะไร
เราถึงต้องไปแบกไปหามเอาไว้คนเดียว

พอเราไม่สนใจ รุ่งขึ้นเห็นคนไข้คนนี้ตายไป
ในใจของเราก็เกิดคิดขึ้นมา เอ ถ้าเมื่อวานนี้เราลงมา
ดูเขาอีกคนหนึ่ง เขา อาจจะไม่ตายก็ได้ ความคิด
เช่นนี้ที่แยงอยู่ในใจ ทำให้เราไม่สามารถมีความสุข
ได้ ในที่สุดก็ถามตัวเองว่า อะไรคือสิ่งที่เป็นหน้าที่
ความรับผิดชอบในความเป็นหมอของเรา เราต้อง
การให้คนไข้ทุกคน ถึงไม่หาย ก็สบายขึ้น ทุเลาขึ้น
หรือถ้าเขาจะถึงตาย ก็ให้ตายอย่างไม่เจ็บปวด หรือ
เจ็บปวดน้อยที่สุด เท่าที่ความรู้ความสามารถของ
เราจะไปช่วยเขา ไข้หรือไม่

เมื่อจุดประสงค์ ของเรา เป็นอย่างนี้ เราจะ
เกียงงอนทำไมว่า นี่เวรเรา นี่ไม่ใช่เวรเรา เพราะว่า
เราบอกแล้วไงล่ะ วัตถุประสงค์ของเราคือ ต้อง
การให้คนไข้ได้รับความสะดวกสบายที่สุด ก็ถ้าเป็น
อย่างนั้นแล้ว สิ่งใดที่จะทำให้ เมื่อเกิดอะไรขึ้น เรา
จะไม่ย่อนนึกเสียใจ ไม่ย่อนนึกโทษตัวเอง เราก็ทำ
ของเราไปก็แล้วกัน

เหมือนอย่างกับบางที่ไม่ใช่เวอร์ของดิฉันหรอก
แล้วตัวแพทย์เวอร์ไม่ทราบหายไปไหน พอคนงาน
ตามแพทย์เวอร์ไม่เจอ ก็จะมาเคาะประตูห้องดิฉัน
แล้วรายงานว่าคุณหมอครับ คนไข้หนักอย่างนั้น
อย่างนั้น อย่างนั้น เราบอกวันนี้ไม่ใช่เวอร์ เขาก็ว่า
คุณหมอไม่เห็นแก่เด็กตาดำๆ หรือ ถ้าคนไข้ตายไป
คุณหมอมจะทำใจให้สบายๆ ได้หรือ

พอถึงตรงจุดนี้เราก็พัง แล้วก็ต้องลงไปทุกที
แต่พอลงไปแล้ว ก็นึกโกรธตัวเองว่า เรื่องอะไรเรา
ถึงเป็นเหยื่อ คืออดคิดไม่ได้ว่าอายุดิฉัน ถ้าชื่อติด
ว่าเป็นเวอร์ของคนนั้นๆ ก็ไม่ใช่เรื่องที่เราจะต้องไป
ทำ แต่ก็ล้างใจของตัวไม่ได้ว่า ถ้ารู้เรื่องแล้ว จะวาง
ไม่แบกไม่หามได้

ใจของคนเรา ดังที่เรียนให้ทราบ หยาบ
ละเอียดผิดกัน รู้สึกสุขทุกข์ผิดกัน ถ้าไปยึดกับ
ความยุติธรรมทางโลก เราก็ทุกข์ไม่มีที่สิ้นสุด แต่ถ้า
เราเห็นตามเป็นจริงได้ว่า ตัวเราเองจะต้องอยู่กับตัว
เราตลอดยี่สิบสี่ชั่วโมง อะไรก็ตามที่เราคิด เรา รู้สึก
เป็นสิ่งที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้ เราหลีกเลี่ยงจากใจของเรา
ไม่ได้ เราอาจจะหลอกคนอื่นหมิ่นแสบได้ แต่หลอก

ตัวของเราไม่ได้ เพราะฉะนั้น สิ่งใดก็ตาม ถ้าเราทำ
ลงไปแล้ว เราจะต้องมาย้อนนึกเสียใจ อย่าทำ เมื่อ
ทำลงไปแล้ว ก็อย่าไปเอาความยุติธรรมทางโลกมา
คิดก่อกวนใจของตัว

เหมือนนักวิจัยท่านหนึ่ง มีเพื่อนร่วมงานมา
ขอข้อมูลผลงานวิจัยของท่าน แล้วก็ลอกข้อมูล
เหล่านั้นเอาไปตีพิมพ์เป็นผลงานวิจัยของตัวเอง
พอท่านรู้เข้าก็โกรธมาก เรื่องอะไรถึงได้หน้าด้านมา
โกงผลงานกันอย่างนี้ คนเราถ้าหน้าด้านขนาดนั้น
แล้ว พูดย้ำแจ่งกันอย่างไรๆ ก็ไม่มีวันรู้สึกสำนึก
แต่เราเองคิดทีไรก็แค้นทุกที แล้วไปคิดทำไมให้ใจ
เราถลอกปอกเปิกหมด

ดิฉันเรียนท่านว่า ก็ทำไม่ละ เมื่อท่านเองทำ
งานวิจัยก็เพื่อผลประโยชน์ของโลก ของคนไทยด้วย
กัน เมื่อข้อมูลของท่านได้รับการพิมพ์เผยแพร่ออก
ไปเป็นวิทยาทานแล้ว มันจะพิมพ์ในชื่อของใคร เรา
จะไปใส่ใจหวังแทนมันทำไม

ถ้าเราสามารถมองข้ามไปถึงตรงนี้ได้ เราก็ค
สบายใจ แต่ขณะเดียวกันก็ไม่ได้หมายความว่า เรา
จะไม่รอบคอบและเรียนจากบทเรียนที่ได้ผิดพลาด

ไปแล้ว

เราจะได้ว่ารู้ว่า คนแต่ละคนไม่ได้มีความสัจย์ซื่อหรือนับถือตัวเองเหมือนกันหมดทุกคน การจะเอาอะไรให้ใครก็คิดดูให้ดี เมื่อตกลงปลงใจให้เขาไปแล้วก็ให้ทำใจว่า ถ้ามันกลายเป็นสาธารณประโยชน์ เราต้องตัดใจให้ขาดไปเลย อย่าไปคิดว่าเราอนุญาตให้เขาดูเฉยๆ เท่านั้น อันที่จริงเขาก็ไม่ได้ขโมยไปจากของเรา เราส่งไปให้เขาตัวเอง

ในโลกนี้มีอะไรหลายๆ อย่างที่ก่อความใจเรา บางทีเราคิดว่าอย่างนี้ดี แต่เบื้องบนว่าอย่างนี้ไม่ดี เพราะมันไปขัดกับความก้าวหน้าของท่านเข้า ซึ่งเราก็ไม่รู้ ไม่รู้ความนัยอันนั้นของท่าน เราก็ยังซื่อบริสุทธิ์ อธิบายอยู่นั้นว่ามันดีอย่างนี้ ดีอย่างนั้น ดีอย่างโน้น พุดไปจนเหนื่อยอ่อน ก็ไม่ได้ผลอะไร ซ้ำร้ายเราเองจะเดือดร้อน หรือว่าบางทีเราหวังดีกับลูกศิษย์มาก ก็ไปจ้ำจี้จ้ำไช แต่ลูกศิษย์กลับรู้สึกที่เราพุดมาก นำรำคาญ พุดอะไรกันซ้ำแล้วซ้ำอีก

เราไม่รู้ในใจของเขา เพราะฉะนั้นก็ยากที่คนทุกคนจะทำอะไรให้เป็นที่ถูกใจกันได้หมดทุกอย่าง ถ้าแต่ละคนเข้าใจถึงเหตุผล ข้อละเอียดปลีกย่อยเหล่า

นี้ แล้วพยายามปรับที่ใจของเราว่า สิ่งรอบตัวเรา เป็นของไม่แน่นอน เป็นของที่จะบังคับให้เป็นอย่างไร เราไม่ได้

อะไรเกิดขึ้น ถ้าเราไม่พอใจ ก็อย่าไปหงุดหงิดติดข้องอยู่ตรงนั้น อะไรที่ไม่พอใจ ให้เราพยายามหมุ่นหาแง่ดีของมัน มาเป็นเครื่องบำรุงใจ ให้เราสามารถอยู่กับสิ่งนั้นได้ โดยไม่คับข้องใจ หรือถ้าไม่สามารถหาข้อดีขึ้นมาปลอบใจได้ เราก็ตั้งสติให้ดีเสียก่อนว่า ใจของเรามีเมตตาพอที่จะไม่ไปพูดกับเขาด้วยอารมณ์ ด้วยความเห็นแก่ตัวของเราคอนบางคนไม่รู้ตัวหรือกว่า เวลาตำหนิคนอื่น เราไม่ได้ตำหนิเขาเพราะว่าเรารักเขาหรือ แต่เราตำหนิเขา เพราะเราแค่นใจว่าเขาไม่เป็นไปอย่างที่เราอยาก ให้เขาเป็น

เหมือนอย่างกับคุณแม่ท่านหนึ่ง หงุดหงิดว่า ลูกชายวัยรุ่นของท่านไปติดพันผู้หญิงที่ท่านไม่ชอบ ท่านก็เลยไปเหมาเอาว่า เด็กผู้หญิงคนนั้นหวังในทรัพย์สมบัติของลูกชายท่าน ท่านก็ไปบอกลูกว่า ท่านไม่เห็นด้วย ผู้หญิงคนนี้ไม่ดี แต่ท่านก็ไม่มีเหตุผลที่จะอธิบายว่าไม่ดีอย่างไร ลูกชายก็ค่อนข้าง

ข้างจะเสรีประชาธิปไตย ก็ถามว่าแม่ไม่เห็นด้วย เพราะอะไร

แม่ก็ยืนยันว่า มองแล้ว รู้ว่าไม่ดี ลูกชายก็บอกว่า แม่มีเหตุผลน้อยซี แม่ก็หงุดหงิดว่าลูกยวนเลยประกาศว่า เธอเลือกเอา ถ้าเธอเลือกผู้หญิงคนนั้น ทรัพย์สินสมบัติทุกชิ้นของฉันนี่ ฉันจะเอาไปยกให้การกุศลให้หมด คือเธอมีลูกอยู่คนเดียว อย่าหวังนะฉันไม่ให้เธอเลย

ที่พูดนี้ไม่ใช่เพราะรักลูก ถ้ามองลงไปจริงๆ แล้ว เพราะท่านยึดว่า นี่ลูกชายของฉัน ฉันพูดคำไหนต้องเป็นคำนั้น โดยไม่รู้ตัว ความที่หวงแหนลูกชาย พอลูกทำท่าจะไปชอบคนอื่น เปรียบเทียบแล้วอำนาจของเราจะลดน้อยลงไป เพราะฉะนั้นก็ต้องพิสูจน์ ถ้าลูกชายบอกว่า ตกลง แม่ไม่ชอบคนไหน ลูกก็จะไม่ชอบด้วย ท่านก็จะมีความสบายใจ พอใจ

ถ้าเรามีสติพอ ที่จะมองใจของเราลึกลงไปอย่างนั้นได้ เราจะแก้ที่ตัวของเราได้ เราจะแก้ที่ตัวของเรา แทนที่จะไปคิดแก้ข้างนอก

ที่นี้เรื่องจริงๆ มันไม่อย่างนั้น แทนที่ท่านจะเห็นที่ผิดของท่าน เมื่อท่านยังบีบลูกชายอย่างนั้น

แทนที่ลูกชายจะหยุด แล้วทำตามที่ท่านต้องการ ลูกก็หนีk ถึงแม่ไม่ให้ทรัพย์สินสมบัติ ก็ไม่เห็นเป็นไรเลย เราก็ยังมีมือมีเท้า เราคงทำมาหาเลี้ยงตัวได้

ตกลงก็เท่ากับเราผลักรัก ให้เขาเกิดความฮึด ที่จะลองเป็นอิสระแก่ตัวเอง ถ้าลูกชายเกิดตัดสินใจไปอย่างนั้นจริงๆ ท่านก็จะไม่เห็นว่าเป็นตัวท่านเองนั้นแหละเป็นแรงที่ผลักเขาออกไป แต่ท่านจะน้อยเนื้อต่ำใจ แล้วไปบอกใครๆ ว่า ดูซิ เสียแรงพุ่มพักรักถนอม อุ้มท้องมา แล้วก็เลี้ยงดูอย่างดี พอโตขึ้นลูกก็อกตัญญู ไปเห็นคนอื่นดีกว่าเรา

ตลอดเวลา เราทวงบุญทวงคุณ แล้วไม่รู้ตัวหรือกว่า เวลาที่เราทำอะไรให้ใครแล้ว ใจของเราเป็นอย่างนี้ทั้งนั้น เราคอยทวงบุญทวงคุณโดยไม่รู้ตัว พอเขาไม่เป็นไปอย่างใจ เราก็ไปพูด พูด ตัดพ้อต่อขานวานว่า ทั้งที่เราไม่มีเจตนาจะไปพูดให้เขาฟังหรือก แต่ในใจที่มันน้อยใจ ไม่ได้อย่างใจ ก็ต้องระบายออกมา ต้องพูดออกมา

อีกฝ่ายก็รำคาญ หรือว่าอับอาย เพราะเราไปเอาความเป็นเรื่องส่วนตัวระหว่างเรากับเขาออกมาพูดต่อสาธารณชน ต่อไปเขาก็กลัว พอเราจะไป

ทำอะไรกับเขา เขาก็ระวังตัว ก็ไม่มาอยู่กับเรา ไม่
มาใกล้ชิดกับเรา เราก็ก็นึกไปว่า เตี้ยวันนี้เขาเห็นคน
อื่นดีกว่าเราแล้ว

ใจของคนเรานี้ซับซ้อน และโดยเฉพาะตัว
ของเราเองก็มองไม่เห็นมัน จับไม่ได้ไล่ไม่ทัน เมื่อ
จับไม่ได้ไล่ไม่ทันก็ไม่ว่า แท้ที่จริงแล้ว ตัวเอง
ปรารถนาอะไรกันแน่ ตัวเองต้องการจะเป็นอะไร
กันแน่

ดิฉันมีลูกศิษย์อยู่คนหนึ่ง เรียนอักษรศาสตร์
ซึ่งจบออกไปแล้วก็ควรจะไปเป็นครู แต่พอจบแล้ว
มาบอกดิฉันว่า ไม่อยากเป็นครู อยากไปทำงานเป็น
ช่างออกแบบ หรือไปเป็นพนักงานต้อนรับ หรือไป
ทำงานธนาคาร คืออยากในสิ่งที่ไม่ใช่วิชาชีพที่ตัว
เรียนมาโดยตรง

ที่นี้ไปสมัครงานที่ไหนๆ ก็ไม่ได้ เพราะไม่
ใช่สายวิชาที่เรียน ก็เกิดความเครียด หาวว่าเขาเล่น
พรรคเล่นพวก มิใช่จะอธิบายให้ฟังว่า ก็เธอไม่ได้
เลือกในอันที่เป็นนุฒิโดยตรง แล้วจริงๆ แล้ว ตัวแ
เองนี่นะ ถ้าไปเป็นครูสอนเด็กก็จะดีมาก เพราะแ
เข้ากับเด็กได้ดี มีความคิดฝันเยอะ เด็กรัก เด็กชอบ

มาก แต่เจ้ากรรม ไม่รู้พรสวรรค์ของตัวเอง ไม่รู้
อุปนิสัยของตัวเอง กลับไปยากในสิ่งที่ตัวเองไม่มี
ความชำนาญ แล้วก็พยายามตั้งต้นไปทำอย่างนั้น
ทำให้แลดูเหมือนพอตั้งต้นชีวิต ก็เจอแต่อุปสรรคไป
รอบด้าน

เมื่อเป็นอย่างนี้ คิดดู ชีวิตต่อไปในกาลข้างหน้า
หน้าจะได้อะไร มันยอมได้สิ่งที่ยาก ไม่ได้ตั้งใจ
คับข้อง แต่เราไม่เห็นว่ เรากรุยทางให้ตัวเองตก
ระกำลำบาก เรากลับไปโทษว่าโลกนี้ไม่ยุติธรรม
หน้าที่ความรับผิดชอบที่จะเกิดขึ้นกับชีวิต ก็เลย
กลายเป็นเหมือนกับยาขม ที่ถูกบังคับให้ต้องกลืน
หรือกรอกกันทุกวันๆ

แล้วชีวิตอย่างนี้จะเป็นความสุขหรือความทุกข์
ละ เครียด อะไรหล่นลงม่อีกชนิดเดียว ฟางเส้นสุดท้าย
ขาดมื่อเลย ก็ต้องไปหาหมอโรคจิต โรค
ประสาท หรือไม่อย่างนั้น ความดันสูง ภาวะ
ทะเล เพราะว่โรคเหล่านี้มาจากจิตใจที่เครียด การ
ตัดสินใจไม่ดี ปวดหัว ความดันต่ำ คือทุกโรค ทำ
ให้เราคิดว่ชีวิตนี้น่าเบื่อ ไม่มีความหมาย มองหา
ที่ที่เราจะไปไม่พบ

ถ้าเราจะต้องมีชีวิตอยู่ด้วยความรู้สึกเหล่านี้ มันจะมีความสุขได้อย่างไร แล้วสังคมที่อยู่รอบตัวเรา จะได้คุณภาพที่ดีขึ้นไปได้อย่างไร เพราะใจที่เป็นพลัง ให้เราทุ่มแรงกายแรงสติปัญญาออกไป ไม่มีเสียแล้ว

สังคมทุกวันนี้ น่ากลัว เมื่อสมัยดิฉันยังเป็นเด็ก นึกไม่ออกว่าการนอนไม่หลับเป็นอย่างไร แต่เดี๋ยวนี้ นักเรียนชั้นมัธยมมาหาหมอ เพราะนอนไม่หลับ มีความเครียด มีโรคประสาท ต้องใช้ยากล่อมประสาท

บางคนสอบไม่ได้ที่หนึ่ง สติขาดผิง เป็นโรคจิตไปเลย เพราะอะไร เพราะทำไม่ได้ดีอย่างที่หวังเอาไว้ เพราะปล่อยใจไปยึด ไปยึดกับเงาข้างนอกมากเกินไป จนกระทั่งมองไม่เห็นหัวใจจริงๆ ของเรานี้แหละ คือสิ่งที่เราจะต้องเพ่งมอง แล้วก็แก้ไข

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นแต่เพียงแรงที่มากกระทบ ให้เราเห็นว่า ใจเรากระเพื่อมไปอย่างไร ใจเราทุกข์ ใจเราสุข ใจเราวูบวาบไปอย่างไร แล้วเราก็มีหน้าที่ปรับความวูบวาบอันนั้นให้กลับเป็นปกติ มีเหตุมีผล เข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นตามเป็นจริง

แต่เราไม่มองกันอย่างนั้น เราไปคิดว่า ถ้าเรา
สอบไม่ได้อย่างที่หวังไว้ เราเสียหน้า เราแพ้เพื่อนฝูง
เรามองหน้าใครไม่ได้ เราไปยึดกับเปลือก ไปยึดกับ
บทละครที่เราเล่น จนลืมไปว่า พอละครปิดฉากแล้ว
เราก็คือตัวเราอย่างนี้แหละ เราไม่ได้เป็นไปตามบท
ละครที่เราเล่นนั้นเลย

ยิ่งมาทำหน้าที่การงานแล้ว เราก็คือได้เป็น
ตำแหน่งนั้น บางทีก็เปลี่ยนมาเป็นตำแหน่งนี้ ไม่ได้
มีความหมายอะไรเลย

เวลาเราได้ เราพอใจ เราก็คือต้องการให้สิ่งที่เรา
ได้นั้นอยู่ตลอดเวลา พอเวลาเราลง เราไม่ต้องการ
จะลง เราไม่ทันนึกว่าคนอื่นที่คอยคิดอยู่ เขาก็อยาก
ได้เหมือนกัน

ทำไมเราถึงไม่มีน้ำใจเป็นนักกีฬา ทำอย่างไร
เราถึงจะสร้างภูมิคุ้มกันให้เยาวชนของเรา หรือคน
หนุ่มคนสาวของเรา เข้าใจว่า ชีวิตแท้จริงแล้วก็คือ
เกมกีฬา นั่นเอง อะไรที่เกิดขึ้น มันเกิดขึ้นได้ มันก็
เสียไปได้ มันเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

ทำอย่างไรเราจึงจะรู้จักจิตใจของเราให้เห็น
ว่า อะไรก็ตามที่ตอนนี้เป็นงานของเรา เป็นหน้าที่

ความรับผิดชอบของเรา เราทำเต็มที่ขณะเดี๋ยวนั้น
ครั้งเวลาผ่านไปแล้ว คนอื่นมาทำ เราก็ยินดี
ให้เขาทำ มีอะไรที่เราจะแนะนำ เราจะช่วยเขาได้
เราก็แนะนำ เราก็ช่วยเขา แล้วเราก็ถอยลงมา
เป็นผู้ดูที่ดี แทนที่จะไปคิดว่าเราแต่ผู้เดียวมีความ
สามารถ เราแต่ผู้เดียวที่จะต้องควบคุม กำกับ การ
แสดงละครชีวิตเรื่องนี้

ถ้าเรามองเห็นและยอมรับจุดนี้ได้ เราก็จะ
ทำให้คนที่อยู่รอบข้างมีความสุขสบายใจ อยู่กันอย่างไม่
คับไม่เครียด มีความสงบ ร่มเย็นเป็นสุขถ้วนทั่วหน้า

เวลาสำหรับวันนี้ก็หมดลงแล้ว ดิฉันขอฝาก
เอาไว้เป็นข้อคิด ซึ่งคงเป็นประโยชน์บ้างไม่มากก็
น้อย

ผู้มีปัญญา หรือบัณฑิต
ย่อมรู้กาลควร กาลไม่ควร

บันทึกที่แท้จริง ๓ : อินทรีย์ ๕

ณ กลุ่มพุทธธรรม

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

วันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๒๙

ท่านอาจารย์ และน้องๆ นักศึกษา

ดีใจนะ ที่ได้มาคุยกันอีก รายการนี้มีชื่อกว้างๆ
ว่า ชุดบันทึกที่แท้จริง เราพบกันเมื่อไหร่ นึกอะไร
ได้ว่า บันทึกควรมีคุณสมบัติอย่างไร ก็ว่ากันไป
ถ้าฟังแล้ว ฟังซ้ำฟังซาก ก็โปรดฟังอีกทีแล้วกัน
เพราะของบางอย่างน่าสนใจ ก็ต้องย้ำกัน พูดแล้วก็
พูดอีก เป็นต้นว่า สติ ก็คงจะพูดซ้ำอยู่นั้นแหละ

วันนี้ ก็นึกถึงจิตใจของคนเรา เวลาจะทำอะไร
ก็ต้องมีแรงชักจูงเป็นกำลัง หรือเป็นสิ่งที่เราเรียกว่า
ผู้ควบคุม ซึ่งพระพุทธองค์ทรงจัดไว้ในกลุ่มที่เรียกว่า
อินทรีย์ ๕

อินทรีย์คือผู้เป็นใหญ่ หรือผู้ให้กำลัง หรือเรียก
ผละ ๕ ก็ได้ ได้แก่อะไรบ้าง

อันแรกที่เห็นคือ สติ ใจคนเรา ถ้าจะเปรียบ
เทียบเหมือนรถ ก็ต้องมีม้ามาลากไป ม้าที่มาลาก
ท่านจัดไว้ว่ามี ๕ ตัว

ม้าตัวเอกที่จะนำรถไป คือ สติ ถ้าไม่มีสติ
ความระลึกที่อยู่กับใจของเราแล้ว เราก็ไม่แน่ใจว่า
สิ่งที่ทำไป จะพาเรากลับตักแหว หรือว่าจะพาเราไป
บนถนนจนถึงที่หมาย เหมือนม้า ถ้าตาบอดเสียแล้ว
ก็อาจลากเราเข้ารกเข้าพง กลับตักแหว ตกข้างถนน
ไปได้

สติ ความระลึก รู้ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต้อง
มีกำกับกับใจเอาไว้ เราจะระลึกอะไร เวลาผัสสะ
จากโลกภายนอก จากบุคคลภายนอก มากกระทบใจ
ให้เราเกิดความรู้สึกขึ้น ให้ใจกระเพื่อมตอบรับ เรา
ต้องฝึกให้มีสติรู้เท่าทัน

ไม่ใช่ว่าพอเสียงใครเขาพูดมาเข้าหูเรา เรา
ไม่ชอบ ก็ตอบเขาเบรียงออกไปโดยไม่ไตร่ตรอง ไม่
เอาสติมาทวนถามก่อนว่า ที่เขาว่ามานั้นนะ เขา
เจตนาอย่างไร มีเหตุมีผลสมควรอย่างไร

เมื่อมีสติคอยเหนี่ยวรั้งใจให้ระลึกได้ว่าได้ยิน
ได้ฟังอะไร จะได้นำไปไตร่ตรองให้รอบคอบก่อน คน

บางคนได้ยินอะไร เชื่อหมด ใครชวนว่า นี่นะ ไปฟัง
คุณคนนั้นพูดซิ ดีดี เราก็เฮโลตามไปฟัง เขาพูดว่า
สิ่งที่เราเคยทำนี่นะ ไม่ดีหรอก มาทำอย่างของเขาดี
กว่า เราก็เชื่อตามไปเลย เพราะเป็นคนศรัทธาจริต
ใครว่าอะไรดีทั้งนั้น

เขาบอกว่าบ้านเราไม่ดี ประตูบ้านไปตรงกับ
ต้นไม้ใหญ่ ทำให้บังโชคลาภของเราหมด เราก็
ไปโค่นต้นไม้ทิ้ง โดยลืมไปว่า พอโค่นแล้วจะหมดร่ม
เงาที่เคยบังให้ตัวบ้านเย็นสบาย เพียงเพราะเขาบอก
ต้นไม้บังประตูมันขัดลาภ เราก็เชื่อไปหมด คราวนี้
บ้านเราร้อนจัง จะทำอย่างไร จะเอาต้นไม้ปักลงไป
ใหม่อย่างเดิม ก็ไม่ขึ้น ก็ไม่งอกแล้ว เพราะเราไป
โค่นลำต้นเสียแล้ว

ถ้าเรามีแต่ศรัทธา ใครว่าอะไรเชื่อหมด ก็ไม่
ได้ ท่านสอนว่า เราต้องมีปัญญาด้วย ที่นี้จะทำ
อย่างไรให้มาคู่กัน ศรัทธา กับ ปัญญา มีผีเท้าเสมอกัน
เพราะเราเรียงมาเอาไว้ ตัวแรกเป็นสติ นำอยู่
ตัวเดียว คู่ถัดมาก็เป็นศรัทธากับปัญญา เราจะ
ต้องให้ผีเท้าของมันสมมาเสมอกัน เพราะมีแต่ศรัทธา
อย่างเดียว ก็เหมือนดังที่เรียนอธิบายให้ทราบเมื่อ

ก็นี้ มันก็ทำให้เราไม่มีหลัก ใครพูดอะไรดีไปทั้งนั้นเลย แล้วเราก็แย

ถ้าเรามีปัญญา พอเขาบอก บ้านที่มีต้นไม้ขึ้นข้างหน้าตรงกับประตูไม่ดี เราก็คิด มันไม่ดีเพราะอะไร อ้อ บางทีรถถอยเข้าถอยออก ต้นไม้อาจกีดขวางทาง แต่ต้นไม้ของเราเนี่ย พอดีทิศทางช่วยบังแดด ทำให้บ้านร่มเย็น ถนนของเราก็ไม่ไปชนต้นไม้อยู่แล้ว

เห็นไหม พอมีปัญญาก็มีเหตุผลขึ้นมา เราก็ไม่ตื่นตูมตามคำเขาไป ถ้าปัญญาอยู่ในระดับที่เป็นเหตุเป็นผล คอยถ่วงไม่ให้ศรัทธาลากเราหรือหว่าตามไป จนกระทั่งตกเหวตกบ่อ มันก็ดี

แต่คนบางประเภท ไม่ได้ ฉันทเป็นบัณฑิต ฉันทมีปัญญา ก็เลยปัญญามากเสียจนกระทั่ง ไม่ว่าใครพูดอะไร สงสัยไปหมด ไม่เชื่อ ใครพูดอะไร ไม่เข้าท่า ไม่ถูก ไม่ฟังทั้งนั้น เชื่อตามที่ตัวเองเคยทำอยู่อย่างเดียว อย่างนี้ก็ไม่ดี

หรือมีคนมาแสดงปาฐกถา แทนที่จะฟังเนื้อความที่เขาบรรยาย ไปสงสัยแล้ว คนนี้เขาจบมาจากมหาวิทยาลัยไหน มีปริญญาอะไร กล่าวคือ เรา

ไปสนใจกับเปลือก กับกระดาษห่อของของเขาเสีย จนกระทั่งไม่ทันฟังว่า เนื้อความที่เขาพูดน่าเชื่อถือ มีเหตุมีผลน่าฟังหรือไม่ เราก็เลยปิดกั้นโอกาสที่ตัวเองจะได้ประโยชน์ไปโดยใช่เหตุ

คนบางคน มีปริญญาหรือหุรรา มาจากมหาวิทยาลัยอันดับยอด แต่พอลงมือทำอะไร หรือพูดอะไรแล้ว เรารู้เลยว่าไม่มีประสบการณ์ ไม่มีความสามารถของตัวเอง

ถ้าเรามัวไปตื่นว่า ข้างนอกสุขใสแฉฉาวข้างในจะต้องเป็นทองคำทั้งหมด เราก็พลาดโอกาสอีก เพราะบางครั้งก็มีผ้าขี้ริ้วห่อทองเหมือนกัน คนบางคนไม่ได้มาจากสถานที่ที่มีชื่อเสียง แต่เขาเป็นคนจริง ใฝ่ศึกษา ประสบการณ์จากชีวิตก็ทำให้เขาสุขุม รอบรู้ แล้วก็มีคุณภาพแท้จริง ถ้าเราศรัทธาคนอย่างนั้น เราก็ได้ประโยชน์

เราต้องฝึกตัวของเรา ให้กำลังปัญญาและศรัทธาควบคู่กันไป อย่าให้อันใดอันหนึ่งดึงเราจนกระทั่งเอนเอียง เผลอออกนอกทาง ทุกวันนี้มีของหลายอย่าง ที่หากเราไม่ซั้งดวงใจของเราให้ดี เราก็เสียเวลา เสียประโยชน์ไปโดยใช่เหตุ

เมื่อเราจัดมาคู่ที่หนึ่งให้สมดุลกันแล้ว ก็เหลือคู่ที่สอง เป็นคู่สุดท้าย คู่นี้คือ *สมาธิ* กับ *ความเพียร* จิตใจที่มีแต่ความเพียรอย่างเดียว ขยันจนไม่มีเวลาพักเวลาผ่อนคลาย ก็ทำให้เราไม่มีสติปัญญาเท่าที่ควร ของอะไรก็ตาม ทั้งร่างกาย ทั้งจิตใจ ถ้าไม่ได้พัก ทำแต่งงานทำเดียว ก็เหนื่อยล้า คุณภาพที่ทำด้วยความรอบคอบ มีเหตุมีผล ก็ชักจะบกพร่องไป เราต้องดูว่า ความเพียรของเราอยู่ในขอบเขตที่ได้พักได้ผ่อน คือมีสมาธิ มีใจแน่วหนึ่งอยู่กับอารมณ์เฉพาะหน้าบ้างหรือไม่ ไม่ใช่ที่กำลังฟุ้งคิดฉันทันทีไปกังวลว่า ลูกศิษย์ที่สั่งงานเอาไว้ เขาเอางานมาส่งหรือเปล่า หรือว่างานวิจัยที่ค้างอยู่น่าจะทำอย่างไรอย่างนี้ หรือที่นัดกับเพื่อนจะไปฟังบรรยายที่ตึก ๑๒ คงไม่ทันเสียแล้ว อะไรวุ่นวาย

ถ้าเราทำใจเราให้สับสน อยากรจะรู้ทุกอย่าง อยากรจะทำทุกอย่างไปหมด ทั้งๆ ที่เราก็กังใจไปอยู่ทุกแห่งที่เราอยากไม่ได้ ผลที่สุดเราก็กังใจไปไม่ถึงตรงไหนเลย เพราะ ตัว นั้นอยู่ตรงนี้ก็จริง แต่ ใจ ไม่ได้อยู่ในห้องนี้ ใจแอบเล็ดลอดออกไปไหนต่อไหนแล้ว พอกลับมาอีกที ก็แยกแยะไม่ออกแล้วว่า

เมื่อกี้ที่เรา คิด ไป กับที่เรา ได้ยิน จริงๆ นี่นะ ตรง
ไหนเรื่องจริง ตรงไหนเรื่องที่คิดไป ก็เลยวุ่นวาย
เพราะตัวเองก็จำไม่ได้ แยกไม่ออก ก็เอาที่เรา คิด
เอาไว้กับที่เรา ได้ยิน นี่นะ ผสมกลมกลืนเป็นเรื่อง
เดียวกัน

เพื่อนมาถาม เราก็เล่าให้เขาฟังตามที่เราเดา
ไปบ้าง คิดไปบ้าง ได้ยินจริงๆ บ้าง เรื่องก็เบี้ยวไป
แล้ว เหมือนเรากำลังส่องกระจกที่เบี้ยวหลอกตา
ตกลงผิดไปหนึ่งตอนแล้ว

ใครที่ฟังเรา ใจเขาก็ว่าฟังเราอยู่ เราพูดสลับ
คำ เขาฟังได้เจ็ดคำ แล้วเอาที่เขาเปลือยคิดเองเติม
เข้าไปอีกสามคำห้าคำ ตกลงกระจกก็เบี้ยวไปอีกหน
หนึ่ง

ในที่สุด เมื่อถึงปลายทาง คนสุดท้ายเอากลับ
มาเล่าให้ดิฉันฟัง ดิฉันก็ว่านี่เป็นเรื่องใหม่ ไม่รู้เลย
ว่าเรื่องของเราเอง

การที่เราทำอะไรกันนี้ มีจุดบกพร่องแต่ละ
จุดแต่ละจุดอย่างนี้ โดยที่เราไม่ได้ระมัดระวัง แล้ว
ก็ไม่ทันคิดว่าผลลัพธ์มันจะร้ายแรง เราก็เลยไม่ได้
สนใจคอยตามดูใจของเราในเหตุการณ์แต่ละอันที่
เกิดขึ้น เกิดขึ้น

เมื่อรู้หลักอย่างนี้แล้ว ว่าทุกๆ ขณะของชีวิต เราจะต้องคอยให้กำลังทั้งห้า ได้ระดับสม่ำเสมอ สมดุลกัน เพื่อพาใจของเราให้เดินตรงไปบนถนน สายมรรค เราจะได้ดำเนินชีวิตไปอย่างถูกต้อง และ ถึงจุดหมายด้วยความปลอดภัย เราก็จดจำเอาไว้

สติ นะคะ สติอันนี้ไม่ต้องสมดุลกับอะไร การระลึกรู้ ก็ไม่ได้ระลึกรู้เฉยๆ เราต้องระลึกรู้ตาม ความเป็นจริง จึงจะเป็น สัมมา สติ เป็นสติถูกต้อง ชอบธรรม ที่พระพุทธองค์ทรงให้พวกเราปลุกฝังให้ เจริญออกงาม จนกระทั่งคลุกเคล้าเป็นเนื้อเดียวกับ ใจของเรา

เมื่อไรก็ตาม อะไรมากกระทบใจ ถ้าใจจะ กระทบเพื่อมคิดตอบไป สติต้องกระทบเพื่อมตามไป ด้วย คลื่นสั่นสะเทือนเดียวกัน คือ เป็นใจที่มีสติคุ้มครอง เหมือนเราจะออกไปไหน ก็แต่งตัวเรียบร้อย ไม่เคย ออกไปโดยไม่ใส่เสื้อเลย ใจที่ไม่มีสติก็เหมือนใจที่ไป ไม่มีเสื้อผ้าใส่ นำหวาดเสียว ไปที่ไหนก็น่าอาย

ถ้าเรานึกอย่างนี้ เราจะได้คอย คอยระลึก เอาไว้ ระลึกรู้ แล้วเกิดปัญญามาสอนให้ใจรู้ตาม ความเป็นจริง ไม่ใช่รู้ไปตามความอยากของใจ เพราะคน

เรา รู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม สัญชาตญาณของความ
รักตัวเองทำให้เราตามใจตัวเอง คิดเข้าข้างตัวเอง
ที่เรียกว่า ตัวเรา ของเรา

เมื่อมันมีตัวเราของเราแล้ว ก็ทำให้ทิศทาง
ป้ายเบน พอที่อะไรจะไปตรงๆ เพื่อไปสม่าเสมอกัน
แรงดูดของ เรา มาทำให้วิถีเบนออกไปแล้ว นึกดูสิ
รถที่จะแล่นตรงๆ ไปบนถนน เบนออกไปแล้ว ก็ผิด
ทิศทางไปแล้ว เตี้ยงก็เลี้ยวออกนอกทิศทางไปเลย

นี่ก็เหมือนกัน เมื่อสติของเรามีอยู่อย่างนี้ เอา
ปัญญาถ่วงศรัทธาเอาไว้ ให้อยู่ตรงกลางพอดีๆ
เพราะถ้าศรัทธาอย่างเดียว เรามงาย ใจเรานี้แหละ
ปากก็บอกว่า ฉันไม่เชื่อใครง่ายๆ ใครจะมาหลอก
ฉัน ไม่ใช่จะหลอกได้นะ ครั้นเราคอยเอาสติตาม
จับจ้องใจเอาไว้ จะพบว่า เรานี้แหละ มงคลตื่นชาว
ที่หนึ่งเลย

ตอนนี้จวนจะสอบกันแล้ว ถ้ามีใครจะมาแนะ
วิธีที่จะสอบให้ได้ดีโดยไม่ต้องท่องหนังสือ ดิฉันแน่ใจ
เลยว่า ทุกคนยินดีหนีเรียนไปฟัง ทุกคนยินดีทำทุก
อย่างเพื่อที่จะไปรู้ว่า เขาจะอย่างไร ไปฟังแล้ว
เขาบอกว่าไม่ต้องทำอะไรหรอก เขาจะให้คาถาไป

ห้อง ก่อนนอนก็ห้องสามจบ ตื่นนอนเช้าก็ห้องสามจบ แล้วค่อยล้างหน้า แล้วค่อยทำกิจกรรมอื่นตามปกติ ทุกคนจะรีบห้องคาถาอันนี้ ห้องกันใหญ่เลย ทั้งๆ ที่ใจบางคนค้านว่า ไม่เชื่อหรอก แต่ก็รังใจตัวเองไม่ได้ว่า ลองดู... จะเสียหายตรงไหน

พอเราลองแล้ว โดยไม่รู้ตัว เราก็ไปยึด ทั้งๆ ที่เราบอก เราไม่เชื่อหรอก แต่ส่วนหนึ่งของจิตไร้สำนึก ก็ไปยึดแล้วว่า ผลอาจจะมาก็ได้ พอยึดเช่นนั้นก็ชะล่าใจ รู้สึกว่าเรามีคาถาติดอยู่แล้ว แทนที่จะตั้งหน้าตั้งตาดูหนังสือ หนังสือโปรแกรมนี้ดี ไปดูเสียก่อนก็ไม่ใช่ไรหรอกน่า ก็ไปดูหนังสือ เวลาจะท่องหนังสือก็ไม่ได้ท่องหนังสือ ครั้นถึงเวลาจะนอน เวลาว่าคาถาสามจบ ถ้าเอามาท่องหนังสือ ก็อาจท่องจบไปบทหนึ่ง ก็ารู้เรื่องไปบทหนึ่ง... เดี่ยวก่อนท่องคาถาก่อน พอท่องคาถาเสร็จ เกิดความอ่อนใจอย่างน้อยเราก็มีของคุ้มกัน ไม่เป็นไรหรอก นอนเสียก่อนเถอะน่า ไม่เป็นไรนะ นอนก็นอน ถ้านอนดึก เดี่ยวพรุ่งนี้ฟังเลคเชอร์ไม่รู้เรื่อง

เวลาที่ควรจะทำจริงๆ จังๆ ก็ไม่เป็นอันทำ เพราะไปคิดเรียนหนังสือวิธีลัด พอข้อสอบออกมา

เราก็เดาไปบ้าง คิดเอาเองบ้าง ข้อสอบเขากถาม
อย่างหนึ่ง เราตอบไปอีกอย่างหนึ่ง ถึงจะตอบถูก
แต่ครูก็ว่า โธนี่เสียสติ ฉันทถามอย่างหนึ่ง ไปตอบอีก
อย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้น ครูก็เลยวงกลมๆ ศูนย์หนึ่ง
ไปให้ เราก็แยะเลย

ถ้าเราประพาดิตัวอย่างนี้ ชีวิตเราจะราบรื่น
ไหม ไม่ราบรื่น เราจะมีความเดือดร้อนอยู่เรื่อย
เพราะอะไร เพราะว่าเราไม่ได้ไตร่ตรองหาเหตุผล
ว่าเรื่องที่เรารู้มเทจิตใจลงไปนั้น สมเหตุสมผลหรือ
ไม่ ควรอย่างไรบ้าง

เราไม่ได้ไตร่ตรองหาเหตุผลถามตัวเอง หรือ
ตีขึ้นอีกหน่อย ไตร่ตรองแล้ว พบว่าคาถาอะไรก็ไม่
วิเศษเท่าเราพากเพียรเรียนท่องเอง ด้วยตาของเรา
ด้วยใจของเรา แล้วทบทวนดู แต่ความซึ่เกียจมีมาก
ท่องเพียงครึ่งหนึ่งเถอะ อีกครึ่งหนึ่งให้คาถาช่วยก็
แล้วกัน เสียใจเอา เรากลายเป็นนักพนันโดยไม่รู้ตัว
เลือกดู ตรงไหนสำคัญก็คิดว่าครูจะถาม เราก็ดูแต่
ตรงนั้น ตรงอื่นไม่สำคัญ ไม่เป็นไร เดาเอาเองก็คง
ได้

เมื่อเป็นอย่างนี้ เราอาจสอบได้จริง เพราะ
เผชิญข้อสอบที่ครูออกตรงกับที่เราดู แล้วเราก็ภูมิใจ
ว่าเรารู้จริงแล้ว พอไปทำงานเข้า ปรากฏว่าที่ท่า
งานที่รับเราไว้ เขาให้เรารับผิดชอบตรงเรื่องที่เรา
ไม่ใส่ใจเรียน ไม่เตรียมท่องสอบเอาไว้ เพราะคิดว่า
ไม่สำคัญ

พอมาท่านรับผิดชอบ นายถือว่าจบเป็น
บัณฑิตแล้ว ก็ต้องรู้ซิ เราก็ไม่รู้ ครั้นไปถามใครให้
อธิบายให้ฟัง เราก็ไม่เข้าใจอีกนั่นแหละ เพราะขาด
ความรู้มาตั้งแต่ต้นเสียแล้ว แม้เขามาช่วยต่อหลังคา
ให้ เราก็เอาไปต่อกับเสาปักลงดินไม่ได้ เพราะไม่รู้
ไม่เข้าใจตั้งแต่ต้น ไม่มีรากฐาน ไม่มีอะไรเลย

ที่นี้ก็เดือดร้อนสิ ทำอย่างไรล่ะ งานเขาก็ให้
เต็มที่ เพราะเขาคิดว่าเราต้องรู้แล้ว ใ้เราก็ทำไม่
ได้ จะไปหาเวลาเรียนใหม่ก็เกิดความท้อถอย เพราะ
ตอนนี้ก็ไม่เหมือนสมัยเป็นนักเรียน มีภาระมาให้รับ
ผิดชอบเยอะแยะ ย้ายงานเถอะ นายที่นี้ไม่ดี พุดไม่
ถูกหูหู เอ้า ย้ายงานใหม่

เราเลยมีประวัติเหวอะหวะ เพราะเวลาเราไป
สมัครงานที่ไหนเขาก็ให้กรอกประวัติ ถ้าเราย้ายงาน

สักสองแห่งสามแห่ง นายจะมีเครื่องหมายคำถามอันใหญ่ในหัวใจว่า เอ๊ะ นี่คงตัวปัญหาใหญ่กระมัง

พอมีเรื่องอะไรชนิดหนึ่ง ยังไม่ทันที่เราจะทำผิดเลย เขาก็นึกแล้ว คงเป็นคุณคนนี่เอง เพราะแต่ก่อนร่อนชะไร ที่ทำงานของเราก็เรียบร้อยดี ปัญหา มาเกิดเอาตอนนี้ เราก็กลายเป็นจำเลยไป ถึงไม่มีหลักฐานมัดตัวเราได้ แต่ความระแวงสงสัย ทัศนคติไม่ดีที่เขามีต่อเราก็ทำให้ ต่อไปๆ อะไรจะเกิดขึ้น เราก็คงเป็นเป้าอยู่เสมอ

ดังที่ดิฉันเรียนแล้ว เวลาชิงอะไรออกไป ถ้าทิศทางของเป้าไม่เที่ยงตรง สมมติตอนออกจากจุดตั้งต้นนั้น บ่ายเบนไปเพียงหนึ่งองศา แต่ยิ่งอยู่กันไปนานเท่าไร หนึ่งองศานี้ ที่เส้นรัศมียาวเป็นอนันต์ ก็อาจผิดจากจุดมุ่งหมายไปไกลไม่มีสิ้นสุดได้เหมือนกัน

ถ้าเริ่มต้นด้วยอะไรที่ไม่ชอบธรรม แม้กระทั่งชนิดเดียว เหมือนเราเอายาพิษใส่เข้าไปในถ้วยน้ำยาพิษนี้เป็นก้อนแข็ง ครั้งแรกยังไม่ละลายน้ำเท่าไร เอาน้ำนั้นไปใช้ดื่มใช้กินก็ยังไม่เป็นอันตราย แต่ถ้าแช่ทิ้งไว้ ยิ่งนานวันไป พิษอันนั้นก็ยิ่งละลายซึมซาบ

เข้าไปในน้ำ ผลที่สุด หยตน้อยๆ หยตเดียว ก็เป็นพิษเป็นภัยถึงชีวิตได้

เมื่อเราเป็นอย่างนี้ ก็มีแต่อันตราย มีแต่ทางจะไม่เข้าใจกัน แล้วเรื่องก็ลุกลามใหญ่โตไปเรื่อยๆ ใจของเราเองจะเป็นใจที่มีแผล เพราะยังไม่เข้าใจที่เที่ยงธรรม ยังเป็นใจที่มีกิเลส มีความรักตัว เห็นแก่ตัวอยู่ ทำให้มองไม่เห็นที่บกพร่องของตน ไปผูกใจจดจ่อว่า ที่อื่น คนอื่นไม่ยุติธรรมกับเรา

เหมือนมือมีแผล ถ้าเราเอาแช่ลงไปในน้ำเกลือ ก็จะแสบ จะถูกกัดให้อักเสปได้ แต่ถ้ามือของเราไม่มีแผล แม้ไปถูกน้ำเกลือ ก็ไม่เป็นอะไร

พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบว่า มือไม่มีแผล แม้แช่ลงไปในอ่างยาพิษ น้ำที่เป็นพิษก็ไม่สามารถซึมผ่านหนังที่ดีๆ เข้าไปในตัวเราได้ แต่ถ้าบังเอิญมือเรามีแผล มีรอยถลอก ยาพิษจะซึมแทรกตามรอยแผลเข้าไปในเส้นเลือด ไปเป็นอันตรายกับเรา

ใจของเราก็เหมือนกัน ถ้าเมื่อไรก็ตามที่เรามีสติ มีศรัทธา มีปัญญา มีสมาธิ มีความเพียร เป็นกำลังคุ้มกันอยู่ ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น เราตกไปอยู่

กับคนไม่ดี ไม่ได้ทำอะไร กำลังเหล่านี้จะคุ้มกันใจของเรา ไม่ให้ไปรับขยะที่เขาพ่นใส่เรา ไม่ให้ไปรับความลำเอียง ความไม่เป็นธรรม มาเป็นพิษเป็นภัยกับเราได้ เราจะไตร่ตรองว่า ของที่คนเอามาให้เรา เราไม่ชอบใจ เราไม่เอามือจับมาใส่ปากเรา ยาพิษก็เป็นพิษกับเราไม่ได้

คำพูดที่เขาพูดรบกวนเรา ถ้าเราไม่รับเอาเข้ามาเก็บในใจเรา แล้วไปแปลความหมาย มันก็มากวนใจเรา ให้เกิดความโกรธไม่ได้

เมื่อใจเราไม่เกิดความโกรธ หรือถูกกระทบกระเทือนไป วาจาของเราก็จะไม่ไปก้าวร้าว ทำดีทำต่อยกับเขา เรื่องทั้งหลายก็จบ เพราะเราไม่ทอดสะพานออกไปรับสิ่งไม่พึงประสงค์เหล่านั้น มาเป็นยาพิษแก่ใจของเรา

ถ้าเห็นอย่างนี้ เราก็มีทางคุ้มครองตัวเองให้ปลอดภัย เพราะเรารู้แล้วว่า ถึงตัวของเราเกลือกกลั้วสัมผัสอยู่กับสิ่งแวดล้อม อิงอาศัยอยู่ในโลกนี้ แต่โลกนี้ก็ไม่สามารถเข้ามาก่อกวนเราได้ ถ้าเราไม่เปิดประตู ทอดสะพานออกไปรับ

เหมือนเรากำลังอยู่กันในห้องนี้ เกิดมีลมพายุ
สลาตันพัดชี้ฝุ่นชี้ผงเข้ามา เราปิดหน้าต่างเสียให้
หมด ปิดประตูเสียให้หมด ชี้ฝุ่นชี้ผงอะไรก็เข้ามา
สกปรกรกในห้องนี้ของเราไม่ได้

ใจของเราก็เหมือนกัน ถ้าเรารู้ว่าสิ่งภายนอก
ไม่ดี ไม่เป็นมงคลกับเรา เราไม่พอใจ แต่ก็ยังหา
ทางหลีกเลี่ยงไปไม่ได้ เราก็ปิดประตูปิดหน้าต่างใจ
เรา ปิดตาหูจมูกลิ้นกายเสีย อย่าเอาประสาทสัมผัส
ไปต่อเข้าไป

ตาเห็นรูป ก็อย่าเอาประสาทตาเข้าไปต่อเสีย
รูปอันนั้นก็มาก่อวาทโธโสเราไม่ได้

หูได้ยินเสียง เราอย่าไปแปลความหมายว่า
เขาตำเรา เราหยุดแค่เสียงสักแต่ว่าเสียง เราทำ
เหมือนกับว่าเขาพูดภาษาอะไรที่เราไม่รู้ แปลไม่
ออก

แต่ก่อนนั้น เราบอกว่า คนคนนี้พูดรุกรูเรา
เหลือเกิน ถ้าเราคิดจริงๆ เอาสติมารักษาใจเรา
เราจะเห็นว่าจริงๆ มันไม่ใช่คำพูดเขา ไม่ใช่เสียง
เขา แต่เพราะเราเอาโสตวิญญูณ เอาใจของเรา
แบ่งภาคไปเกี่ยวเอาเสียงของเขาเข้ามาจับไว้ในใจ

ของเรา แล้วเราก็เอาความปรองคืดของเรา หรือ
ความจำได้หมายรู้เก่าๆ ของเรา ไปแปลความหมาย
ของคำพูดเหล่านั้น

สมมุติเขาว่าเราว่า คนอะไรไม่รู้ สตี ถ้าเรา
ไม่เคยมีประสบการณ์ฝังใจอะไรกับเขาเลย ไม่เคย
รู้จักกันมาก่อนเลย เราได้ยินคนคนนี้ว่าเรา คนอะไร
ไม่รู้สตี เราก็มองหน้าเขานิด เออ... คงจะ
หลุดออกมาจากโรงพยาบาลสมเด็จพระยา แล้ว
เราก็มั่วระเอาะ แล้วก็กองคำพูดของเขาทิ้งไว้ตรงนั้น
ไม่เตือนร้อน

แต่ถ้าคนคนนี้เคยมีกรณีพิพาทกับเรามา และ
เรากับเขาก็คุมเชิงกันอยู่ ว่าใครจะแน่กว่าใคร พอ
ได้ยิน เราไม่ได้ไตร่ตรองเลยว่านี่เขาว่าเรา หรือเขา
กำลังพูดอะไรอยู่ คำว่า สตี ซับเข้ามาในใจเราแล้ว
แล้วทำปฏิกิริยากับใจเรา ทำให้อุณหภูมิร้อนขึ้นๆ
ตีไม่ดี เราจะชกเปรี้ยงไปเลย โดยไม่ถามสักคำ ซึ่ง
ความจริงเขาไม่เห็นเราเดินมาข้างหลังเขาด้วยซ้ำ
ไป เขากำลังคุยกับเพื่อนอยู่ กำลังวิพากษ์วิจารณ์
เพื่อน โดยที่เขาไม่ได้คิดถึงเราเลย แต่คำว่า สตี
ที่ซับเข้ามา ก่อปฏิกิริยาเคมีขึ้นในใจเรา จนกระทั่ง

เราร้อนหน้า เกิดผลเป็นลูกไฟกระเด็นไปใส่เขาเข้าไปแล้ว

ถ้าเราไม่รักษาใจของเรา เราจะไม่มีความสุขเลย เพราะในโลกนี้มีแต่ของร้อนที่มากกระทบกระทั่งใจเราทั้งนั้น ถ้าเราปล่อยสติ ไปแปลความหมายให้เป็นความกระทบกระทั่งใจ

แต่ถ้าเราหัดแปลความหมายเสียใหม่ พอได้ยินคำว่า สติ เราก็ถามตัวเองว่า แล้วเราสติจริงอย่างไร เขาว่าหรือเปล่า ถ้ามีสติ มีปัญญา เราจะพิจารณา เราจะย้อนถามตัวเอง ถ้ายังไม่แน่ใจ ไม่มั่นใจในตัวเอง เราก็ลังเล ไม่สบายใจ

ให้เราเตือนตัวเองว่า เราจะพิสูจน์ให้โลกเห็นว่า เราไม่ได้สติ ด้วยการที่ แต่นี้ต่อไป เราจะสำรวจระวัง ไตร่ตรองให้แน่นอนเสียก่อน ว่าอะไรก็ตามที่จะทำไป ต้องดีจริง ต้องถูกต้อง มีคุณภาพ

เราก็น้อมเอาถ้อยคำของเขา ที่เราคิดว่าเป็นคำปราชญ์ ให้มาเกิดเป็นคุณกับเรา พอเราน้อมมาเป็นทำนองนี้ได้ ใจที่จะไปผูกอาฆาตกับเขา ไปผูกใจเจ็บกับเขา เปลี่ยนสถานะไปแล้ว เกิดเห็นประโยชน์ว่า ที่จริงเขาก็มีบุญคุณกับเรานะ ถ้าเราอยู่ท่ามกลาง

คนที่รักเราหมด พุดจาร์นี่หูถูกใจเราไปหมด เราก็จะหลวมตัว หลงตัวเอง แล้วก็ไม่มีโอกาสทำให้ตัวดีขึ้นไปจากที่เป็นอยู่ขณะนี้

แทนที่เราจะมีความสามารถเป็นเยี่ยม เราก็ได้เพียงแค่ชั้นหนึ่งธรรมดาๆ อย่างนี้ เพราะเราไม่มีความกระตือรือร้น ไม่มีความขวนขวาย เสาะแสวงหาความดีเพิ่มเติมให้ตัวเอง เราพออกพอใจเสียแล้ว

ตกลงเราก็น้อมเอาเขามาเป็นครู มาเป็นแรงกระตุ้น ให้เราขยันหมั่นเพียรต่อไปเรื่อยๆ ไม่หลงตัวเอง ใจของเราก็กไม่ไปเป็นพิษเป็นภัยกับเขา ขณะเดียวกัน ก็เอาความเห็น เอาคำพูดของเขา มาเป็นสิ่งเตือนให้เราคอยระมัดระวังตัวเอง

ผลจากการทำอย่างนั้น ก็เป็นคุณความดีของเรา ทำให้เราเป็นคนไม่ประมาท ไม่ใช่คนที่จะหลงตัวเองง่าย ๆ ทำให้เราปรับปรุงตัวให้ดีขึ้นไปเรื่อยๆ โดยไม่มีขีดขั้น ไม่อย่างนั้น คนมักคิดเอาเองว่าเรียนจบแล้ว ได้เหรียญทองแล้ว ฉันทงที่สุดแล้ว ไม่ต้องศึกษาเรียนรู้ต่อแล้ว

เวลาที่ผ่านไป เปรียบเสมือนเราไปยืนอยู่บน
บันไดเลื่อนที่เลื่อนลง คนเรานี่ ถ้าอยู่เฉยๆ ในโลก
ไม่เอาสติ เอาปัญญา ไตร่ตรองพิจารณา เหตุการณ์
เกี่ยวข้องที่เกิดขึ้นทุกวันๆ ให้เป็นหินลับสติปัญญา
จะเหมือนเราไปยืนบนบันไดเลื่อนตามศูนย์การค้าที่
เลื่อนลงตลอดเวลา เพราะฉะนั้น เราจะไม่อยู่ตรง
จุดที่เราไปยืนหรือก เผลอๆ เราก็ก่อนลงมาจาก
ไปจากบันไดเลย

เราต้องทำตัวให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ ต้องเอา
ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากชีวิตของเรามาแนะนำตัว
เองให้รอบคอบ ให้จดจำสิ่งบกพร่อง แล้วไม่เผลอ
ทำซ้ำอีก เพื่อสิ่งนั้นจะได้ไม่ติดไปเป็นอุปนิสัยที่ไม่ดี
ทำให้เราขาดทุนศูนย์กำไร อุปมาเหมือนเราเดิน
หรือวิ่งขึ้นบันไดเลื่อนที่เลื่อนขึ้นอยู่ตลอดเวลา เพื่อ
ขึ้นไปถึงชั้นบนได้จะได้หลุดไปจากบันไดเลื่อน เรา
จึงจะปลอดภัย

ถ้านึกอยู่อย่างนี้ ขวนขวายพากเพียรกระทำ
ในสิ่งที่ถูกทำนองคลองธรรมอย่างนี้ เมื่อรู้ว่าเรายัง
ไม่ใช่คนเก่ง ก็พากเพียรขวนขวาย เพื่อนหาอ่าน
หนังสือเที่ยวเดียวรู้หมด แต่เราไม่รู้ เราก็อ่านสอง

เที่ยว ห้าเที่ยว สิบเที่ยว

เพื่อนเขาอ่านเร็ว อ่านเอาแต่ความ เราไม่
เก่งอย่างเขา จำเป็นต้องอ่านทุกๆ ตัว แล้วใคร่
ครวญไป เรารู้ว่าเราไปช้ากว่าหอยทาก เราก็ต้อง
ตั้งตนเร็วกว่าเขา เขาตื่นแปดโมงแล้วมาเข้าเรียนที่
บ้านเราไกล เราต้องตื่นตั้งแต่หกโมงจึงมาทัน

ถ้าเราพากเพียร แล้วมัธยัสถ์ สะสมคุณงาม
ความดีให้ตัวเองอย่างนี้ วันหนึ่ง เราก็ไปถึงที่ที่เรา
ต้องการจะไปได้ ไม่ใช่เราว่าเราเรียนดีหัวดี เรา
เลยคอยเฝ้าหาทาง แอบขโมยตำราเขาไปเผาหรือ
ไปซ่อนเสีย ถ้าทำอย่างนั้น ไม่เรียกว่าเราพากเพียร
โดยถูกต้องของธรรม อย่างนั้นเขาเรียกว่า
พากเพียรทำให้ตัวเองเป็นคนอันธพาล แล้วเราจะ
เอาตัวไม่รอด เป็นสิ่งไม่ดี ไม่ทำให้ใจมีความสงบ
ผาสุก เป็นของร้อน

ใจของคนเราแปลกอยู่อย่างหนึ่ง เรานึกว่า
เราลืมสิ่งที่ผ่านไป แต่จริงๆ ไม่ได้ลืม อดีตจะตก
ตะกอนนอนก้นลงไปในส่วนที่เป็นจิตไร้สำนึก รอ
วาระที่จะออก เป็นผลของสิ่งที่ไปทำเอาไว้ คิดเอา
ไว้ พุดเอาไว้

ทุกเวลานาทีในชีวิต การกระทำ คำพูด
ความคิด เป็นเหมือนเมล็ดพันธุ์พืชที่พร้อมจะงอกอยู่
เสมอ ไม่ใช่เมล็ดแกร็น เม็ดลีบ เม็ดฝ่อ แต่วาระที่
จะงอกนี้ ไม่เป็นตามจังหวะที่กระทำ ไม่ใช่เราพูด
วันนี้ พรุ่งนี้ก็ต้องงอก เราพูดวานนี้ วันนี้ก็ต้องงอก
ก่อน ไม่ใช่อย่างนั้น เราไม่รู้จังหวะของมัน แต่มัน
จะงอกให้เราเสวยผลทั้งนั้น

เหมือนเราไปชกใครกลางถนนเข้าสักคนหนึ่ง
เพราะหมั่นไส้ว่า ไอ้คนนี่เกะกะลูกนัยน์ตาเรา เขาก็
ชกเราเปรี้ยงตอบเหมือนกัน

วาระที่ผลการกระทำ คำพูด ความคิด ของ
เราจะให้ผล ไม่ใช่ตรงไปตรงมาอย่างนี้ ไม่ใช่ว่าพอ
เราชกเขา เขาก็ชกเปรี้ยงตอบ

คนบางคน เราชกเขาแล้ว เขาเล็งดูว่า เขา
ยังไม่มีแรงที่จะชกชนะเราได้ เพราะเรารูปร่างลำสัน
กว่าเขา เขาก็สงบเสงี่ยม เดินหลีกเราไป แต่ในใจ
เขาผูกใจเจ็บเอาไว้แล้วว่า คอยก่อนเถิด วันหนึ่งฉัน
มีกล้ามเนื้อใหญ่กว่านี้ ฉันจะมาชกคืน หรือถ้าเขาทำ
อย่างนั้นไม่ได้ เขาก็คอยจนกว่าจะหานักเลงใหญ่มา
แล้วคราวนี้ก็เอาเสียให้เราตันคอหักเลย ก็ได้

เราไม่รู้ได้ว่าจิตใจของคนที่เราไปล่วงล้ำก้ำเกิน เขาคิดอย่างไร เขามีธัมมะหรือไม่มีธัมมะในใจ เราไม่รู้ไม่ได้ แต่ส่วนของเรานั้น อะไรที่เราทำลงไป เหตุอะไรก็ตามที่เราประกอบเอาไว้ เหตุอันนั้นจะให้ผลกลับมาตอบสนองเราทั้งนั้น

ผู้ที่จดจำเอาไว้ ไม่ใช่ใครที่ไหน จิตไร้สำนึกของเราเอง แล้วเวลามาทวงคืน มันไม่มาทวงคืน ขณะที่เราสุขสบาย แข็งแรง แต่จะมาเวลาเราแย่ง เราจนตรอกจนมุม

อย่างกับว่า เรามีนิสัยลอบกัด หรือเราไม่จริงใจกับใคร เป็นต้นว่า เราปากหวาน ใครพูดอะไรเราก็รับปากรับคำเรื่อยไป แต่ไม่เคยไปช่วย ไม่เคยไปทำ ไม่เคยไปจัดการอะไรให้ใครเลย

พอถึงเวลาเราเข้าที่คับขัน คนเขาเมตตาช่วยเหลือ จิตไร้สำนึกของเราก็เอาตัวเองมาเป็นไม้วัดแทนที่จะสบายอกสบายใจว่า เขารับปากว่าจะช่วยเรา เหตุที่เราทำเอาไว้ ก็ทำให้ใจเกิดความสงสัย ความระแวง นี่เขาคงดีแต่ปากพูด แล้วก็ไม่ทำให้เรา

ตกลงเราก็ทຸນทຸรายกระสับกระส่าย ดีไม่ดีเห็นกงจักรเป็นดอกบัว คิดช่วยตัวเองโดยวิธีที่ทำตัว

ให้ทุกซั้หน้าเข้าไปอีก เป็นตันว่า เราเดือดร้อน
ขาดแคลนเงิน แล้วก็มีคนบอกว่า เอาเถอะ อาทิตย์
หน้านะ รอให้ฉันรวบรวมเงินได้ก่อน ฉันจะเอามา
ช่วย เราก็ทุรนทุราย เอาตัวเป็นที่ตั้ง แต่ก่อนๆ ที่
ใครเขาเดือดร้อน แล้วเราไปรับปากว่าจะช่วยเขา
นั้น เราไม่เคยช่วยเลย เราก็ไม่เชื่อว่าเขาพูดจริง
ระหว่างนี้ ใจก็ครุ่นคิดว่า จะทำอย่างไร..ทำอย่างไร
เราจึงจะได้สตางค์มา

ถ้าอกุศลกรรมของเรามีมาก มันก็ไปเจอ
จังหวะที่ใครเขาเปลอ วางกระเป๋าสตางค์เปิดอ้าเอา
ไว้ เห็นใบสีม่วงๆ ดุดใจเราจนทนไม่ไหว ก็ไปหยิบ
ของเขามา หรือไปปล้นเขา ดีหัวเขา ปลดทรัพย์สิน
มา

อันนี้เรารู้ไม่ได้ เพราะเราไม่รู้ว่ เหตุแต่เก่า
ก่อนที่ทำได้ จะมีอะไรมาชักจูงเราให้ชั่วร้ายลงไปถึง
อย่างนั้น คนบางคนเจอกัน ทะเลาะกันคำสองคำ
เผชิญหน้ามีดขึ้น แล้วมีมีดมีพร้ามีปืนอยู่แถวนั้น
มันไม่ถูกชนิดหนึ่ง ก็สติหลุด หยิบอาวุธแถวนั้นแทง
สวนเข้าไป ยิ่งเปรี้ยงเข้าไปเลย ที่คิดว่าจะทะเลาะ
กันเฉยๆ กลายเป็นว่าคู่กรณีตายไป ตัวเองเข้าคุก

ในเสี้ยววินาทีเดี๋ยวนี้นะ ชีวิตของคนเราอาจ
จะพลิกหล่นจากหน้าผา ดิ่งลงมาถึงก้นเหวเลยก็ได้
ถ้าเราไม่ฝึกให้สติมีอยู่ เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งใจ

ดั่งที่เรียนแล้ว จิตไร้สำนึกของเราจดจำ จด
จำอะไรต่ออะไร ต่ออะไร สะสมคั่งค้างอยู่ในใจ แล้ว
เราก็ไม่รู้ว่ในช่วงขณะเหล่านั้น แรงอันไหนจะขึ้น
มาปะทะ แล้วพัดเราปลิวตามไป ถ้าเรามีสติอยู่ สติ
นี่จะเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้ง จะเป็นเครื่องคุ้มครอง จะ
เป็นกำลัง ให้เราพึ่งตัวเองได้ ช่วยตัวเองได้

ถ้าเชื่อตรงนี้ เราก็จะเป็นบัณฑิตที่แท้จริงได้
เพราะอะไร เพราะ *ไม่ว่าเหตุเก่าๆ จะมีร้ายแรงแค่ไหน*
ปานใด สติและปัญญาของมนุษย์สามารถแก้ไข
เหตุร้ายให้คลี่คลาย จนกระทั่งเราเอาตัวรอดปลอดภัย
ภัยได้

ถึงเราจะเคยทำชั่ว ทำผิด ถึงขั้นติดคุก ติด
ตะรางมาแล้ว เราก็สามารถฝึกฝืน เหนี่ยวรั้งใจ ให้มี
กำลังใจรับโทษทัณฑ์อันนั้น แล้วเอาความทุกข์ยาก
ระหว่างรับโทษทัณฑ์เป็นเครื่องสอนใจว่า อย่าได้
เปลอ ให้อารมณ์มาลากจูงเราไปทำความผิดความชั่ว
อย่างนั้นอีก ความผิดความชั่วก็กลายเป็นของดี ที่

ช่วยเหนี่ยวรั้งและเตือนเราไม่ให้เผลอทำอีกเป็นครั้งที่สอง

ตรงจุดนี้คือปฐมเหตุให้เกิดพระสัมมาสัมพุทธเจ้าขึ้นมา ตรงจุดนี้คือโอกาสทองที่เราจะขวนขวายหาความเป็นไทให้กับตัวเองได้

ไม่ว่าเราจะเป็นคนซีโมโทโทโส เราจะเป็นคนโลก อยากได้ไม่มีจุดจบ เราจะเป็นคนหลง เห็นผิดเป็นชอบ ใครพูดอะไร ตื่นเงาตามเขาไปหมด แล้วก็ทุกข์เดือดร้อนทุกครั้งที่มีเรื่องขึ้น แล้วเพื่อนๆ ปล່อยให้เราเป็นแพะรับบาปอยู่คนเดียว

ไม่ว่าเราจะเคยผิดเคยพลาดอย่างไรมา ถ้าใจเห็นจุดนี้ แล้วเตือนตัวเองว่า พระพุทธองค์มาแต่ไหน แต่เดิมพระพุทธองค์ก็ไม่ใช่บัณฑิต พระพุทธองค์ก็ไม่ใช่ โลกวิทู ไม่ใช่ผู้รู้รอบโลก ท่านก็รู้ผิดรู้พลาดอย่างเรามา แต่ท่านฝึกสติของท่าน ฝึกพลัง ๕ ของท่าน จนครบถ้วนบริบูรณ์

ของอะไรที่ท่านผิดหนึ่งครั้งแล้ว ท่านจะจำและไม่ยอมให้ความผิดอย่างนั้นมาฉุดลากท่านไปอีกเลย ความผิดพลาดทุกอันเป็นครู ศัตรูทุกคนเป็นครู เพราะท่านน้อมมาเป็นแรง เพื่อให้ท่านมีความ

บากันพากเพียร แสวงหาคุณธรรมที่ยังขาดแคลน ให้ครบถ้วนบริบูรณ์ขึ้นมา ท่านจึงขจัดความชั่ว ความไม่ดี ความบกพร่องทั้งหลาย ออกไปจาก อุปนิสัยขั้นธสันดานและจิตใจของท่าน

จนในที่สุดท่านเป็นของแท้ บริสุทธิ์ผุดผ่อง ท่านขจัดชำระล้างให้ใจที่เป็นพุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ฉายแสงสาดสว่างเต็มที่ ไม่มีเมฆหมอก ของอวิชชาตัณหาอุปาทานบดบังเลย

ใจที่เป็นผู้รู้ หรือบัณฑิต ก็คืออันเดียวกัน แต่เราเอาคำว่า *บัณฑิต* มาใช้ในความหมายที่คับแคบ ในความหมายที่ว่า เมื่อใดก็ตามที่เราได้กระดาษหนึ่ง แผ่นที่เรียกว่าปริญญา หรือประกาศนียบัตรแล้ว เราจึงกลายเป็นบัณฑิตไป

ถ้าเราไปหลงอย่างนั้น เราปิดกั้นหนทางตัวเอง คล้ายๆ กับว่า เราเห็นกะลาครอบเป็นฟ้าแล้ว แล้วเราก็พอใจว่า โลกของเราถึงที่สุดแล้ว เราไม่ชวนขยายหาวิชาคือความรู้ตามเป็นจริง ให้ตัวของเรา เราไปหลงว่า บัดนี้ฉันมีปริญญาหนึ่งใบแล้ว ฉันเป็นบัณฑิตแล้ว คนไม่มีปริญญาเป็นคนโง่เง่า

เราไปหลงภาคภูมิ แล้วคิดว่าความสำเร็จ
ของชีวิตอยู่ที่การแสวงหาวัตถุให้ทัดเทียม หรือให้
เหนือกว่าคนอื่น เพื่อเราจะได้มองคนอื่นอย่างภาค
ภูมิ แต่ไม่ได้ไตร่ตรอง วิธีแสวงหา ว่าวิธีนั้นถูก
ต้อง ยุติธรรม เป็นธรรมแค่ไหน เราคิดว่า ถ้าฉัน
เป็นคนฉลาดเสียอย่างหนึ่ง อยากรู้ได้อะไร ไม่ได้ด้วย
เล่ห์ก็เอาด้วยกล ไม่ได้ด้วยมนต์ก็เอาด้วยคาถา เอา
ทุกท่า แล้วก็อย่างนั้นแหละฉันจึงจะฉลาดจริง

ถ้าเราหลงไปอย่างนั้น กาลเวลาที่ล่วงไปก็จะ
เป็นพิษเป็นภัยกับเรา ยิ่งมีอายุนานไปเท่าไร จิตใจ
ยิ่งสกปรกโสโครกมากขึ้นเท่านั้น มีแต่หนี้สินติดตัว
มากขึ้นเท่านั้น เพราะเป็นจิตใจที่คุ้นเคยกับความชั่ว
ความไม่ดีต่างๆ นานา จนกระทั่งเป็นใจที่หนักมีดมัว
ไปหมด

ถ้าเราคิดว่า *บัณฑิตคือผู้รู้* รู้อะไร รู้ตาม
สภาวะเป็นจริง อะไรก็ตามที่เป็นของเป็นจริงตาม
ธรรมชาติ ไม่ว่าเราจะรู้หนังสือไม่รู้หนังสือ ไม่ว่า
เราจะรู้ธัมมะหรือไม่รู้ธัมมะ จะพูดภาษาใด ชาติใด
ถ้าสิ่งนี้เป็นความจริงแล้ว มันก็ต้องเป็นความ
จริงอย่างนั้นวันยังค่ำ เหมือนเราเอาสารสีชาวนัน

หนึ่งมาแตะลิ้น แล้วรู้ว่ามันหวาน เรารู้ว่าสารนั้น เป็นน้ำตาล ไม่ว่าจะเรียกมันว่าน้ำตาล หรือจะ เรียกว่าอะไรก็ตาม มันก็คงเป็นน้ำตาลอยู่วันยังค่ำ

ถ้าเราดูเราเห็นอย่างนี้ จิตของเราจึงจะเป็น บัณฑิต จึงจะเลี้ยงตัวรอด จึงจะมีตนเป็นที่พึ่งแห่ง ตนได้ เพราะเราเข้าใจแล้วว่า ชีวิตของเราเนี่ย เราจะ ไปที่ไหน จะทำอะไร

เราก็ไม่หลงไปติดอยู่กับเปลือก ไปติดอยู่กับ ตำแหน่งหน้าที่ เกียรติยศ ทรรศน์สินวัตถุที่แสวงหา ได้ เราเห็นสิ่งเหล่านั้น เป็นแต่เพียงเครื่องอำนวยความสะดวก เป็นเครื่องทำให้เรามีความสุข มีความ สุขกายตามควร ไม่ต้องไปเดือดร้อนจนไม่มีเวลา มาดูแล มาสังเกตใจตัวเอง ก็มีเวลาเพียงพอที่จะมา ทำนุบำรุง หาอาหารให้แก่ใจ ไม่ต้องไปเดือดร้อน หาเช้าเพื่อกินค่ำ นอนหลับก็ยังกังวลว่า พรุ่งนี้จะ เอาอะไรมาเลี้ยงท้องตัวเอง มาเลี้ยงท้องครอบครัว ซึ่งความเป็นอยู่อย่างนั้นบีบคั้น ทำให้เราไม่แตกต่าง จากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ที่เราเรียกว่าสัตว์

เรามีเวลาถามตัวเองว่า การมีชีวิตอยู่แต่ละ วันๆ เราได้ทำคุณงามความดีอะไรให้แก่ใจของเรา

บ้าง เราได้ทำอะไรที่เป็นการเสียสละ จากะ ความ
ชั่วความผิด ให้อภัยสิ่งที่เคยอาฆาตพยาบาทคน
อื่นเอาไว้บ้าง

มีตัวอย่างคนงานที่โรงพยาบาล เพิ่งแต่งงาน
ใหม่ เงินเดือนก็น้อย สามีกับตัวเขามีเงินที่เก็บหอม
รอมริบกันมา รวมทั้งหมดประมาณห้าหมื่นบาท ก็
คิดจะสร้างบ้านของตัวเอง ที่นี้เงินห้าหมื่นนี้สร้าง
บ้านไม่ได้หรอก ก็เกิดมีเพื่อนคนหนึ่งบอกว่า เอาไป
เล่นแชร์ซี รับรองว่าห้าหมื่นนี้ ภายในปีเดียว สร้าง
บ้านได้แน่ๆ เลย

เขาไปปรึกษาสามี สามีก็บอกว่าอย่าเลย สู้
เราค่อยเก็บหอมรอมริบของเราไปดีกว่า ถึงจะช้า
หน่อย สามปี สี่ปี ห้าปี แต่เราก็สบายใจ มั่นใจว่า
เป็นน้ำพักน้ำแรงของเรา

เพื่อนก็เข้าชี้ทุกวัน เธอไปฟังอะไร สามีเธอ
โบราณ สมัยนี้เขาต้องเอาเงินต่อเงิน แล้วเขาก็
โฆษณาหาร้อยสี่พันอย่าง จนกระทั่งคุณคนงานคน
นั้นใจอ่อน แอบไปเอาเงินทั้งหมด ทั้งของสามีและ
ของตัวเอง ให้เขาเอาไปเล่นแชร์ให้

พอเล่นแชร์ได้ไม่ถึงหกเดือน เพื่อนก็หาย
สาบสูญไป พร้อมกับเงินของลูกแชร์ทั้งหมดในโรง
พยาบาล คราวนี้เจ้าตัวก็กลัว สามีคงฆ่าเราทิ้งแน่ๆ
เพราะเขาก็เดือนแล้ว ห้ามปรามแล้ว เราต้อง
ความที่เสียใจ สติไม่อยู่กับตัว เขาก็ปีนขึ้นไปบนชั้น
แปดของโรงพยาบาล จะไปกระโดดตึกให้ตายไปเลย
เพื่อนฝูงรู้เข้าก็จับตัวเอาไว้ เรียกคุณหมอมานัดยา
ระงับประสาท รักษาจนกระทั่งดีขึ้น

นายของเขาเป็นคนดี เมื่อทราบเรื่องก็บอก
ไม่เป็นไรหรอก จะหางานพิเศษให้ทำทั้งตัวเขาและ
สามี สามีทำงานช่างไม้ได้ ก็หางานตามบ้านเพื่อน
ฝูงให้ทำ สามารถเก็บสตางค์จนกระทั่งปลูกบ้าน
เองได้

ปรากฏว่า เวลาผ่านไปประมาณสองปี เขาก็
มาแล้วว่า

“อาจารย์คะ ตัวที่โก่งสตางค์หนูไป ตอนนี้เป็น
เนื้องอกที่สมอง มาเป็นคนป่วยในโรงพยาบาล ไม่รู้
ว่าจะรอดหรือไม่รอด แล้วเนื้องอกก็ไปกดประสาท
เป็นอัมพาต รู้ตัวบ้างไม่รู้ตัวบ้าง ผ่าตัดแล้ว ก็ไม่แน่
ว่าจะกลับมาเป็นคนปกติได้หรือเปล่า”

เขาเล่าด้วยความสลดใจว่า

“อาจารย์เคยสอนเอาไว้ว่า กรรมนี้มีผลจริง
หนูซึกจะเชื่อแล้ว”

ต่อมาเขาก็มาถามอีกว่า “หนูควรจะขึ้นไป
อโหสิให้เขาไหม”

ดิฉันก็ถามเขาว่า “แล้วหนูคิดว่า หนูควรไหม
ล่ะ”

“ใจหนึ่งก็บอกว่าควรค่ะ แต่อีกใจหนึ่ง แหม
มันเจ็บใจ เสียตายนะ”

อันนี้เป็นความจริง ทุกคนแหละจะต้องรู้สึก
เรื่องอะไร ถึงมาโกงเราจนหมดเนื้อหมดตัว รู้ทั้งรู้
เราก็อ้างแบกความโกรธ ความเสียหายเอาไว้ จนใจ
เราหนัก ใจเราไม่มีความสุข

ดิฉันก็เลยบอกเขาว่า “หนูลองไปคิดดู แล้ว
พຽ່ງนี้มาว่ากันใหม่”

เขาก็คงไปคิด ไปตรึกตรอง เพราะวันแรก
ที่มาถามว่า ควรไปอโหสิให้ไหมนี้ พุดไป เสียงเขา
ก็สั้น น้ำตาก็คลอ พอวันถัดมา มาพบ เขาสงบลง
เยอะ เขาบอกว่า

“ใจหนูค่อนข้างไปทางจะขึ้นไปอยู่กับเขา แต่ แหม
อีกใจก็ยังสั้นๆ อยู่” แต่เขาก็ดีขึ้นเยอะแล้ว

ดิฉันถามว่า “หนู หนูลองนึกดูดีๆ ซิ จริงๆ
แล้ว คนๆ นั้นเขามาบีบบังคับหรือมาขู่เข็ญหนูหรือ
เปล่า ว่าถ้าหนูไม่เอาสตางค์ห้าหมื่นไปให้เขา เขาจะ
ทำร้ายหนู เปล่า เขาเพียงแต่พูด แต่ที่นี้คำพูดของ
เขาบังเอิญมาปะการว ติดเอาความโลภในหัวใจของ
เราไว้ได้ใช่หรือไม่

ถ้าเราไม่มีความโลภ ไม่มีความอยากสร้าง
บ้าน ต่อให้เขาพูดอย่างไรๆ เราก็ไม่เชื่อเขา เราก็
ไม่เห็นดีเห็นงามตามเขา ถูกหรือเปล่า เห็นหรือ
เปล่า ที่พระพุทธรเจ้าท่านตรัสเอาไว้ว่า ถ้ามือไม่มี
แผลงก็ ต่อให้เอาไปแช่ในยาพิษ ยาพิษก็ทำร้ายเรา
ไม่ได้

ถ้าเราไม่มีตะกอนของความอยาก ความโลภ
ความโกรธ ความหลง อยู่ในใจ ต่อให้คำพูดหรือการ
กระทำของเขาจะมีสักเท่าไรๆ เขาไม่ทำให้เรา
กวัดแกว่งตามไปได้หรอก”

เขาก็เห็นจริง

ปรากฏว่า มาบอกแล้วเขาก็ขึ้นไปโหลให้ คนไข้เรียบร้อย แล้วก็หน้าตาใสเชียว บอกว่า “หนูไม่เคยนึกเลย ว่าการที่เรายกโทษให้เขานี้ละ เราเอง กลับเป็นฝ่ายได้รับ หนูไม่เคยมีความสุขอย่างนี้มาก่อนเลย”

ดิฉันก็ดีใจ ดีใจกับเขามาก เพราะอะไร ไม่ต้อง *ปฏิบัติ* แค่นี้แหละ เขาถึงล้มแล้ว เป็นบัณฑิต แท้จริงแล้ว เพราะว่าใจเห็นความทุกข์ยากของ ความโกรธแค้นพยาบาท

แต่ก่อนเขาเล่าว่า เขาเคยนึกจะไปหาปิ่นไปยิง แต่ไม่มีความกล้าพอ แล้วเคยฝันว่าตัวเองไปยิงเขา เห็นไหมว่า จิตที่ทुरนทुरายด้วยความไม่สมประสงค์ ทำร้ายเราอย่างไรบ้าง แล้วส่งผลให้เราไม่มีความสุข

ครั้งเขาขึ้นไปเห็นสภาพของคนไข้แล้ว เขา บอกว่า “เดี๋ยวนี้หนูเชื่อแล้วว่า เราเป็นผู้รับผลการกระทำของเราเอง”

ความทุกข์โทมนัสของคนอื่นๆ ที่ถูกโกงแซร์ ก็คงมากพอๆ กับความทุกข์ของเด็กคนงาน หรือ มากกว่า ความทุกข์เหล่านี้ทำให้คนบางคนไปฆ่าตัวตาย คนนี้ไม่ได้ถึงขั้นฆ่าตัวตาย แต่ก็จะฆ่าแล้ว

บังเอิญมีบุญที่จะได้อยู่ต่อไป แล้วก็ได้เห็นถึงผลที่ติดตามมา

เขابอก เขาไม่เคยนึกเลยว่า ถ้าเขามีสิทธิไปแก้แค้นได้ จะทำได้สวยอย่างนี้ ไม่เคยนึก แล้วพอเขาได้เห็นความจริงตรงนี้ ทั้งๆ ที่แค้นแสนแค้น ก็ยังสงสารคู่กรณี แล้วนึกว่าการเอาหนີคั้นกันนั้น ดูร้ายถึงอย่างนี้เชียวหรือ

ถ้าเราเชื่อคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ว่าของทุกอย่างมาแต่เหตุ ถ้าเรารอบคอบในการประกอบเหตุที่ดีเสียแล้ว ทุกอย่างที่เกิดบนชีวิตเรา ต้องเป็นของดีทั้งนั้น เมื่อความเชื่อ ความศรัทธาของเรา แน่วแน่ออย่างนี้ บางครั้งสิ่งที่เกิดขึ้นอาจมาในรูปที่เราคิดว่าเป็นของไม่ดี แต่เราก็กังมีใจที่เที่ยงตรง แน่วแน่ รับว่าเป็นของดี ทั้งที่เรายังคิดหาเหตุผลไม่ออก

เราก็ก้อมาใคร่ครวญไตร่ตรองต่อไป จนในที่สุดเห็นเหตุผล เพราะของที่มาในรูปของความผิดหวัง ของที่มาในรูปของอุปสรรค จริงๆ แล้ว เป็นของดี กว่าของที่มาในรูปของความสมหวัง เพราะทำให้เราทำตัวเองให้ดีขึ้นไปอีก ให้มีความสามารถขึ้นไปอีก

เหมือนอย่างพระพุทธองค์ ตลอดชีวิตท่านทำอะไร
ให้ใครเดือดร้อนบ้าง เมื่อท่านตรัสรู้เป็นพระพุทธร-
เจ้า มีแต่คนกล่าวร้ายท่าน จะฆ่าท่าน ทำความวิบัติ
ต่างๆ นานาให้ท่าน

การที่เราทำความดี แล้วประสบผลตรงกัน
ข้าม มันทำทนายให้เราได้เห็นว่า ทำอย่างไรจึงจะ
หมุนสิ่งนั้น ให้เราเอาศักยภาพคือแรงที่ซ่อนเร้น
อยู่ในตัวเราออกมาใช้ให้เต็มที่ ให้ได้ประโยชน์สูงสุด

พระพุทธองค์ท่านทรงทำเป็นแบบอย่างให้
เห็นแล้วว่า เราควรจะมีควมสำรวม เราควรจะมี
ความสงบเสถียร เราควรจะมีควมอดทน คงทนต่อ
การพิสูจน์ทุกกรณีว่า กาลเวลาจะเป็นเครื่องพิสูจน์
อย่างกรณีของคนงานที่ดิฉันเล่าให้ฟัง ก็เป็นเครื่อง
พิสูจน์ให้เห็นว่าแล้วผลที่เราทำจะกลับมาสนองเราเอง

ในชีวิตของเรา เราอาจไม่เห็นเร็วทันตา
อย่างคนงานคนนี้ ดิฉันว่าเขามีบุญที่เดียวแหละ ที่
ได้เห็นในชั่วชีวิตสั้นๆ อันนี้ เพราะคนบางคน ยาว
นานเป็นสิบ สิบ สิบปี จนกระทั่งเราล้ม

เมื่อได้เห็นอย่างนี้แล้ว เราจะได้มีความเกรง
กลัว มีความละอาย เวลาจะทำอะไรที่ไม่ยุติธรรม

เป็นการเข้าข้างตัวเอง เห็นแก่ตัวเองนี่นะ เราจะได้
ระงับยับยั้ง

เมื่อระงับยับยั้ง ผู้ที่ได้ผลดีคือตัวเราเอง
เพราะเราจะเกิดอุปนิสัย เป็นคนมีความสัจย์ต่อตัว
เอง เป็นคนไม่เอาเปรียบใคร เป็นคนมีความยุติ
ธรรม เมื่ออุปนิสัยเหล่านี้หยั่งรกรากแล้ว จิตใจของ
เราก็สบาย ไปในที่ลับที่แจ้ง เราก็ไม่เดือดร้อน ไม่
กลัวอะไร แล้วเราก็มีความสุข

จิตใจที่มีปีติมีสุขหล่อเลี้ยง เป็นของประเสริฐ
สุด ไม่มีอะไรเลยที่จะซื้อหามาให้ได้ เพราะลอง
สังเกตดู คนรำคนรวสมัยนี้ มีเยอะแยะที่ไม่มี ความ
สุข ต้องไปหาหมอโรคจิต ต้องกินยากล่อมประสาท
ยานอนหลับ ยากระตุ้นให้เจริญอาหาร เพราะเหตุ
ว่าเครียดเสียจนรับประทานไม่ลง กินไม่ได้

มองดูสิ เข้าชั้นมากก็ต้องรีบออกแต่เช้า เพราะ
ประเดี๋ยวรถติด ธุรกิจคลาดเคลื่อน กลางคืนกว่าจะ
ได้กลับบ้าน สีส้มห้าทุ่ม แล้วใครล่ะ เสวยความสุข
ในบ้านที่ยังกับประสาทราชวังบุหิณอ่อน มีเฟอร์นิ-
เจอร์สวยวิเศษ... เด็กรับใช้

แล้วเติกรับใช้นั้นมาแต่ไหนละ ก็ลูกหลานอีสาน
ชานา ประดาพวกที่พลีหยาดเหงื่อลงแรงทั้งหลาย
แล้วก็ถูกเราคนกลางเป็นเสือนอนกิน คำกำไรเกิน
ควร

ถ้ามองให้ดีแล้ว เราไม่ได้มาหрок เราไม่ได้
มา แต่เรานึกว่าเราได้ จริงๆ แล้ว เราเป็นแต่เพียง
ผู้จัดการผลประโยชน์ของเขา และเราไม่มีปัญญาที่
จะไปฉุกคิด ฉ้อฉลโกงกลับด้วย เพราะเราไปหลง
ว่ามันเป็นผลประโยชน์ของเราเองแล้ว แต่ความจริง
เราไม่ได้เสวยความสุขจากผลประโยชน์เหล่านั้น
เลย เราเป็นแต่เพียงผู้จัดการผลประโยชน์ที่ชื่อสัตย์
เพราะอะไร เพราะเราไปยึดว่านี่เป็นของเรา แต่คน
ที่เสวยความสุขจริงๆ คือลูกหลานของคนที่เราไป
โกงเขามา ไปเอารัดเอาเปรียบเขา ไปคิดว่าเราสำเร็จ
เราได้ ตรองให้ดีเถอะ มันเป็นอย่างนั้นจริงๆ

มีคนหลายคนมาเล่าให้ดิฉันฟังว่า เดียวนี้คน
เราไม่รู้จักที่ต่ำที่สูง บางวันไม่สบาย กลับไปบ้านใน
เวลาที่ไม่คิดจะกลับ พบว่าสาวใช้กำลังนั่งไขว่ห้างอยู่
บนเตียงนอนของตัวเอง ใช้โทรศัพท์พูดกับเพื่อน
อย่างสนุกสนาน

เพราะเราไปยึดว่า นี่เป็นสมบัติของเรา เพราะฉะนั้นก็ยึดในข้อที่ว่า เขาต้องรู้จักที่ต่ำที่สูง อย่างที่พ่อแม่ปู่ย่าตายายเราอบรมมา

สมัยก่อนโน้น พ่อแม่ปู่ย่าตายายเราเป็นคนจริง ทุกบาททุกสตางค์ ท่านหามาด้วยน้ำพักน้ำแรงตนเอง มีความเกรงกลัว มีความละเอียดอ่อนบาทท่านทำบุญ มีธัมมะในใจ เวลาจะตายก็ไม่ร้องไห้อววยไปหาหมอ บอกลูกหลานว่า ชีวิตท่านถึงที่สุดแล้ว เพราะฉะนั้นไม่ต้องทำอะไร

ดิฉันนึกถึงคุณทวดของดิฉันเอง ตอนที่ท่านจะตาย ดิฉันอายุห้าหกขวบแล้ว ดิฉันประทับใจกับท่านมาก ท่านถือศีลแปด ตอนที่ท่านจะตาย ตอนนั้นเป็นตอนสงคราม ท่านบอกว่า ไม่ต้องเดือดร้อนเอาท่านไปโรงพยาบาลหรอก เพราะถึงวาระแล้ว ถ้าท่านเป็นเกวียน มันก็พังแล้ว ซ่อมอย่างไรๆ ก็ไม่ดีแน่ๆ

พอสิ้นท่านแข็ง กลืนอะไรไม่ลง ท่านก็บอกคุณแม่ดิฉันให้หาดอกบัว หารูปเทียนมาใส่มือให้ท่าน ท่านจะไปกราบพระจุฬามณี ตัวเองก็ไม่รู้ว่าพระจุฬามณีคืออะไร พอโตขึ้นจึงรู้ว่าคือที่ที่พระอินทร์

เอามุ่นพระเกศาที่เจ้าชายสิทธัตถะตัดตอนออกบวช
ไปประดิษฐานเอาไว้บนสวรรค์ โดยบรรจุไว้ในเจดีย์
เรียกว่าจุฬามณี แล้วท่านก็ไปอย่างสงบ ไม่ได้ทุรณ-
ทุราย หรือเป็นอย่างกับคนไข้ทั้งหลายที่เราเห็นกัน

ในความเป็นหมอ ดิฉันพบเห็นความตายมา
เยอะ คนใหญ่คนโตบางคน ขณะมีชีวิตอยู่ เป็นที่น่า
เกรงขาม เราเคารพว่าเขามีสติปัญญา มีความเชื่อ
มั่นในตัวเอง แต่เวลาเจ็บนิดหนึ่ง หรือเวลาจะตาย
จิตไร้สำนึกส่งคลื่นก่อกวนเสียจนพูดอะไร หรือทำ
กิริยาอะไรหลายอย่างที่เรตกใจ นึกไม่ถึง ทำให้เกิด
เป็นคำถามลึกๆ อยู่ในใจว่า *อะไรคือคุณค่าของความ
เป็นบัณฑิต* *อะไรคือคุณค่าของความเป็นคน*

หลายๆ ครั้งที่เราได้ลาภสักการะ แทนที่จะ
ดีใจ กลับมีคำถามขึ้นมาว่า เหนี่เองหรือคือสิ่งที่เรา
ต้องการ เพราะมันก็ไม่เห็นสุขเท่าไรเลย เดียวก็ได้
มา เดียวก็เปลี่ยนไป ก็เป็นจุดที่กระตุกอยู่ในหัวใจ
ทำให้เสาะแสวงหาเรื่อยมา แล้วก็จิตใจที่ตัวเองได้พบ
ธัมมะ ได้เห็นว่า นี่แหละคือสิ่งที่ทุกคนควรรู้จัก
แสวงหา และทำให้เจริญงอกงามขึ้นในจิตใจ จะได้
เป็นเครื่องอยู่เครื่องอาศัย เป็นที่พักพิง ที่พึ่งอันแท้

จริง

ให้เราเริ่มต้นมาจัดผละ ๕ ของเราให้ได้สัดส่วนสมดุลกัน แล้วฝึกให้มันงอกงาม มีกำลังมากขึ้น มากขึ้น จนเป็นอัตโนมัติ ไม่ต้องใช้ความพยายาม ความฝืนบังคับ ความอดทน เพราะของอะไรก็ตามที่กีดพันทน มีวันสิ้นสุด มีเวลาทวงสินจ้างรางวัล แต่ถ้าเราทำด้วยความศรัทธา ด้วยความรัก ความเชื่อ มันไม่มีวันหมดหายแห่งเหือดไปได้ เป็นเหมือนเครื่องยนต์ที่หล่อลื่นดีแล้ว หมุนสะดวก คล่องตัวตลอดไป ไม่มีแรงเสียดทานที่ทำให้เครื่องหมุนช้าลงๆ จนในที่สุดก็หมดแรง

วันนี้ดิฉันก็ขอฝากข้อคิดเอาไว้แค่นี้ เชื่อว่าจะเป็นประโยชน์ เป็นกำลังใจพวกน้องๆ ที่กำลังจะไปสอบกัน ก็เชื่อว่า คาถาท่องหนังสือเองคงสัมฤทธิ์ผล ทำให้ผลสอบเป็นที่สมปรารถนาของทุกคน

ใครมีปัญหาข้องใจจะถามใหม่คะ เหลือเวลา ๑ นาที

ถาม ขอเรียนถามว่า ในฐานะที่เป็นนิสิต อาจารย์มีงานทำมากมายในชีวิตประจำวัน จะมีวิธีฝึกสติ และกำหนดจิตได้อย่างไร โดยไม่ขัดต่อชีวิตการเรียน

และการทำงาน และจะมีอุปาย วิธีอย่างไรที่ทำให้
กำหนดสติได้มั่นคงและรวดเร็ว

ตอบ การที่เรามิงานทำ เราก็ก่อนงานอันนั้น หรือ
วิชานั้นมาเป็นหลักให้สติเกาะ สติเปรียบเหมือน
เชือกที่คล้องใจของเราเอาไว้กับท่อน คือ อะไรรักก็ตาม
ที่เป็นความรับผิดชอบเฉพาะหน้าที่ เรากำลังทำอยู่

เมื่อเข้าใจอย่างนี้แล้ว อะไรรักก็ตาม ที่เรากำลัง
ทำอยู่ เดียวนี้ ขณะนี้ คือท่อนที่เราจะเอาสติไป
กำหนดจذبเอาไว้ ให้ใจเราตั้งใจไปจذبอยู่ตรง
นั้น ไม่แวบ ซัดสายไป ไม่ว่าจะป็นอนาคตหรืออดีต

เมื่อไหร่ที่ใจเราหลุดออกไป รู้แล้ว สติของ
เราเป็นเชือกเปื่อยๆ สติเราขาดตอนไปแล้ว เราก็
กำหนดใหม่ มาจذبอยู่กับงานที่ทำ

การฝึกสติและกำหนดจิตให้มุ่งมั่นเป็นอารมณ์
เดียว ไม่ได้หมายความว่าเราจะต้องทิ้งหน้าที่ความ
รับผิดชอบไปนั่งหลับตาภาวนา อันนั้นเป็นเพียงรูป
แบบ สำหรับบุคคลที่สละออกไปแล้ว ท่านปลดหนี้
ปลดวางหน้าที่ ความรับผิดชอบ ตัดภาระทางโลก
ไปแสวงหาชีวิตอนาคาริก อยู่ป่า อยู่เขาได้แล้ว

สำหรับเราที่เป็นฆราวาส อุบาสกอุบาสิกา ก็มีสิทธิที่จะเอาธัมมะที่พระพุทธองค์ทรงสอน คือ ฆราวาสธรรม มาฝึกฝนจตจ่อปฏิบัติ จนเป็นเนื้อใจของเราได้ ดังที่ดิฉันเรียนให้ทราบ อะไรที่เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบเฉพาะหน้าแต่ละขณะๆ คือ ทู่นที่เราจะผูกพันใจเราไว้ ให้มีอิทธิบาท ๔ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา จตจ่อกำหนดอยู่ ทำให้ดีที่สุด ไม่เกลไถลไปเที่ยวในอดีตในอนาคต

เมื่อแต่ละอัน แต่ละอันที่อยู่ตรงหน้า เสร็จไปแล้ว ใจของเราก็จะกระชับไปกับกาลเวลาที่ผ่านไป ไม่ไปห่วงเหนี่ยวยึดติดอยู่กับอะไรที่พอใจรักใคร่ คนบางคนฝังใจอยู่กับสิ่งพึงพอใจที่ผ่านไปแล้ว เลยทอดทิ้งภาระที่เกิดขึ้นใหม่ แต่ละขณะๆ อย่างนั้นก็ทำให้เราบกพร่อง ทำให้สติของเราขาดเป็นช่วงๆ แล้วกระทำในสิ่งที่ไม่ชอบ ไม่เป็นธรรม ก่อผลร้ายกับชีวิตเราที่หลัง

ดังที่เรียนเมื่อกี้ เวลาควรจะเรียน ควรจะฟังครูสอน ก็เอาใจไปนึกถึงเรื่องอื่น เลยไม่เข้าใจบทเรียน กลับไปบ้านแทนที่จะทบทวน ก็ไม่ทบทวน เพราะไปดูหนัง หรือไปทำอย่างอื่นที่ใจอยากทำ ก็

ทำให้บกพร่องในความรับผิดชอบ พอถึงเวลาสอบก็สอบไม่ได้ หรือสอบไม่ดี เมื่อไปทำงาน ความรู้ตรงนั้นก็ไม่ดีพอที่จะเป็นรากฐานให้เราทำงานได้ประสิทธิภาพ

อุบายวิธีกำหนดสติให้ได้มั่นคงและรวดเร็ว คือ ทำใจของเราให้ปลอดจากความยึดในอะไรๆ ทำใจให้เป็นปัจจุบันอยู่กับความเป็นจริง ที่อยู่เฉพาะหน้าทุกๆ ขณะ อะไรที่ผ่านไปแล้ว ยังค้างคาอยู่ในอารมณ์ ปล่อยทิ้งไปก่อน เมื่อไรมีเวลาว่าง สวดมนต์ไหว้พระแล้ว ยังมีเวลาว่าง ค่อยยกกลับมาพิจารณา ค่อยยกกลับมาแก้ไข ให้สิ้นปัญหา แต่ในขณะทีหน้าที่เป็นหน้าที่ ทำใจของเราให้ไหลประสานเป็นจังหวะเดียวกับกาลเวลา คืออยู่กับปัจจุบันตรงนี้ ตรงขณะนี้ไป

อันนี้คืออุบายที่จะทำให้สติของเรามั่นคง ไม่หะลุ ไม่คลอนแคลน เมื่อทำอยู่อย่างนี้ อีกหน่อยสติก็เป็นอัตโนมัติ ยังไม่ทันต้องกำหนด ยังไม่ทันต้องนึก อะไรมากระทบใจปั๊บ ใจจะกระเพื่อมคิดไป สติมารั้งไว้แล้ว ทำอย่างไรจึงจะดีที่สุด ปัญญาคือเหตุผลจะตามมา

ถ้าฝึกเอาไว้แบบนี้ จิตใจจะไม่เหนื่อย ทั้งๆ
ที่งานน่าเหน็ดเหนื่อย ก็ไม่เหนื่อย เพราะอะไร
เพราะใจไม่มีความกังวล ไม่มีความฉีกแยกกัน
ระหว่างใจกับตัว ตัวอยู่ตรงนี้ แต่ใจอยากจะไปตรง
โน้น ตัวอยู่ตรงโน้น ใจอยากจะทำมาอยู่ตรงนี้

เหมือนบางคนทีไปภาวนาที่วัด เวลาอยู่ที่นี้ก็
โอ๊ย เมื่อไหร่จะมีเวลาว่าง เมื่อไหร่จะปิดเทอม จะ
ได้ไปวัด พอไปถึงวัด ดีใจอยู่ประเดี๋ยวเดียวแหละ
พอนั่งหลับตาจะภาวนา... นี่สามี่เรากลับบ้านหรือ
เปล่านะ หรือว่าแว่วไปไหน ลูกเราเป็นอย่างไรบ้าง...
ตัวได้ไปอยู่วัดจริงๆ ใจก็กลับมาอยู่บ้าน พอมา
อยู่บ้าน ใจก็จะไปวัด มันเป็นอย่างนี้แหละ

ใจของเราเองก่อกวนบ่อนทำลายเราอยู่ตลอดเวลา
เวลา ไม่ใช่ใครที่ไหนเลย

แต่ถ้าเรากำหนดรู้เท่าทันตามเป็นจริง ตัวอยู่
วัดใจก็อยู่วัด ตัวอยู่บ้านใจก็อยู่บ้าน รับรอง สติของ
เราพัฒนาไปเรื่อย อยู่วัด อยู่บ้าน เหมือนกันหมด
เพราะเราฝึกได้ทุกๆ โอกาส แล้วเราก็จะไม่เสียเวลา
ไปโดยเปล่าประโยชน์

ปณฺญา นรานํ รัตนํ
ความรู้เป็นดวงแก้วของคน